

KALLELSE

Kallelse till sammanträde

Organ Kommunfullmäktige

Plats Sala Folkets Hus (Borgmästaregatan 1, 733 30 Sala)

Tid Måndagen den 28 september 2026 kl. 18.00

Paus kl.19.15 – 19.35

Nr	Ärende	Dnr	Sida
1	Närvarokontroll		
2	Val av protokolljusterare		
3	Godkännande av föredragningslista	2026/5	
4	Anmälningssärenden	2026/2	3 - 4
5	Avsägelser	2026/8	
6	Kompletteringsval	2026/8	
7	Äldreplan Sala kommun	2026/528	5 - 176
8	Revidering av Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun	2026/277	177 - 228
9	Revidering av Arbetsordning för kommunfullmäktige	2026/572	229 - 279
10	Prövning av ansvarsfrihet 2024 för kommunstyrelsen (KS)	2025/491	
11	Delårsrapport 2026, Vafabmiljö kommunalförbund	2026/630	280 - 307
12	Svar på interpellation till kommunstyrelsens ordförande: Står Socialdemokraterna fast vid höghusen på Ångshagen?	2026/799	308
13	Svar på interpellation till social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande – Hur ska aktivitetskravet användas för att få fler Salabor i egen försörjning?	2026/800	309 - 310
14	Sammanfattning av den gångna mandatperioden samt avtackning	2026/5	

Sammanträdet sänds på Sala kommuns hemsida www.sala.se/webbsändning.

Sala den 21 september 2026

A handwritten signature in blue ink, reading "Emil A. Bleckert". The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke extending to the right.

Emil Andersson Bleckert (S)
Ordförande

A handwritten signature in blue ink, reading "Malin Selldén Wahlman". The signature is cursive and elegant, with a long horizontal stroke extending to the right.

Malin Selldén Wahlman
Nämndsekreterare

Sammanträdesdatum
2026-09-07

SANU § 175 Statistikrapport – ej verkställda beslut, kvartal 2, 2026

Beredning

Kvartal 2, 2026, se bilagor.

Bilaga 1: Intern statistikrapport för ej verkställda beslut, kvartal 2, 2026, SAN

BESLUT

Social- och arbetsmarknadsnämndens utskott beslutar

att informationen noteras och rapporten överlämnas till kommunfullmäktige för kännedom.

Denna paragraf förklaras omedelbart justerad.

Skickas till
Kommunfullmäktige

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	---	---	--------------------

Anmälningssärenden vid kommunfullmäktiges sammanträde 2026-09-28

Följande ärenden anmäls:

1. KS 2026.4025 – Protokollsutdrag från social- och arbetsmarknadsnämndens utskott, 2026-09-07, SANU § 175 Statistikrapport - Ej verkställda beslut kvartal 2, 2026

FÖRSLAG TILL BESLUT

att lägga informationen till handlingarna.

KS § 134 Äldreplan Sala kommun

INLEDNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade den 19 februari 2026, § 9, att godkänna Äldreplan för Sala kommun 2025-2035 samt att hemställa till kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Det finns en nu gällande Äldreplan Sala kommun 2022-2032, antagen av kommunfullmäktige den 28 november 2021, § 138. Den föreslagna Äldreplanen ska ersätta nu gällande Äldreplan. Förslaget bör revideras till att gälla från åren 2026 - 2036.

Det uppmärksammades även att Social- och arbetsmarknadskontoret inte omnämndes, vilket nu har åtgärdats genom att det lagts till. Vidare har informationen om den öppna verksamheten på Jakobsbergsgården uppdaterats. Verksamheten är inte längre öppen två dagar i veckan utan biståndsbeslut, utan deltagande är numera endast möjligt med biståndsbeslut.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2703 – Missiv från vård- och omsorgskontoret,

KS 2026.2704 – Äldreplan Sala kommun 2026-2036

KS 2026.425 – Protokollsutdrag från Äldre- och omsorgsnämnden, ÄON § 9 2026-02-19

KS 2026.2422 – Bilaga ÄON § 9 - Missiv från Vård- och omsorgskontoret

KS 2026.2423 – Bilaga ÄON § 9 - Äldreplan Sala kommun 2025-2035

KS 2026.2424 – Bilaga ÄON § 9 - Bilaga Remissvar Äldreplan

KS 2026.3499 – Äldreplan Sala kommun 2026-2036, reviderat efter KSLU 2026-06-17

Ledningsutskottets beslut § 117, 2026-06-03

Ärendet föredras av tf vård- och omsorgschef Anneli L Sundin.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,

bifall till ledningsutskottets förslag att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktiges beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga KS 2026.3499, samt att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

Erik Hamrin (M) yrkar tillägg

att Äldreplanen kompletteras med en konkret plan för investeringar i relevant välfärdsteknik i syfte att möta kommande demografiska utmaningar.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KS § 134 fortsättning

Hanna Westman (SBä) och Tomas Bergling (M) yrkar bifall till Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande.

Beslutsgång

Ordföranden ställer ledningsutskottets förslag mot avslag och finner ledningsutskottets förslag bifallet.

Ordföranden ställer Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner tilläggsyrkandet avslaget.

BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga KS 2026.3499, samt att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

Protokollsanteckning från Camilla Runerås (S)

Äldreplanen är ett viktigt strategiskt verktyg för kommunens långsiktiga planering av äldreomsorgen. Planen ska vara levande, hållas aktuell och revideras varje mandatperiod.

Genom befolkningsprognoser och framtidsspaningar ger äldreplanen kommunen möjlighet att i god tid möta förändrade behov.

Det handlar bland annat om att planera för framtida behov av personal och kompetens, digitala verktyg, välfärdsteknik och hjälpmedel samt antalet platser i särskilt boende och andra insatser.

Mycket är saker vi gör redan idag men planen ger förutsättningar för att använda kommunens resurser klokt och långsiktigt och för att säkerställa en trygghet och välfungerande äldreomsorg även i framtiden.

Reservation

Erik Hamrin (M), Tomas Bergling (M) och Hanna Westman (SBä) reserverar sig till förmån för Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande och inkommer med skriftlig reservation:

” Vi står bakom stora delar av förvaltningens förslag till Äldreplan och ser positivt på att flera av de synpunkter vi lämnade under remisshanteringen har arbetats in i planen.

Vi beklagar däremot att vårt förslag om en konkret plan för investeringar i välfärdsteknik avslogs av kommunstyrelsen.

Sala står inför en tydlig demografisk utmaning. Antalet äldre kommer att öka samtidigt som konkurrensen om personal inom vård och omsorg blir allt större. Det är en utveckling som kommunen behöver förbereda sig för redan nu.

Välfärdsteknik kan aldrig ersätta den mänskliga kontakten i äldreomsorgen. Rätt använd kan den däremot skapa större trygghet och självständighet för den enskilde, samtidigt som personalens tid och kompetens kan användas där den gör störst nytta.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KS § 134 fortsättning

Att konstatera att tekniken är viktig räcker därför inte. En äldreplan som blickar framåt behöver också beskriva hur kommunen konkret ska arbeta med investeringar och införande av relevant välfärdsteknik.

Det saknas i planen idag och det är vår uppfattning att det fanns mycket att vinna på att lägga till detta.

Vi reserverar oss därför till förmån för Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande i denna punkt.”

Skickas till
Kommunfullmäktige

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Äldreplan Sala kommun 2026–2036

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2026-2036		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VOO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Vård – och omsorgschef	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum 2026-08-31	Översyn bör göras 2026-08-31	Klassificering 1.3.1	Diarienummer KS 2026/528
Relation ---	Ersätter 2020/986	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Demografisk utveckling	4
1.2 Syfte	5
1.3 Genomförande.....	5
1.4 Framtagande av Äldreplanen.....	5
1.5 Lokala politiska mål för Vård- och omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål.....	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi.....	16
3.2 Resursfördelning.....	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER.....	24
5.1 Fysisk aktivitet.....	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention.....	30
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället.....	34
5.9 Stöd till anhöriga.....	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV.....	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	38
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	41
7.1 Särskilt boende	41
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+	43
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	46
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER.....	47
10. KÄLLFÖRTECKNING	48
Elektroniska källor.....	49

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

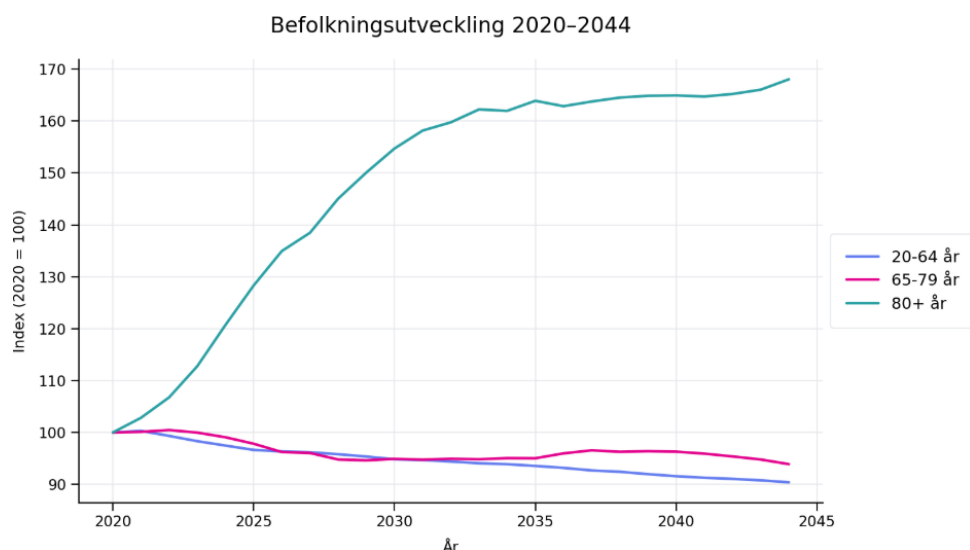
För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Demografisk utveckling

Befolkningsutvecklingen som varit samt den förväntade utvecklingen under perioden 2020–2044 visar en tydlig demografisk förändring där åldersstrukturen successivt förskjuts mot en äldre befolkning. Antalet personer i arbetsför ålder (20–64 år) minskar från 12 068 till 10 910 personer, vilket motsvarar en minskning med 1 158 personer (cirka 9,6 procent). Samtidigt minskar gruppen 65–79 år från 4 248 till 3 989 personer, vilket motsvarar en minskning med 259 personer (cirka 6,1 procent). Den mest framträdande förändringen sker i gruppen 80 år och äldre, som ökar kraftigt från 1 448 till 2 433 personer. Det innebär en ökning med 985 personer, motsvarande cirka 68 procent.

Denna utveckling innebär att relationen mellan antalet personer i arbetsför ålder och äldre förändras markant. År 2020 fanns det cirka 47 personer i åldern 65 år och äldre per 100 personer i arbetsför ålder, medan motsvarande siffra år 2044 förväntas öka till cirka 59 per 100.

Under perioden 2026 till 2036 förväntas antalet personer i arbetsför ålder (20–64 år) minska från 11 627 till 11 246, vilket motsvarar en minskning med 381 personer (cirka –3,3 %). Samtidigt förväntas antalet personer i åldern 80 år och äldre öka från 1 954 till 2 358 personer, vilket innebär en ökning med 404 personer (cirka +21 %) fram till 2036.

Källa: Statisticon 2025

1.2 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.3 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt vart tredje år.

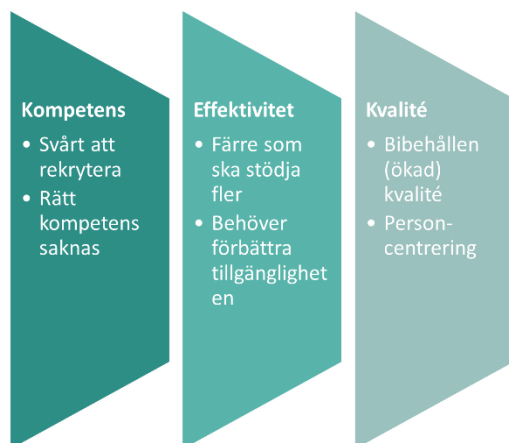
Ansvar ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.4 Framtagande av Äldreplanen

I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Giltighetstiden är nu framflyttad till 2026–2036. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny socialtjänstlag (SoL) som trädde i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar

Verktyg

Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

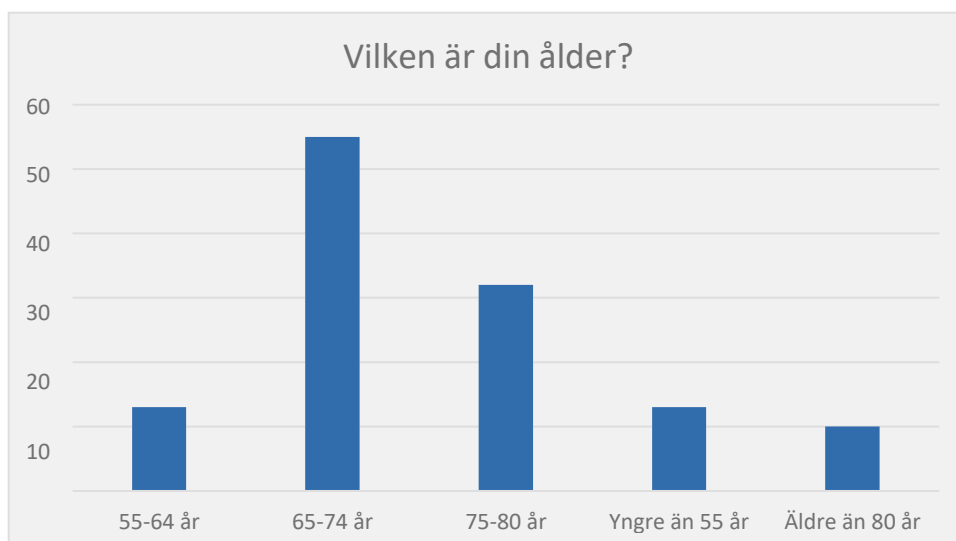
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

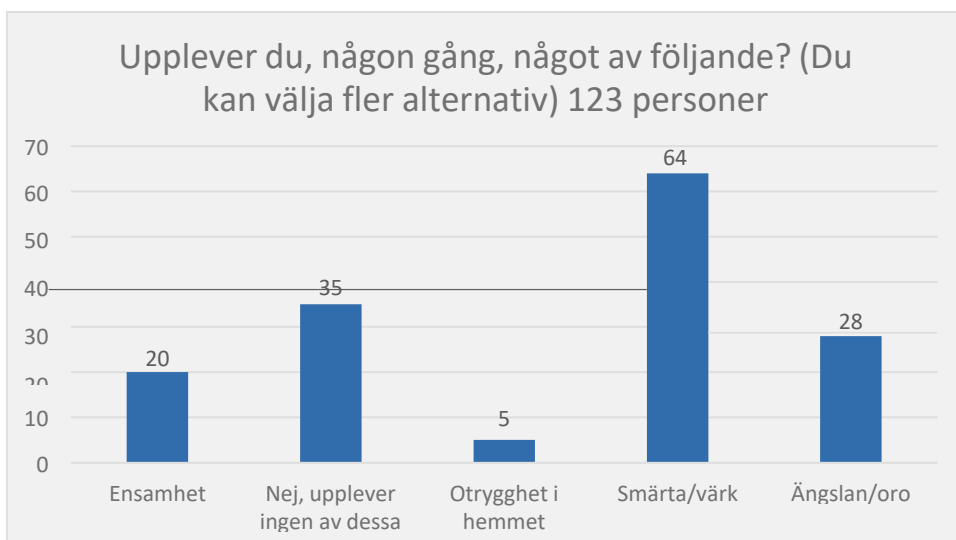
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

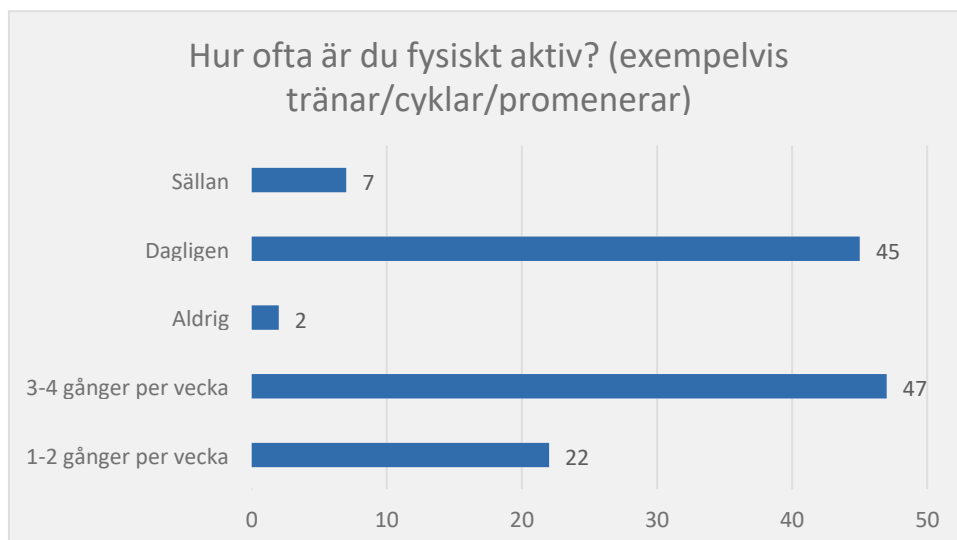
Fråga 1: Vilken är din ålder?

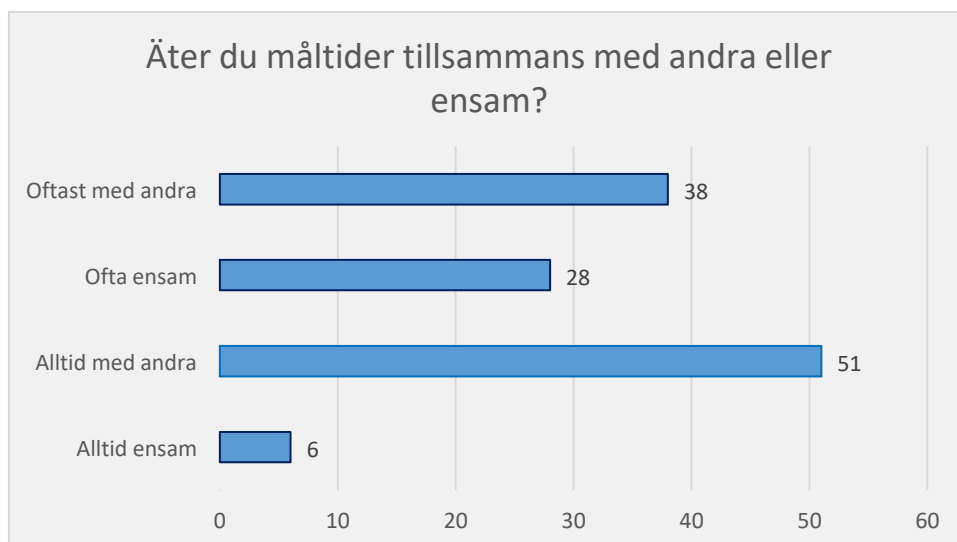
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?

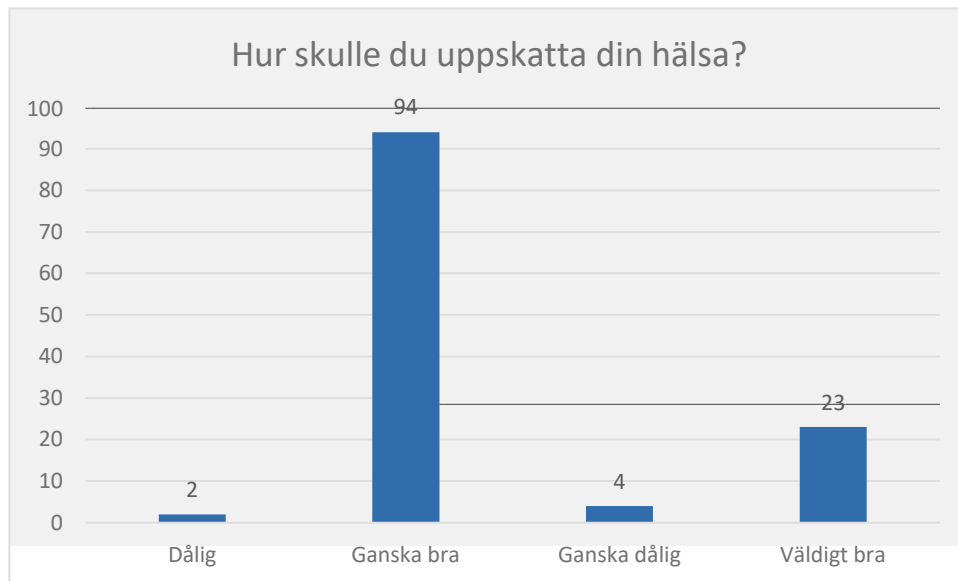
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?

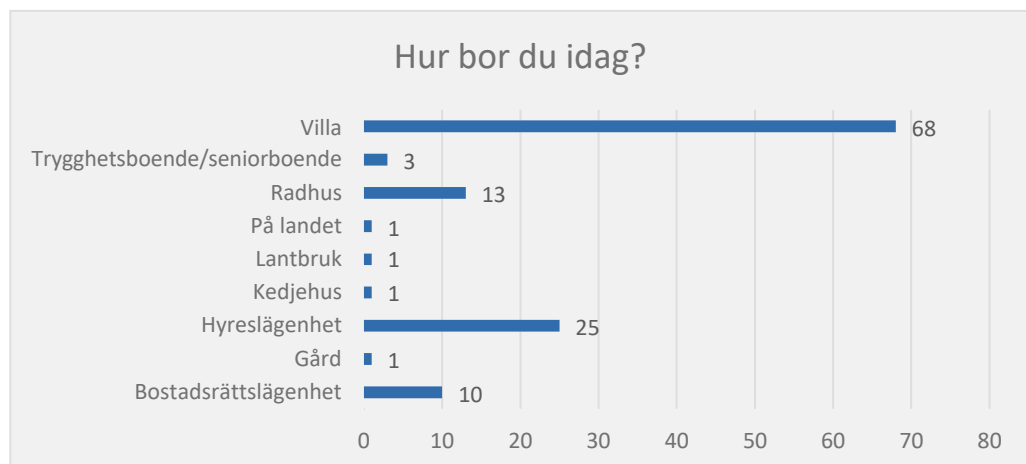
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?

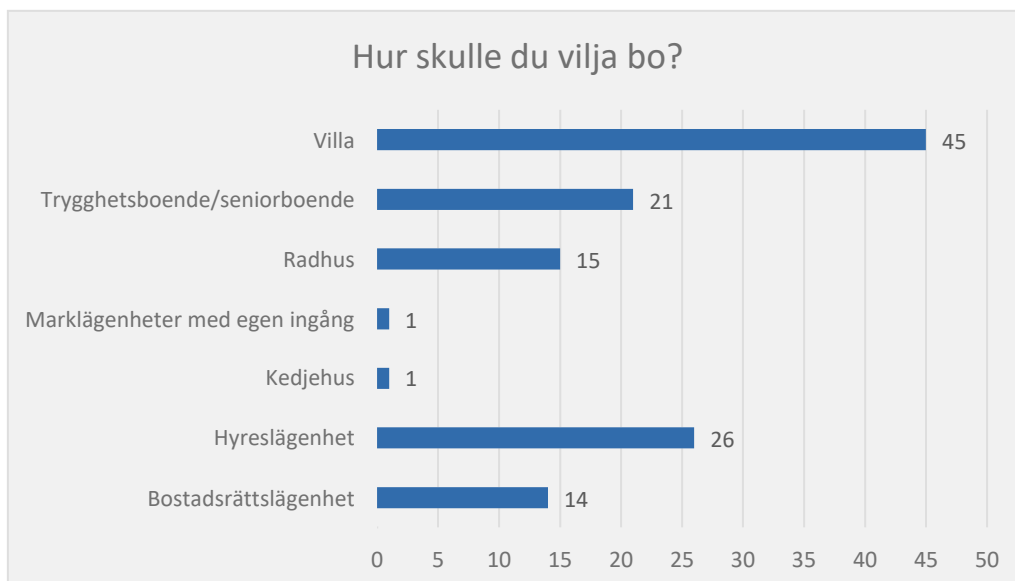
Fråga 5: Är du frisk?

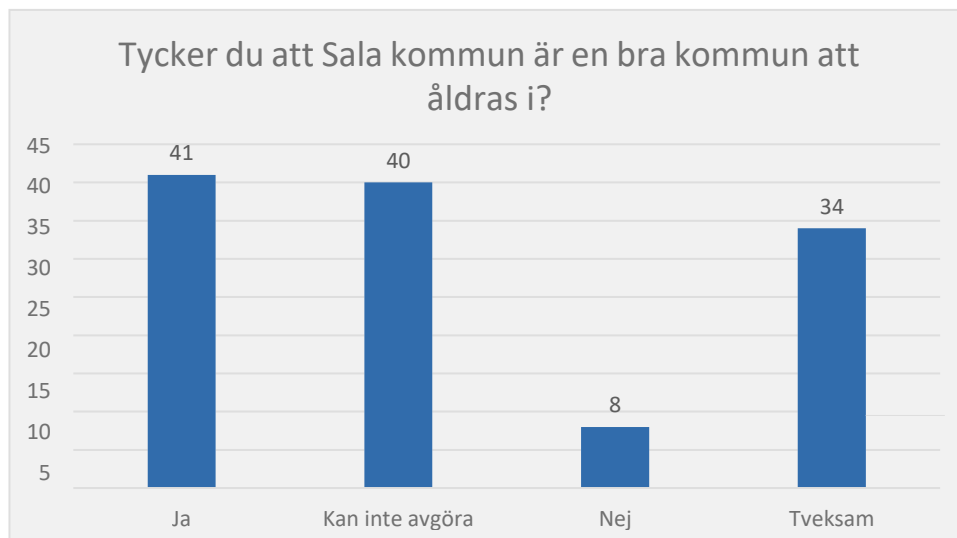
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).

Fråga 7: Boendeform (Önskemål).

Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?

Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal.Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.5 Lokala politiska mål för Vård- och omsorgskontoret

Enligt socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2.FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp för det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar.

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram nio rekryteringsstrategier.⁸

Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala kommun rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstygda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbetet effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoren och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoren är behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödjare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotial webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutvecklingen genom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret med understöd av Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutvecklingen spelar en stor roll för arbetsmiljön, den personliga utvecklingen och för karriärsutvecklingen. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggör spridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbilda sig till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården: *Senior Alert*, *svenskt register för beteendemässiga och psykiskasymptom vid demens (BPSD-registret)*, *svenska demensregistret (SveDem)* och *svenska palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och klädregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ [https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85srapport Nationella kvalitetsregister 2020-2023.pdf](https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85srapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf)

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-vardrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområdena hemtjänst och hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till en ny socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänligt krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av en tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Sala kommuns främsta kommunikationsväg med medborgarna hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet, där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggande team för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggande team för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggande teamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggande teamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom Individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmisson. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd till samverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen nära vård. Även i den nya socialtjänstlagen, som trädde i kraft 2025, finns fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Social- och arbetsmarknadskontorets biståndsenhet har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, och nyttjar varandras kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Interesseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eae/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

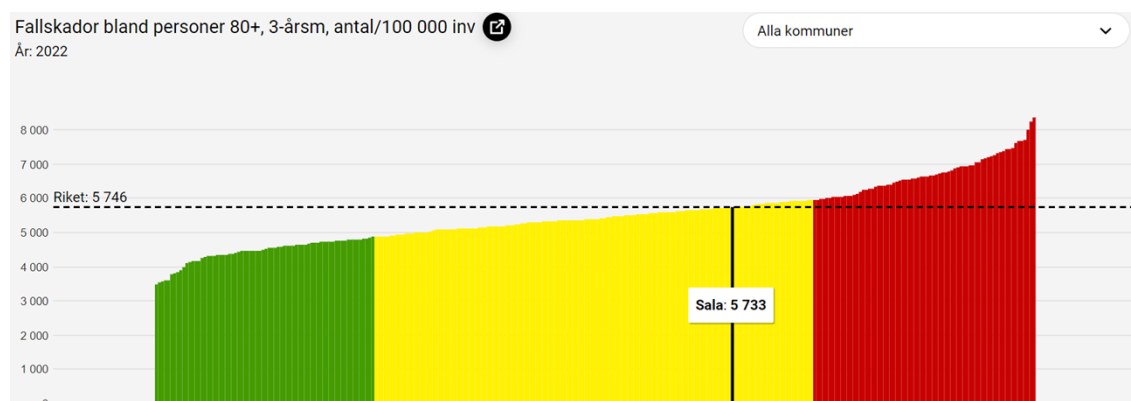
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷

Källa: Kolada

En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar genom forskning ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall, varav 98 %

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om ett strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från en reaktiv till en proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenheten hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret, Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårläggning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu s?0>

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

Livsmedelsverket påtalar i sina riktlinjer måltidens betydelse för livskvalitet. Måltiden är mer än bara näring och nutrition, den bidrar till socialt sammanhang och gemenskap³³ (se kapitel 6.2 för mer om måltidsmiljö och social gemenskap).

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till de individer som besöker vården eller har stöd av kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst men beskriver också vikten av att tidigt identifiera risker för undernäring av närstående och personer i den äldres omgivning.

2022 kom Socialstyrelsen med nya föreskrifter och allmänna råd för förebyggande av och behandling vid undernäring³⁴, föreskrifterna krävställer att verksamheter inom hemtjänst, särskilt boende och LSS boenden och inom socialpsykiatri ska ha rutiner för att förebygga och behandla undernäring. Ansvar är delat mellan socialtjänsten och den kommunala och regionala primärvården.

Måltidsenheten på Tekniska kontoret arbetar i enlighet med Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³⁵ och planerar måltiden ur ett helhetsperspektiv i enlighet med måltidsmodellen.³⁶

I Sala kommun finns en äldre vägledande policy³⁷ för äldreomsorgens måltider som fokuserar på måltider inom särskilt boende för äldre. Det finns även en rutin för att förebygga undernäring som utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar inom säbo, hemtjänst, LSS och socialpsykiatri.

Livsmedelsverket sammanställer statistik om äldreomsorgens måltider^{38 39} och vid genomlysning hittades inga lokala mål för Sala kommuns äldre avseende hållbara måltider och miljö.

Måltidsenheten tittar regelbundet på klimatpåverkan, ekologiska och närproducerade inköp och för bland annat svinnsstatistik. Måltidsenheten rapporterar kvalitativa mål och målluppfyllelse inom sina verksamheter men det finns ingen strategi för uppföljning av kvalitativa mätbara mål tillsammans med Vård- och omsorgskontoret.

Förutsättningarna för att uppnå en god kost och nutrition inom särskilt boende och dagverksamhet ser av naturliga skäl mycket annorlunda ut jämfört med äldre i ordinärt boende. Boenden och dagverksamheter har en större möjlighet att koncentrera insatser kring mat och nutrition till en plats och bedriva mer av en restaurangverksamhet än vad till exempel hemtjänst har. I hemtjänsten kommer "matgästerna" inte till verksamheten utan maten ska i stället tillagas och serveras i det egna hemmet vilket ställer andra utmaningar i arbetet med att skapa en trivsamt och hälsofrämjande matmiljö (se kapitel 6:2).

³² Socialstyrelsen 2023

³³ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁴ [HSLF-FS 2022:49 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/hslf-fs-2022-49)

³⁵ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁶ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

³⁷ [VOO - Mat - Riktlinjer för måltider inom Vård och Omsorg.docx](https://www.voo.se/mat-riktlinjer-for-maltider-inom-vard-och-omsorg.docx)

³⁸ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

³⁹ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Forskningen redogör tydligt för vikten av att tidigt identifiera risken för undernäring, den stora utmaningen är att många av Sala kommuns äldre inte har kontakt med äldreomsorgen eller möjlighet att besöka kommunala restauranger. Måltidsenheten har inte uppdraget att tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggandet och behandlingen av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår ifrån hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentssamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

⁴⁰ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](http://fakta-aldreomsorgens-maltider.livsmedelsverket.se)

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller ett minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där en förändrad livssituation som till exempel en förlust av en nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Arbete pågår med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom kommunen genom att skapa kontorsövergripande rutiner för suicidförsök och suicid samt ta fram ett systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärt- och kärlsjukdomar, diabetes, cancer eller demenssjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvar för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksamats och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utredda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ [HSLF-FS 2022:39 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/HSLF-FS-2022-39)

⁵¹ [Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt \(uu.se\)](https://voldmotaldre.kunskapsöversikt.uu.se/)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-aldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ [Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://brottsforebyggande.raDET.bra.se/)

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

Det kan till exempel användas vid informationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementeringen av en digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporteras pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten genom den kunskap som de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför en rutin för en genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/aldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

fråga som berör fler verksamheter.

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirklar och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Dåvarande socialtjänstlagens bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhöriga med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhöriga.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhöriga som vårdar en närstående ska känna till hur anhöriga kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebygga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

- Öka fokus på och uppmärksamma anhörigas insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.
- Social-och arbetsmarknadskontoret behöver ta del av de ändringar som föreslås i socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med en stor andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa en gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴

Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda social samvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjligheter till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andra skulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala kommun har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, som är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är emellanåt ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för de som annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Utvecklingsmöjligheter

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre

självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning. För att få tillgång till mötesplatserna, även kallade dagverksamheter, krävs ett biståndsbeslut. Dagverksamhet finns på Jakobsbergsgården och Björkgården. För äldre personer med demenssjukdom finns en särskilt anpassad dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2.

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjligheten att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara av den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på en mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokuset ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behovet av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokuset ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån en ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Som tidigare nämnts visar den demografiska utvecklingen att antalet äldre i åldersgrupperna 65–79 år samt 80 år och äldre har ökat och förväntas fortsätta öka under kommande år. Detta medför i sin tur ett ökat behov av platser i särskilda boenden.

Utifrån de senaste siffrorna från Kolada för år 2025 framgår att 1,3 procent av invånarna i åldersgruppen 65–79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 procent av invånarna som är 80 år eller äldre bor i särskilt boende. År 2024 uppgick motsvarande andelar till 1,4 procent respektive 10,4 procent för åldersgrupperna. Statistiken visar att andelen invånare som är 80 år eller äldre och bor i särskilt boende har minskat över tid, medan andelen invånare i åldersgruppen 65–79 år har varit relativt stabil de senaste åren.

Nyckeltal		Område	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.3
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	10.4	10.4

Källa: Kolada

Nedanstående siffror redogör för behovet av antal platser utifrån den senaste befolkningsprognosen från Statisticon, samt med antagandet att den procentuella andelen äldre i respektive åldersgrupp som bor i särskilt boende kvarstår på nuvarande nivåer, det vill säga 1,3 procent respektive 10,4 procent. Om andelen äldre i behov av särskilt boende ökar eller minskar, förändras även den framtida prognosen.

I dagsläget kan 264 boendeplatser erbjudas. Under förutsättning att Bergsmansgatan 30 tas i drift fullt ut kan ytterligare 36 tomma platser erbjudas, vilket totalt ger 300 boendeplatser. Prognosen pekar i dagsläget på ett behov av mellan 290–298 boendeplatser under perioden 2031–2036 utifrån nuvarande prognos.

	Prognosticerat antal invånare i behov av särskilt boende 2025											
	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036
Folkmängd 65-79 år, antal	4156	4088	4080	4027	4020	4032	4026	4033	4029	4038	4037	4077
Folkmängd 80 år eller äldre, antal	1858	1954	2005	2100	2173	2240	2290	2313	2349	2345	2373	2358
Folkmängd 65-79 år (1,3%), antal	58	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	53
Folkmängd 80 år eller äldre (10,4%), antal	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247	245
Antal platser behov	251	256	262	271	278	285	290	293	297	296	299	298

Källa: Statisticon 2025

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskilda boendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpigatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁷, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av vård- och omsorgspersonal.

⁶⁷ Socialdepartementet, 2018:37

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stort fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁸

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att en flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

⁶⁸ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där alltmer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁶⁹

Socialstyrelsens lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷⁰ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går det att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷¹

I Regeringens samarbete med SKR utarbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷²

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁶⁹ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷¹ Socialdepartementet, 2018:10

⁷² [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kan sammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsätta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019 CAN Rapport 1995.*
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health (who.int)*

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa
lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf
(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

KSLU § 117 Äldreplan Sala kommun

INLEDNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade 2026-02-19, § 9, att godkänna Äldreplan för Sala kommun 2025-2035 samt att hemställa till kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Det finns en nu gällande Äldreplan Sala kommun 2022-2032, antagen av kommunfullmäktige 2021-11-28, § 138. Den föreslagna Äldreplanen ska ersätta nu gällande Äldreplan. Förslaget bör revideras till att gälla från åren 2026 - 2036.

Det uppmärksammades även att Social- och arbetsmarknadskontoret inte omnämndes, vilket nu har åtgärdats genom att det lagts till. Vidare har informationen om den öppna verksamheten på Jakobsbergsgården uppdaterats. Verksamheten är inte längre öppen två dagar i veckan utan biståndsbeslut, utan deltagande är numera endast möjligt med biståndsbeslut.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.2703 – Missiv från vård- och omsorgskontoret,

KS 2026.2704 – Äldreplan Sala kommun 2026-2036

KS 2026.425 – Protokollsutdrag från Äldre- och omsorgsnämnden, ÄON § 9 2026-02-19

KS 2026.2422 – Bilaga ÄON § 9 - Missiv från Vård- och omsorgskontoret

KS 2026.2423 – Bilaga ÄON § 9 - Äldreplan Sala kommun 2025-2035

KS 2026.2424 – Bilaga ÄON § 9 - Bilaga Remissvar Äldreplan

Vård- och omsorgschef Anneli L Sundin föredrar ärendet.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,

att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga 1,

att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

att uppdra till förvaltningen att se över det statistiska underlaget. Samt,

att återkoppla det till ledningsutskottet.

Camilla Runerås (S) och Anders Wigelsbo (C) yrkar bifall till ordförandes förslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 117 fortsättning

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta *Äldreplan Sala kommun 2026-2036* i enlighet med bilaga 1, samt

att upphäva *Äldreplan Sala kommun 2022-2032*.

Erik Hamrin (M) återkommer till kommunstyrelsens sammanträde.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Vård- och omsorgskontoret
Anneli L Sundin
Vård- och omsorgschef

MISSIV

Äldreplan Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Äldre- och omsorgsnämnden beslutade 2026-02-19, § 9, att godkänna Äldreplan för Sala kommun 2025-2035 samt att hemställa till kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Det finns en nu gällande Äldreplan Sala kommun 2022-2032, antagen av kommunfullmäktige 2021-11-28, § 138. Den föreslagna Äldreplanen ska ersätta nu gällande Äldreplan. Förslaget bör revideras till att gälla från åren 2026 - 2036.

Det uppmärksammades även att Social- och arbetsmarknadskontoret inte omnämndes, vilket nu har åtgärdats genom att det lagts till. Vidare har informationen om den öppna verksamheten på Jakobsbergsgården uppdaterats. Verksamheten är inte längre öppen två dagar i veckan utan biståndsbeslut, utan deltagande är numera endast möjligt med biståndsbeslut.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inte några negativa ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar, att anta Äldreplan Sala kommun 2026-2036 i enlighet med bilaga 1, samt att upphäva Äldreplan Sala kommun 2022-2032.

Bilagor:

- 1 Äldreplan Sala kommun 2026-2036
- 2 Protokollsutdrag från Äldre- och omsorgsnämnden, § ÄON 9 2026-02-19
- 3 Missiv från Vård- och omsorgskontoret
- 4 Äldreplan Sala kommun 2025-2035
5. Bilaga Remissvar Äldreplan

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☐

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☐

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☐

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☐

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☐ NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

Äldreplan Sala kommun 2026–2036

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2026-2036		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VoO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Vård – och omsorgschef	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum 2026-08-31	Översyn bör göras 2026-08-31	Klassificering 1.3.1	Diarienummer KS 2026/528
Relation ---	Ersätter 2020/986	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser	4
1.2 Demografi	4
1.3 Syfte	5
1.4 Genomförande	5
1.5 Framtagande av Äldreplanen	6
1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi	16
3.2 Resursfördelning	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER	24
5.1 Fysisk aktivitet	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psyisk ohälsa och suicidprevention	30
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället	34
5.9 Stöd till anhöriga	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	38
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	41
7.1 Särskilt boende	41
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+ samt biståndsbedömt mellanboende	43
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	46
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER	47
10. KÄLLFÖRTECKNING	48
Elektroniska källor	49

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser

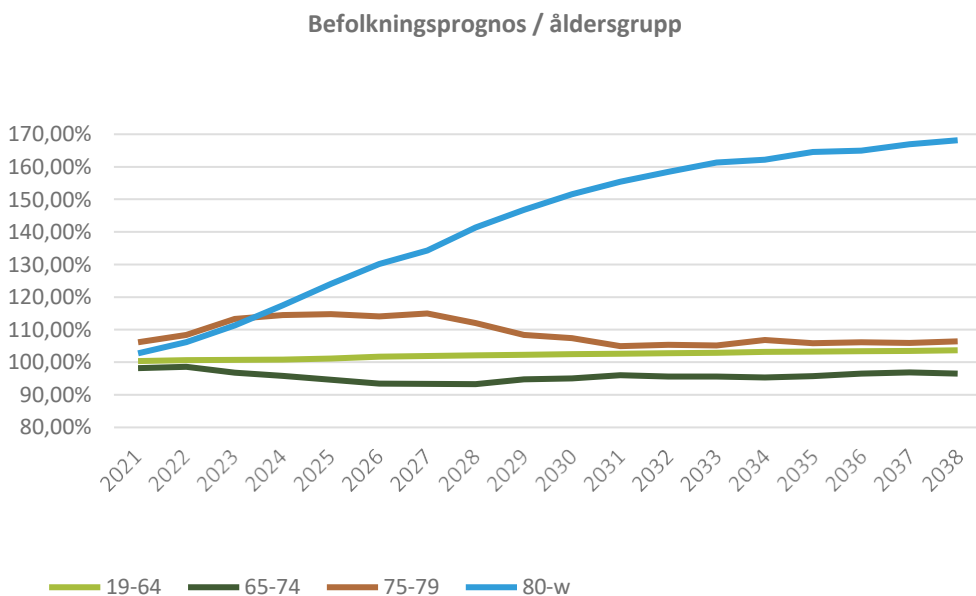
I Äldreplanen avser begreppet "äldre" personer med en uppnådd levnadsålder om 65 år eller mer. Ytterligare indelning av åldersgruppen "äldre" kan förekomma och avser då:

Åldersklass 1: 65–74 år

Åldersklass 2: 75–79 år

Åldersklass 3: 80+ år

1.2 Demografi

Källa: SCBs befolkningsprognos

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på ca 7,8 % mellan åren 2020 (då den första versionen av Äldreplanen togs fram) och 2035. 2020 års befolkning var ca 23,000 invånare och den beräknas 2035 bestå av ca 25,000 personer i alla åldrar.

Åldersgruppen äldre står med klar majoritet för den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklass 1 (65–74 år) beräknas minska med 133 personer från 2020 till 2035 och beräknas då utgöras av ca 2934 personer. Åldersklass 2 (75–79 år) beräknas öka med ca 73 personer under samma period.

Åldersklass 3 (80+ år) beräknas som grafen ovan visar att öka och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 15 åren. 2020 var antalet äldre inom åldersklass 3 1506 personer och gruppen förväntas 2035 bestå av ca 2478 personer, vilket innebär en ökning med 64 %.

Åldersgruppen 20–64 år, den åldersgrupp som majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mindre ökning. 2020 var ca 12,317 av Sala kommuns befolkning i åldern 20–64 år, och beräknas öka med 886 personer tills år 2035.

Totalt sett beräknas en ökning av åldersgruppen äldre med ca 912 invånare till 2035 där de äldre med minst stödbehov (åldersklass 1) står för en minskning och de äldre med störst stödbehov (åldersklass 3) står för en stor ökning.

1.3 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.4 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt var tredje år.

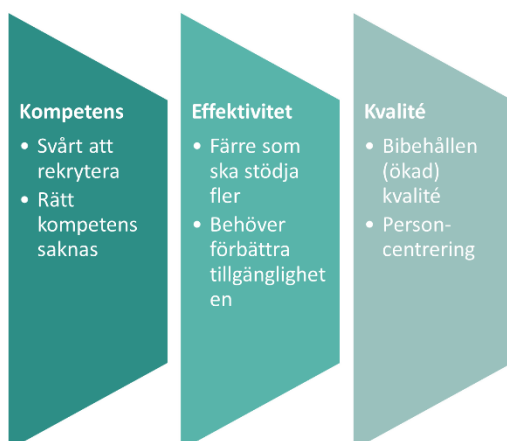
Ansvar ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.5 Framtagande av Äldreplanen

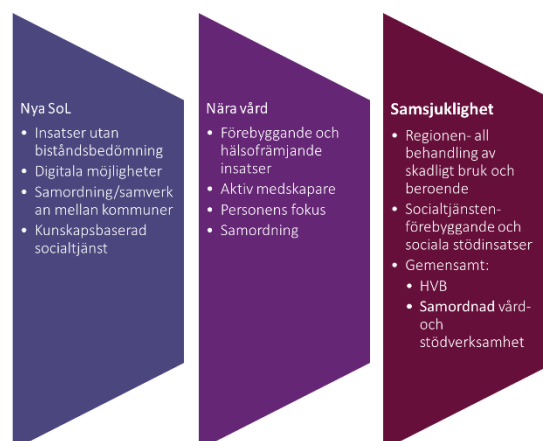
I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Giltighetstiden är nu framflyttad till 2026–2036. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny Socialtjänstlag (SoL) som trädde i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar

Verktyg

Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

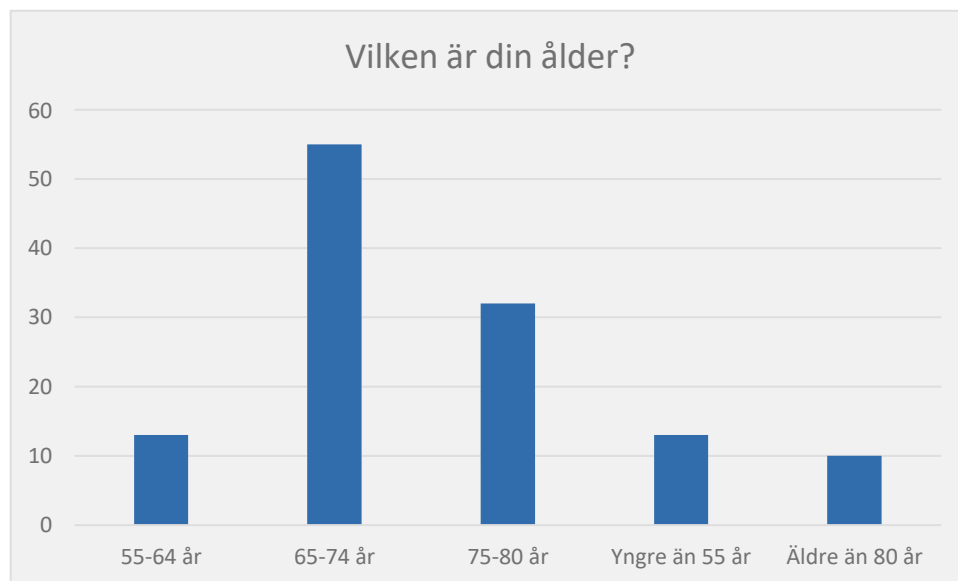
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

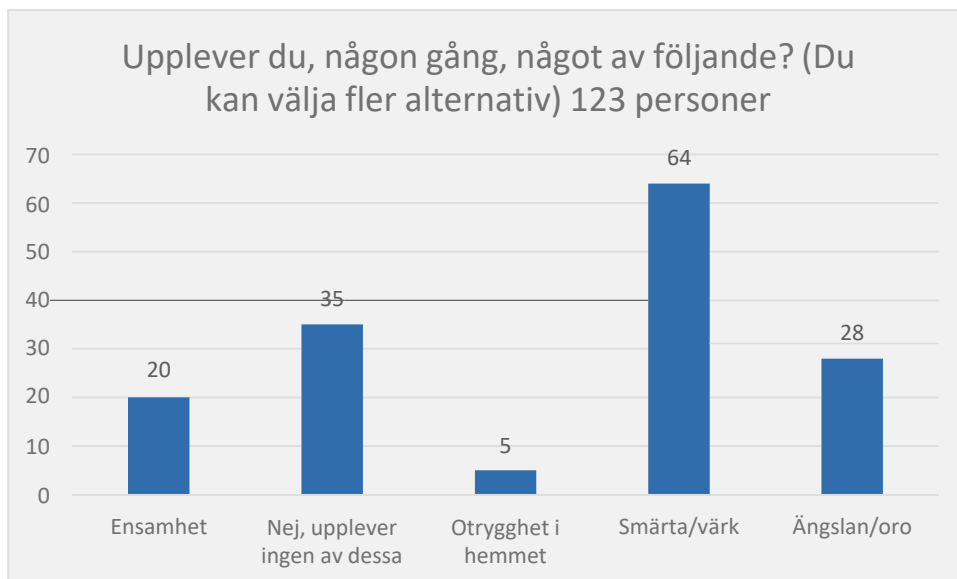
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

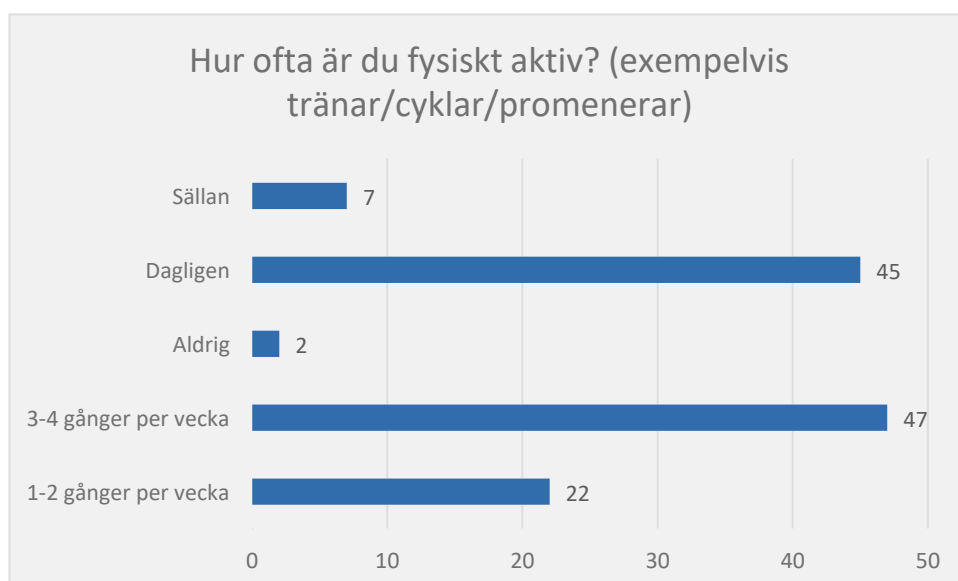
Fråga 1: Vilken är din ålder?

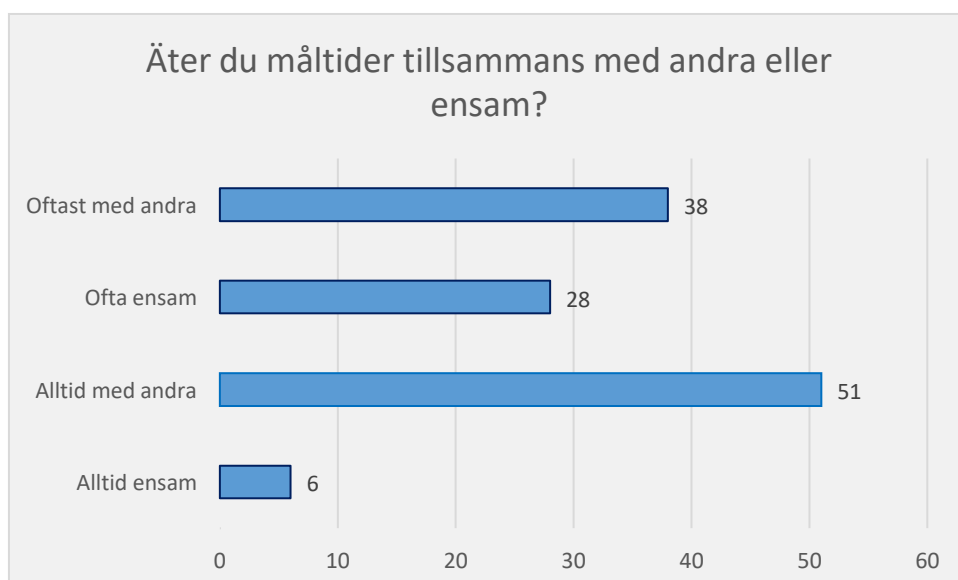
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?

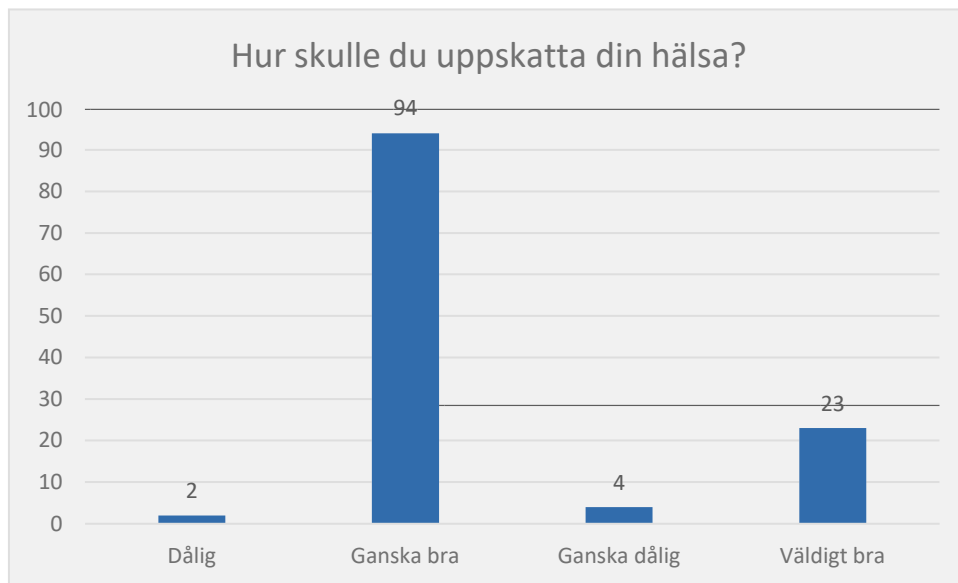
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?

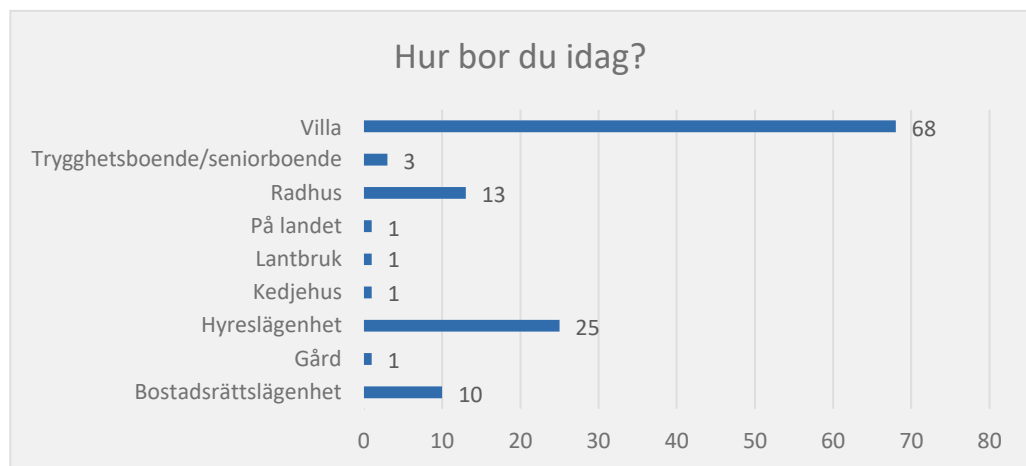
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?

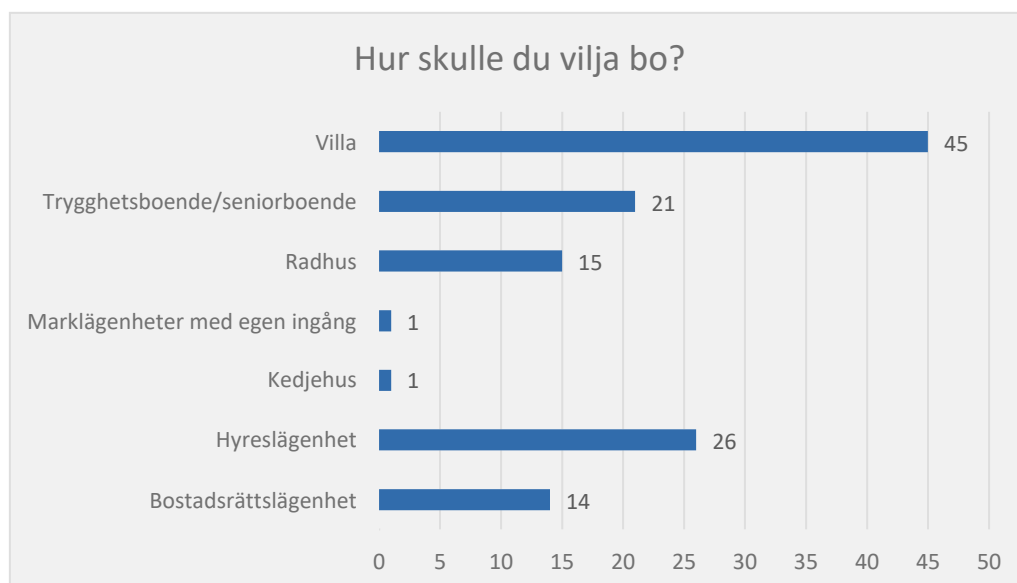
Fråga 5: Är du frisk?

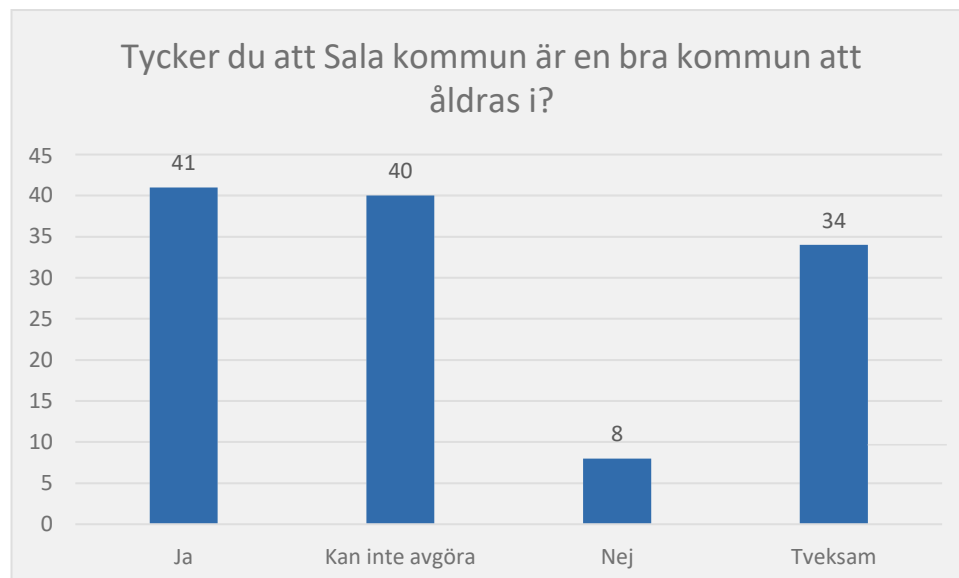
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).

Fråga 7: Boendeform (Önskemål).

Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?

Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal. Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret

Enligt Socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för Vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram niorekryteringsstrategier.⁸

Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstygda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbete effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoren och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och Omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoren är Behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och Kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotal webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontoret och Social-och arbetsmarknadskontoret Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutveckling spelar stor roll för arbetsmiljö, personlig utveckling och karriärsutveckling. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggör spridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbildas sig till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården. *Senior Alert*, *Svenskt register för beteendemässiga och psykiska symptom vid demens (BPSD-registret)*, *Svenska Demensregistret (SveDem)* och *Svenska Palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som Svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och klädregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ [https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85srapport Nationella kvalitetsregister 2020-2023.pdf](https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85srapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf)

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-vardrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområde Hemtjänst och Hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och Palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och Omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel Rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till ny Socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänlig krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Salakommuns främsta kommunikationsväg med medborgare hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggandeteam för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggandeteam för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggandeteamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggandeteamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmission. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd tillsamverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Även i förslaget till en ny Socialtjänstlag, som förväntas träda i kraft 2025, finns en fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Social- och arbetsmarknadskontorets biståndsenhet har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, nyttjar varandra kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan Fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Interesseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eaeed/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya Socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

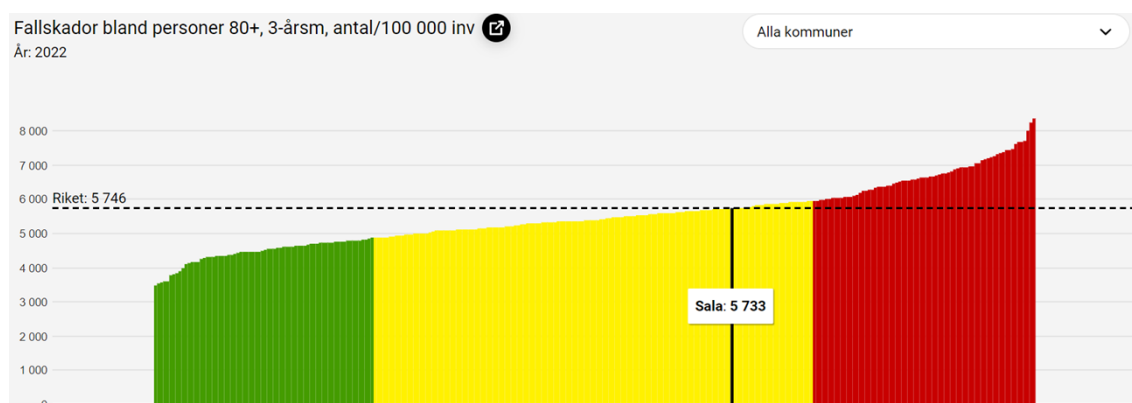
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷

En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar forskningen ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall. 98 % av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu.s?0>

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenhet hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret, Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret[§] i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och Regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårläkning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

³² Socialstyrelsen 2023

Livsmedelsverket påtalar i sina riktlinjer måltidens betydelse för livskvalitet. Måltiden är mer än bara näring och nutrition, den bidrar till socialt sammanhang och gemenskap³³ (se kapitel 6.2 för mer om måltidsmiljö och social gemenskap).

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till de individer som besöker vården eller har stöd av kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst men beskriver också vikten av att tidigt identifiera risker för undernäring av närstående och personer i den äldres omgivning.

2022 kom Socialstyrelsen med nya föreskrifter och allmänna råd för förebyggande av och behandling vid undernäring³⁴, föreskrifterna kravställer att verksamheter inom hemtjänst, särskilt boende och LSS boenden och inom socialpsykiatri ska ha rutiner för att förebygga och behandla undernäring. Ansvar är delat mellan socialtjänsten och den kommunala och regionala primärvården.

Måltidsenheten på Tekniska kontoret arbetar i enlighet med Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³⁵ och planerar måltiden ur ett helhetsperspektiv i enlighet med måltidsmodellen.³⁶

I Sala kommun finns en äldre vägledande policy³⁷ för äldreomsorgens måltider som fokuserar på måltider inom särskilt boende för äldre. Det finns även en rutin för att förebygga undernäring som utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar inom SÄBO, Hemtjänst, LSS och Socialpsykiatri.

Livsmedelsverket sammanställer statistik om äldreomsorgens måltider^{38 39} och vid genomlysning hittades inga lokala mål för Sala kommuns äldre avseende hållbara måltider och miljö.

Måltidsenheten tittar regelbundet på klimatpåverkan, ekologiska och närproducerade inköp och för bland annat svinnsstatistik. Måltidsenheten rapporterar kvalitativa mål och måloppfyllelse inom sina verksamheter men det finns ingen strategi för uppföljning av kvalitativa mätbara mål tillsammans med Vård- och omsorgskontoret.

Förutsättningarna för att uppnå god kost och nutrition inom särskilt boende och dagverksamhet ser av naturliga skäl mycket annorlunda ut jämfört med äldre i ordinärt boende. Boenden och dagverksamheter har en större möjlighet att koncentrera insatser kring mat och nutrition till en plats och bedriva mer av en restaurangverksamhet än vad till exempel hemtjänst har. I Hemtjänsten kommer ”matgästerna” inte till verksamheten utan maten ska i stället tillagas och serveras i det egna hemmet vilket ställer andra utmaningar i arbetet med att skapa en trivsamt och hälsofrämjande matmiljö (se kapitel 6:2).

Utvecklingsmöjligheter

Forskningen redogör tydligt för vikten av att tidigt identifiera risken för undernäring, den stora utmaningen är att många av Sala kommuns äldre inte har kontakt med äldreomsorgen eller möjlighet att besöka kommunala restauranger. Måltidsenheten har inte uppdraget att

³³ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁴ [HSLF-FS 2022:49 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/HSLF-FS-2022-49)

³⁵ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltider-i-aldreomsorgen)

³⁶ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

³⁷ [VOO - Mat - Riktlinjer för måltider inom Vård och Omsorg.docx](#)

³⁸ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

³⁹ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggande och behandling av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentersamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

⁴⁰ Fakta - Äldreomsorgens måltider (livsmedelsverket.se)

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där förändrad livssituation som t.ex. förlust av nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret, Social- och arbetsmarknadskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Arbete pågår med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.

- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom kommunen genom att skapa en kontorsövergripande rutiner för suicidförsök och suicid samt ta fram systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärtkärlsjukdomar, diabetes, cancer eller demenssjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvar för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets och Social- och arbetsmarknadskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets och Social-och arbetsmarknadskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksammats och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret och Social- och arbetsmarknadskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utreda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmällda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ HSLF-FS 2022:39 (socialstyrelsen.se)

⁵¹ Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt (uy.se)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-aldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet (bra.se)

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

Det kan till exempel användas vidinformationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementering av digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporters pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten och den kunskap de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför rutin för genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en fråga som berör fler verksamheter.

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/aldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirkel och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhäng presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhäng. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i Socialtjänstlagen som ger Socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhäng med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhäng i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhäng även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhäng med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhäng.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhäng som vårdar en närstående ska känna till hur anhäng kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.
- Öka fokus på och uppmärksamma anhängs insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebygga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

- Social-och arbetsmarknadskontoret behöver ta de av de ändringar som föreslås Socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med hög andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴

Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns det idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med Världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda socialsamarvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjlighet till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andraskulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är vid tillfällen ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för desom annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Utvecklingsmöjligheter

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre

självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning. För att få tillgång till mötesplatserna, även kallade dagverksamheter, krävs ett biståndsbeslut. Dagverksamhet finns på Jakobsbergsgården och Björkgården. För äldre personer med demenssjukdom finns en särskilt anpassad dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2.

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjlighet att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokus ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behov av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokus ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Demografiska kartläggningen och analysen visar att under en längre tid framöver kommer antalet äldre i landets kommuner att öka. Orsaken är dels att den stora 40-talist generationen uppnått pensionsåldern fullt ut, dels att medellivslängden ökar och att de äldre lever längre än tidigare. Den närmaste framtiden medför främst en ökning i åldersgruppen 80 år och äldre, där 40-talisterna börjar träda in.

För Sala kommun visar statistik i Kolada (2024) att 1,4 % av innevånarna mellan 65-79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 % av innevånarna 80 år och äldre bor i särskilt boende.

Nyckeltal		Område	2023	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.4	
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	11.0	10.4	

Fram till 2029 förväntas behovet av särskilda boendeplatser kunna tillgodoses under förutsättning att de 36 tomställda platserna på Bergsmansgatan 30 tas i drift. Från 2030 - 2035 ökar behovet av särskildaboendeplatser med ytterligare 21 platser.

Totalt mellan åren 2025 – 2035 förväntas behovet av särskilda boendeplatser öka med 52 platser.

		2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
0-5 år		1 231	1 216	1 211	1 182	1 164	1 169	1 158	1 160	1 167	1 172	1 177
6-9 år		1 057	1 012	952	934	920	902	912	890	874	877	865
10-12 år		844	839	846	830	805	761	723	719	722	715	704
13-15 år		891	882	839	842	838	845	830	808	768	734	731
16-18 år		813	816	876	873	864	828	831	828	833	819	799
19-24 år		1 225	1 272	1 286	1 305	1 336	1 377	1 382	1 377	1 376	1 374	1 366
25-44 år		5 083	5 034	5 005	4 992	4 971	4 938	4 901	4 855	4 820	4 773	4 714
45-64 år		5 582	5 586	5 556	5 524	5 469	5 418	5 404	5 421	5 413	5 445	5 469
65-79 år		4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80-100 år		1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
		22 739	22 700	22 655	22 609	22 560	22 509	22 456	22 403	22 349	22 293	22 234
65-79år	1,40%	4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80+ år	10,40%	1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
Behov	65-79 år	58	57	57	56	56	56	56	56	56	57	57
	80+ år	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247
	Totalt	251	260	266	275	282	289	295	297	301	300	303
Behov per år			9	5	9	7	7	5	2	4	0	3

Källa: Statisticon

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskildaboendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpigatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁷, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av vård- och omsorgspersonal.

⁶⁷ Socialdepartementet, 2018:37

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stor fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁸

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

⁶⁸ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där alltmer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁶⁹

Socialstyrelsen lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷⁰ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷¹

I Regeringens samarbete med SKR arbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷²

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁶⁹ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷¹ Socialdepartementet, 2018:10

⁷² [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kansammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsatta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSERNAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019* CAN Rapport 1995.
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health* (who.int)

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa

[lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf](#)

(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

Sala kommuns Äldreplan 2026 – 2036

SALA KOMMUN Vård och omsorg

Telefonnummer: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

ÄON § 9 Äldreplan Sala kommun

INLEDNING

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar om att översända Äldreplanen till Kommunstyrelsen för fastställande att gälla för Sala kommun 2025 – 2035. Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

Sedan dess har Äldreplanen genomgått en revidering av verksamhetsfakta som skett under perioden.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett.

Fyra antal svar inkom under omgång två.

Nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet kommer inte att innebära några ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

Bilaga ÄON 2026.60 Missiv- Äldreplan Sala kommun

Bilaga ÄON 2026.61 Äldreplan Sala kommun

Bilaga ÄON 2026.62 Bilaga Remissvar Äldreplan

Föredragning av Verksamhetschef SÄBO Malin Johansson

Yrkanden

Ordförande Camilla Runerås (S) yrkar,
att Äldre- och omsorgsnämnden beslutar,

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

fortsättning § 9

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar,

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	---	---	--------------------

Vård- och omsorgskontoret
Anneli L Sundin
T.F Vård- och omsorgschef

MISSIV

Äldreplan Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Äldre- och omsorgsnämnden beslutar om att översända Äldreplanen till Kommunstyrelsen för fastställande att gälla för Sala kommun 2025 – 2035. Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

Sedan dess har Äldreplanen genomgått en revidering av verksamhetsfakta som skett under perioden.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett.

Fyra antal svar inkom under omgång två.

Nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att godkänna Äldreplan för Sala kommun enligt förslag i bilaga.

att hemställa till Kommunstyrelsen Äldreplan för Sala kommun för vidare hantering.

Bilagor:

- 1 Äldreplan Sala kommun

CHECKLISTA

**Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet
och de Horisontella principerna**

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

**Horisontella principerna
(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)**

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐
Om NEJ – varför inte?		

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet

Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet

Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer

Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Äldreplan Sala kommun 2025–2035

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Metadata om dokumentet

Dokumentnamn Äldreplan Sala kommun 2025-2035		Dokumenttyp Handlingsplan	Omfattar VoO
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Socialchef:	Publicering Ledningssystem	

Beslutad/datum	Översyn bör göras	Klassificering 1.3.1	Diarienummer ÄON 2024/171
Relation ---	Ersätter ---	Författningssamling ---	

INNEHÅLL

1. INLEDNING	4
1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser	4
1.2 Demografi	4
1.3 Syfte	5
1.4 Genomförande.....	5
1.5 Framtagande av Äldreplanen.....	6
1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret	13
2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI	14
2.1 Vision och mål.....	14
2.2 Fokusområden	15
3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIVÄLDREOMSORG	16
3.1 Rekryteringsstrategi.....	16
3.2 Resursfördelning.....	17
3.3 Kompetensutveckling	18
3.4 Kvalitetsregister	19
4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET	21
4.1 Ett äldrevänligt Sala	21
4.2 Informativ verksamhet	22
4.3 Motiverande verksamhet	23
5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER.....	24
5.1 Fysisk aktivitet.....	24
5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg	25
5.3 Fallprevention	27
5.4 Kost och nutrition	28
5.5 Psyisk ohälsa och suicidprevention.....	31
5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol	32
5.7 Våld mot äldre	34
5.8 Ökad trygghet i samhället.....	34
5.9 Stöd till anhöriga.....	35
6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV.....	37
6.1 Nära till gemenskap	37
6.2 Måltidsmiljö	37
6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi	39
6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi	40
7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER	42
7.1 Särskilt boende	42
7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+ samt biståndsbedömt mellanboende	44
7.3 Ordinärt boende	45
8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK	47
9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER.....	48
10. KÄLLFÖRTECKNING	49
Elektroniska källor.....	50

1. INLEDNING

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att antalet och andelen äldre ökar. Ökningen kommer att ställa högre krav på samhället i form av förebyggande insatser. Det innebär en omställningsprocess för hela den kommunala verksamheten. Endast 25% av äldre över 80 år i Sala kommun hade under 2022 insatser i form av hemtjänst eller särskilt boende från Vård- och omsorgskontoret. Majoriteten äldre behöver därför även nås av andra delar av kommunens verksamheter.

Den demografiska utvecklingen är en utmaning för den kommunala välfärden såväl som den regionalt drivna hälso- och sjukvården. Därför behövs en plan för Sala kommuns äldre, som kan fungera som vägledning och styrning för kommunens arbete framåt.

För att planen ska få bred täckning sett till olika behov krävs samverkan och samarbeten inom kommunens verksamheter samt mellan kommunal verksamhet och externa aktörer som företag och civilsamhället.

1.1 Åldersuppdelning, Begreppet äldre, Årsklasser

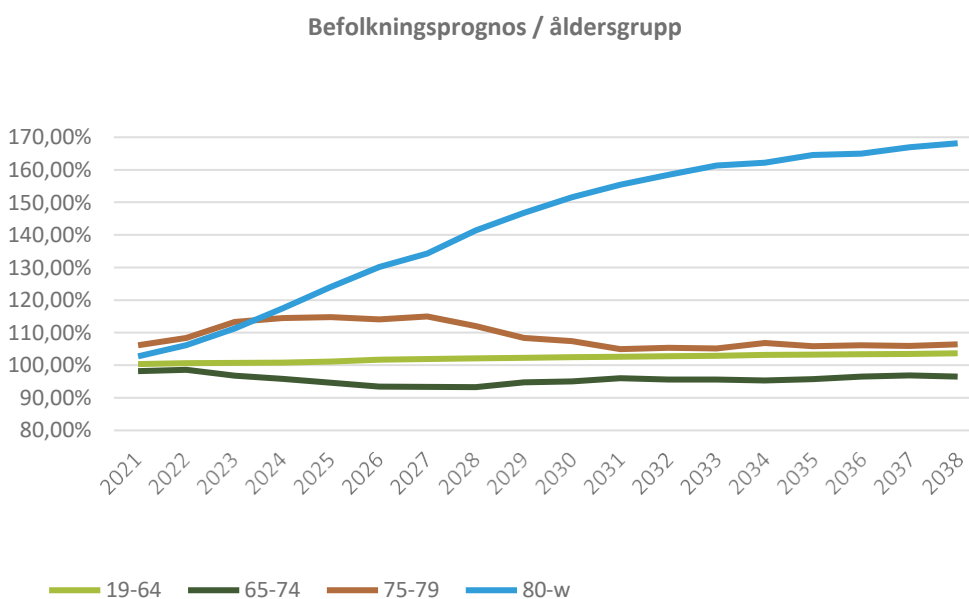
I Äldreplanen avser begreppet "äldre" personer med en uppnådd levnadsålder om 65 år eller mer. Ytterligare indelning av åldersgruppen "äldre" kan förekomma och avser då:

Åldersklass 1: 65–74 år

Åldersklass 2: 75–79 år

Åldersklass 3: 80+ år

1.2 Demografi

Källa: SCBs befolkningsprognos

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på ca 7,8 % mellan åren 2020 (då den första versionen av Äldreplanen togs fram) och 2035. 2020 års befolkning var ca 23,000 invånare och den beräknas 2035 bestå av ca 25,000 personer i alla åldrar.

Åldersgruppen äldre står med klar majoritet för den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklass 1 (65–74 år) beräknas minska med 133 personer från 2020 till 2035 och beräknas då utgöras av ca 2934 personer. Åldersklass 2 (75–79 år) beräknas öka med ca 73 personer under samma period.

Åldersklass 3 (80+ år) beräknas som grafen ovan visar att öka och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 15 åren. 2020 var antalet äldre inom åldersklass 3 1506 personer och gruppen förväntas 2035 bestå av ca 2478 personer, vilket innebär en ökning med 64 %.

Åldersgruppen 20–64 år, den åldersgrupp som majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mindre ökning. 2020 var ca 12,317 av Sala kommuns befolkning i åldern 20–64 år, och beräknas öka med 886 personer tills år 2035.

Totalt sett beräknas en ökning av åldersgruppen äldre med ca 912 invånare till 2035 där de äldre med minst stödbehov (åldersklass 1) står för en minskning och de äldre med störst stödbehov (åldersklass 3) står för en stor ökning.

1.3 Syfte

Syftet med Äldreplanen är att skapa en långsiktig handlingsberedskap för att möta de äldres behov i Sala kommun. Den omfattar äldres behov i stort som bostäder, fritid, tillgänglighet och förebyggande insatser. Den innehåller behov av insatser från socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. En stor del av den kommunala verksamheten så väl som aktörer utanför kommunens interna verksamhet samt civilsamhället inkluderas i Äldreplanen för att kunna uppnå syftet.

Vision och delmål vägleder arbetet med planen och utgör mål för insatser och åtgärder. De är en grund för planering av kommande arbete under Äldreplanens giltighetstid.

Äldreplanen är ett instrument för att styra, förändra och förbättra insatserna till äldre och beskriver hur kommuninvånarna 65 år och äldre ska kunna leva ett gott liv.

1.4 Genomförande

Äldreplanen är framtagen av Vård- och omsorgskontoret men en stor del av den kommunala verksamheten och andra organisationer omfattas av de åtgärder och insatser som föreslås. Det innebär att genomförandet av de förslag som presenteras inte bara sker inom Vård- och omsorgskontoret. Ansvar för genomförandet av utvecklingsinsatser ligger på respektive kontor. I de fall där civilsamhälle eller övriga externa aktörer inkluderas i förslagen ligger huvudansvaret för utveckling av insatser på kommunens verksamheter.

Äldreplanen gäller under en 10-årsperiod och bör granskas och revideras vid avgörande förändring av förutsättningar alternativt var tredje år.

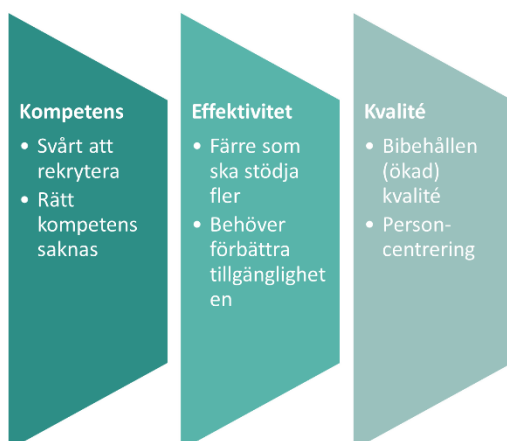
Ansvarvaret ligger hos Vård- och omsorgskontoret tillsammans med övriga kommunala verksamheter.

1.5 Framtagande av Äldreplanen

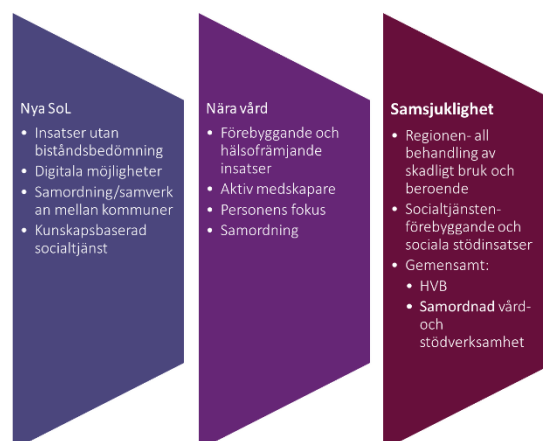
I januari 2020 inleddes ett arbete för att ta fram en Äldreplan för perioden 2020–2030. Projektledare tillsattes för att leda arbetet samt samordna kommunala organisationer, kommunala verksamheter, frivilligorganisationer, externa aktörer, medborgarsynpunkter, fokusgrupper med flera. Grunden i Äldreplanen är en kartläggning av var Sala kommun står idag, vad olika prognoser visar för framtid och hur Sala kommun på bästa sätt bör arbeta framåt. Sala kommuns Äldreplan omfattar insatser som berör och gynnar samtliga kommuninvånare i åldersgruppen äldre. En mindre revidering av planen gjordes 2023.

Under 2024 fattade Äldre- och omsorgsnämnden beslut om att göra en revidering av Äldreplanen för en giltighetstid 2025 – 2035. Revideringen är mer omfattande och inbegriper den nationella omställningen till en Nära vård, tar höjd för ny Socialtjänstlag (SoL) som förväntas träda i kraft 2025, samt samsjuklighetsutredningen, som är verktyg för att möta de utmaningar som vi står inför och som även är centrala i Äldreplanen.

Utmaningar

Verktyg

Fokusområdena *Riktade och rehabiliterande insatser* och *Förebyggande arbete* har sammanfogats till att bli ett nytt fokusområde: *Förebyggande, främjande och tidiga insatser*. Avsnitt om suicidprevention samt riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol har lagts till i Äldreplanen.

I denna version har även personer med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning lyfts fram mer tydligt, då medellivslängden ökar för denna grupp som har särskilda behov och som behöver tillgodoses även som äldre.

MEDBORGARDIALOG OCH FÖRANKRING

Under arbetet med Äldreplanen genomfördes medborgardialoger i olika format. Syftet var att lyssna in vad Sala kommuns medborgare själva anser är viktigt inför framtiden och vad de anser krävs för att skapa ett gott, friskare och hållbart åldrande i Sala kommun.

Under 2024 genomfördes kompletterande dialog med representanter från pensionärsföreningar och demensföreningen i Sala samt med andra aktörer från civilsamhället som Svenska kyrkan och Röda Korset.

De synpunkter som redovisas nedan utgör svar från de enkäter som besvarats av medlemmar inom PRO under 2020.

Citat 1

”Det vore önskvärt med större tillgång på fler olika boendeformer; servicehus, kollektivboende och vanliga äldreboenden.”

Citat 2

”Bygg fler bostäder för äldre som är anpassade med hiss och fungerande uppkopplingsmöjligheter.”

Citat 3

”Jag vill kunna förstå och prata med den personal som hjälper mig!!”

-Citat 4

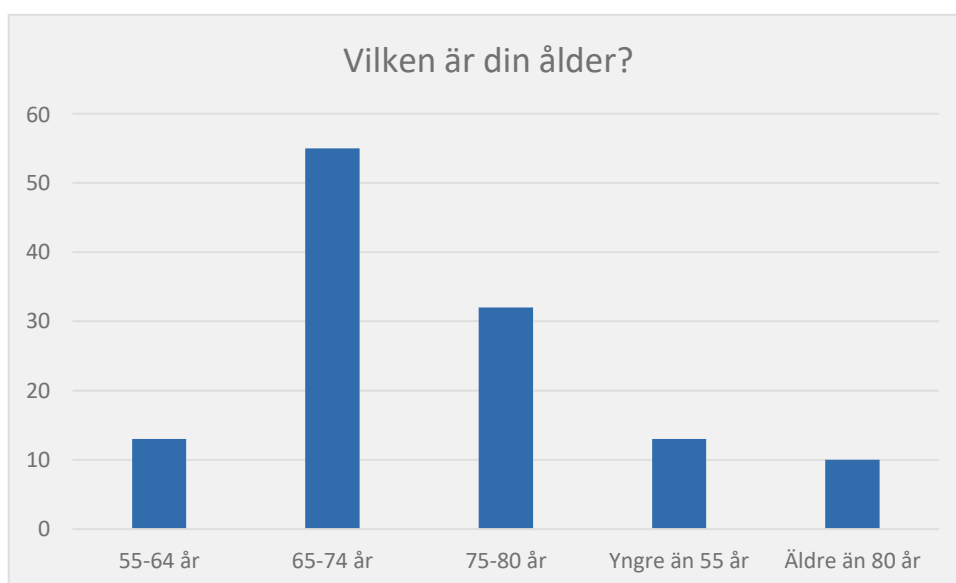
”Låt småbussar åka runt på minde vägar så att jag kan få komma i väg till närmaste affär eller in till stan.”

-Citat 5

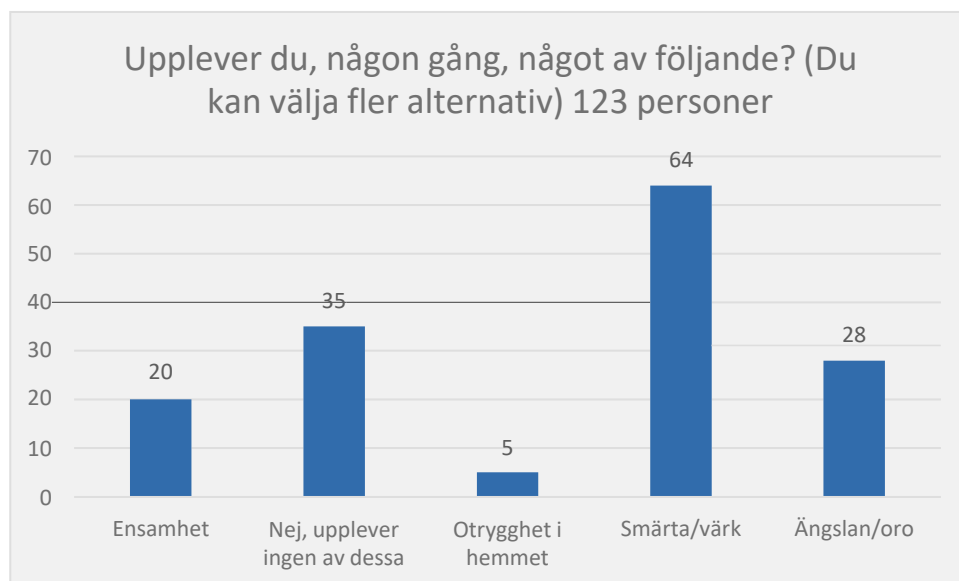
”Jag vill att det ska finnas fler träffpunkter dit jag kan gå för att t.ex. fika, äta, spela kort eller bara prata.”

Under oktober månad, år 2020, genomfördes en bredare enkätundersökning digitalt och i pappersform (Bilaga 1) för att fånga in fler synpunkter och förbättringsförslag från kommuninvånarna. Enkäten som publicerades på Sala kommuns hemsida riktade sig till följande åldersgrupper: yngre än 55, 55–64, 65–74, 75–80 samt äldre än 80 år. Totalt 124 svar inkom. Nedan redovisas en kort sammanfattning.

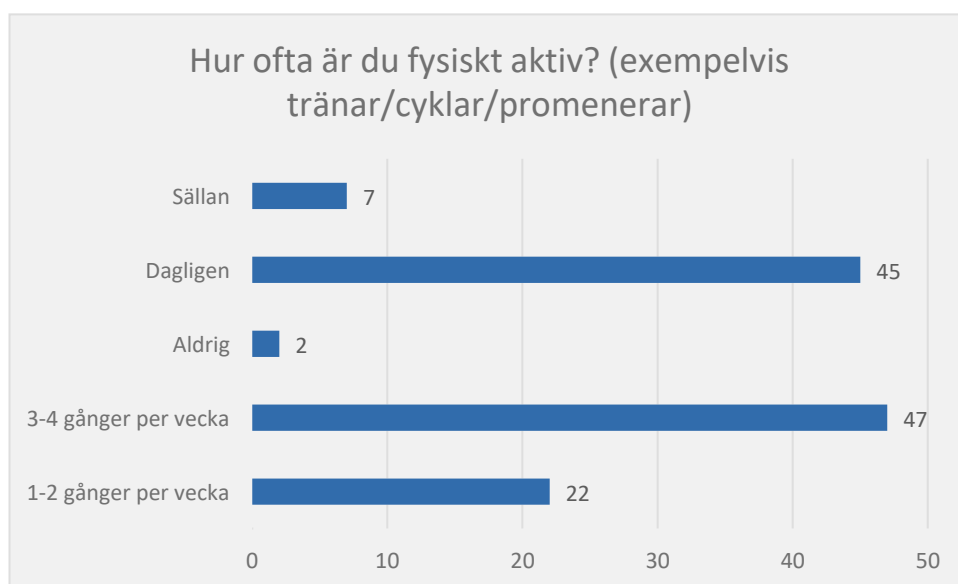
Fråga 1: Vilken är din ålder?

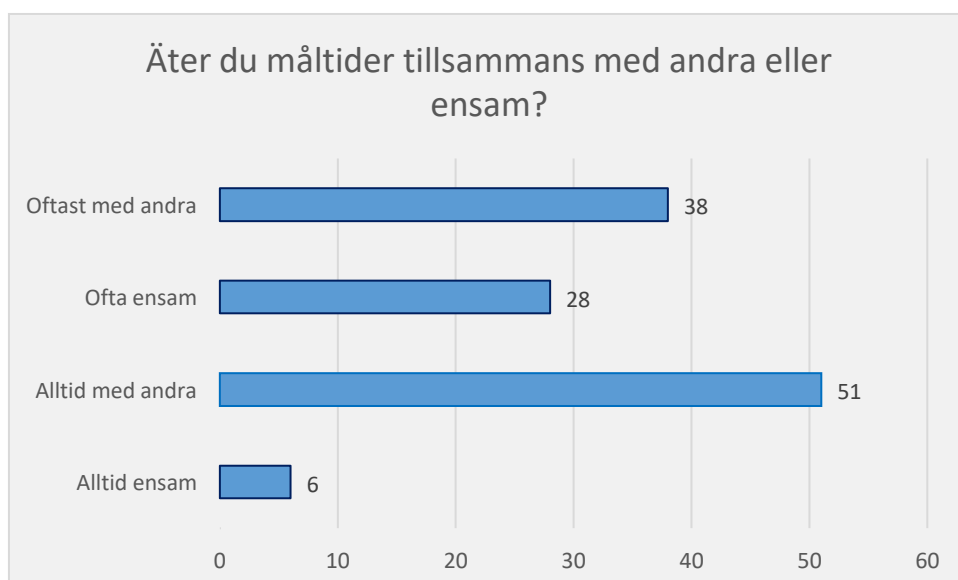
Fråga 2: Upplever du: otrygghet, ängslan/oro, ensamhet, smärta/värk?

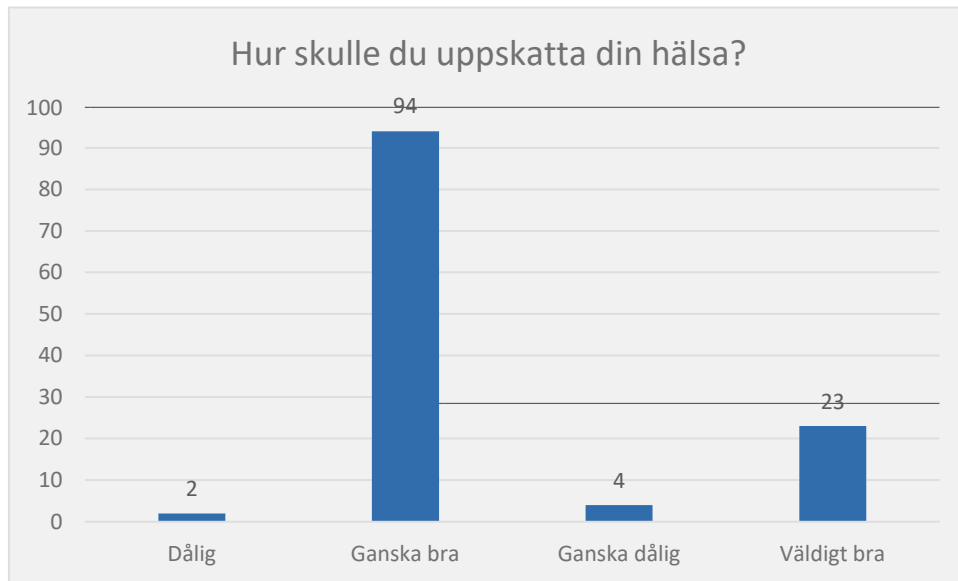
Fråga 3: Är du fysiskt aktiv?

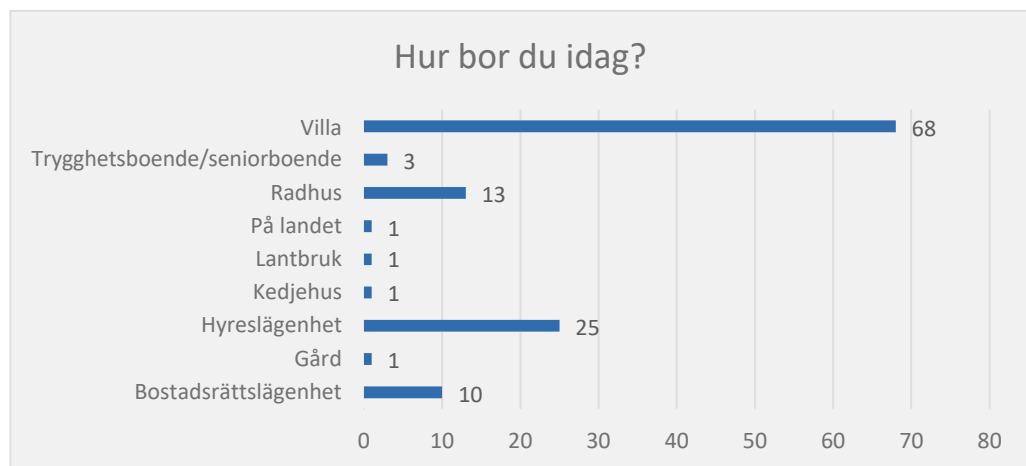
Fråga 4: Äter du tillsammans med andra eller ensam?

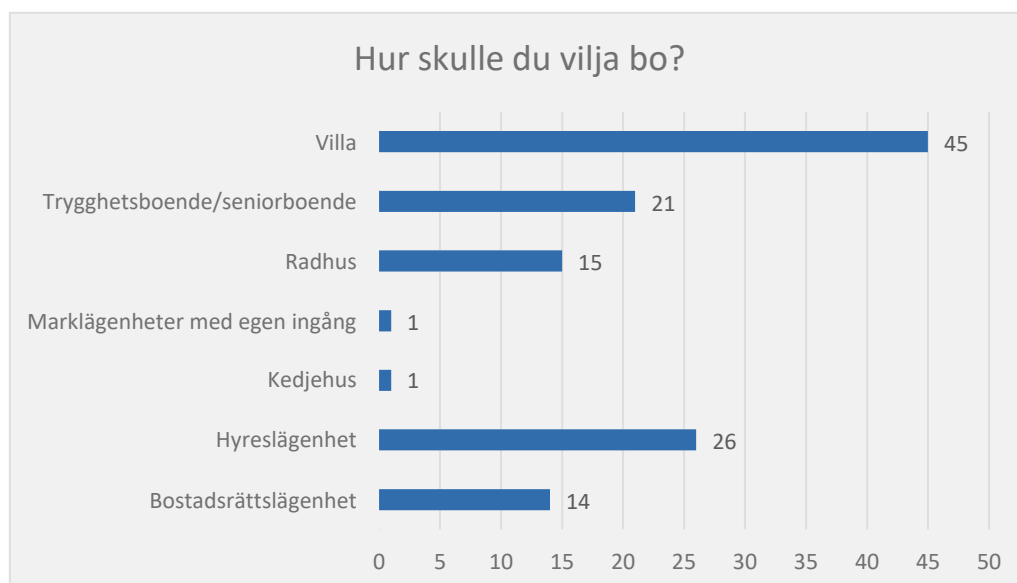
Fråga 5: Är du frisk?

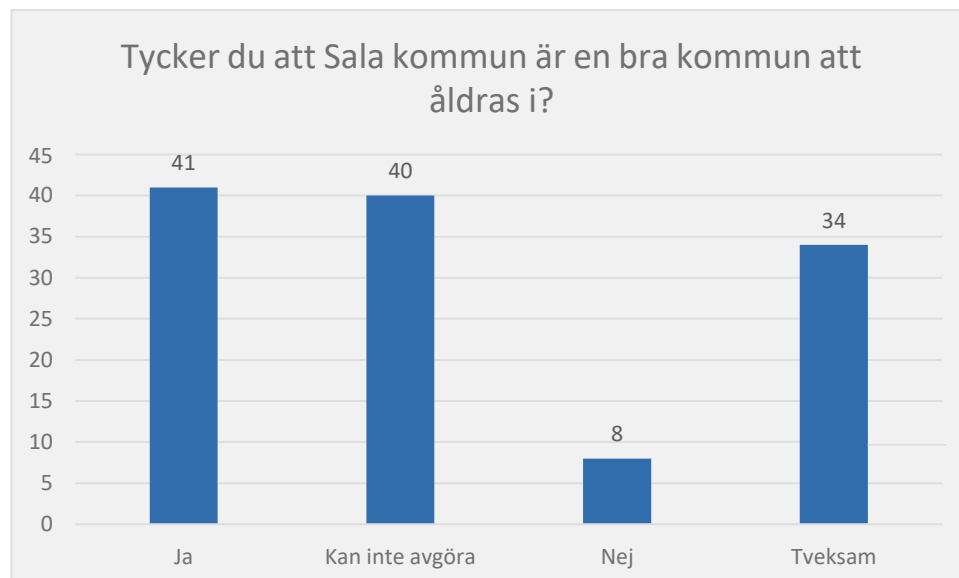
Fråga 6: Boendeform (Nuvarande).

Fråga 7: Boendeform (Önskemål).

Fråga 8: Är Sala en bra kommun att åldras i?

Fråga 9. Vad behöver utvecklas?

(Nedan redovisas antal svar per kategori av totalen som svarat, 123kommentarer)

• Äldreomsorg	58/123
• Bostäder	55/123
• Evenemang, aktiviteter och utbildningar	47/123
• Kollektivtrafik och vägar	32/123
• Möjlighet till träffpunkter/mötesplatser	30/123
• Möjligheter till gemensamma måltidsmiljöer	30/123
• Möjlighet till arbete/sysselsättning för äldre	29/123
• Tillgänglighet till byggnader/utemiljöer	20/123
• Information	16/123
• Kan inte avgöra	9 / 123

Övrigt:

Stödgrupp för personer/närstående i kunskap om demens. Friskvårdskontroller för äldre.

Uppsökande verksamhet för personer över 80 år.

Allas lika värde borde värdesättas högre.

Viktigt med kunskap och bemötande från personal. Hjälp med matlagning i hemmet och inköp av mat. Samma personal (Kontinuitet).

1.6 Lokala politiska mål för Vård- och Omsorgskontoret

Enligt Socialtjänstlagens (SoL) mål ska alla äldre kunna bo kvar så länge som möjligt i sitt ordinära boende och det är en utgångspunkt för de riktlinjer för biståndsbedömning av insatser som är beslutade för Vård- och omsorgskontoret. Insatserna ska stödja till självständighet, trygghet och välmående. Det medför stora krav på verksamheterna att möta individen utifrån den enskildes situation, finna vägar för samarbete, nyttja varandras kunskaper och erfarenheter samt att alltid sätta den enskilde individens behov i centrum. Den lokala målbilden är i enlighet med nationella riktlinjer och evidensbaserade strategier och är grundläggande i arbetet med Äldreplanen.

2. FRAMTIDSSTRATEGI/UTVECKLINGSSTRATEGI

För att strukturera arbetet med att ta fram en plan för Sala kommuns äldre togs en modell fram där vision, mål och fokusområden tillsammans leder arbetet framåt. Att nå visionen utgör syftet med Äldreplanen. Om målen uppnås möjliggörs visionen. Fokusområden syftar till att möjliggöra måluppfyllelse genom insatser som sker inom dem.

2.1 Vision och mål

Vision och mål bygger på lokala mål, nationella riktlinjer och omvärldsanalyser.

Vision

Visionen bygger på Folkhälsomyndighetens arbete kring äldre samt råd och rekommendationer från såväl Socialdepartementet¹ som Socialstyrelsen.² Visionen är förenlig med de lokala politiska målen för Vård- och omsorgskontoret i Sala kommun.

De demografiska förutsättningarna kommer att innebära att det om några år inte finns personal så det räcker för att täcka upp det ökande behovet. För att möta det krävs flera insatser. Kvarboende i ordinärt boende behöver möjliggöras i högre utsträckning, äldreomsorgens arbete måste effektiviseras och utvecklas och äldre måste få förutsättningar att i så hög utsträckning som möjligt bevara sin självständighet. Förebyggande, främjande och tidiga insatser samt större fokus på det friska måste till för att det ska bli verklighet. Med grund i det formulerades följande vision för Sala kommuns Äldreplan.

Ett hälsosamt åldrande

Grundläggande mål

För att möjliggöra visionen sattes även två grundläggande mål upp. De insatser och det arbete som ryms inom Äldreplanen ska utformas så att de bidrar till att målen uppfylls.

Målen togs fram med bakgrund i visionen. Folkhälsomyndigheten lyfter fram WHO:s definition av Ett hälsosamt åldrande: Hälsosamt åldrande är processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan som möjliggör välbefinnande i äldre ålder.³

Definitionen utgör en grund för att ta fram de grundläggande målen.

Ökad självständighet

”... processen att utveckla och upprätthålla den funktionella förmågan...”⁴

Ett hälsosamt åldrande fokuserar grundläggande på utvecklingen och upprätthållandet av den funktionella förmågan och ger möjlighet till självständighet. Ett hälsosamt åldrande är den process som leder till självständighet vilket i sin tur möjliggör ett välbefinnande.

¹ Socialdepartementet 2018

² Socialstyrelsen 2019

³ World report on ageing and health. WHO, 2015.

⁴ World report on ageing and health. WHO, 2015.

Med ökad självständighet som grundläggande mål finns möjligheten dels till ett hälsosamt åldrande, dels till lösningen på de utmaningar den framtida demografin innebär.

Ökat välbefinnande

”Hälsosamt åldrande... möjliggör välbefinnande i äldre ålder.”⁵ Att möjliggöra välbefinnande är inte detsamma som att skapa det. Äldreplanens insatser och arbete kan inte skapa välbefinnande, men däremot kan äldre ges möjligheter till det. Förutsättningarna måste finnas för att det ska vara möjligt. Äldreplanen har som grundläggande mål att bidra till att skapa förutsättningar

2.2 Fokusområden

Fokusområden är områden som bidrar till att de grundläggande målen uppnås. Områdena togs fram i samråd med fokusgrupper och ledningsgrupper med stöd av Socialdepartementets skrivelse och Socialstyrelsens lägesrapport och riktlinjer. Områdena anses ha avgörande effekter för ett hälsosamt åldrande och inom respektive område kommer konkreta utvecklingsinsatser att lyftas, med syfte att uppnå de grundläggande målen. Syftet med fokusområdena är att skapa en struktur för inom vilka områden insatser bör arbetas fram. En del insatser och fokusområden hör samman och kan gå in i varandra. Fokusområden är:

- Kvalitativ och resurseffektiv äldreomsorg
- Tillgänglighet och delaktighet
- Förebyggande, främjande och tidiga insatser
- Socialt och meningsfullt liv
- Attraktiva och varierade boendeformer
- Digitalisering och välfärdsteknik

⁵ World report on ageing and health. WHO, 2015.

3. KVALITATIV OCH RESURSEFFEKTIV ÄLDREOMSORG

3.1 Rekryteringsstrategi

Socialdepartementet gör bedömningen att tillgången på vård- och omsorgspersonal kommer att ligga kvar runt dagens nivå⁶, behovet av personal kommer dock, på grund av den demografiska utvecklingen, att öka markant. Redan idag upplever många verksamheter inom äldreomsorgen i Sala kommun att rekryteringsprocessen är en utmaning där det är svårt att få tag i tillräckligt med personal med rätt kompetens för verksamhetens behov.

Utmaningen framåt ligger dels i att rekrytera nyanställda, dels i att ta vara på den personal som redan är verksam inom Vård- och omsorgskontoret. I Äldreplanen delas utmaningarna upp i *rekryteringsstrategi* (att rekrytera nya anställda att arbeta inom vård och omsorg) och *resursfördelning* (att behålla den personal som redan är verksam och att få dem räcka till mer).

SKR har i sin rekryteringsrapport för 2018 tagit fram förslag för att möta de utmaningar som väntar kring rekrytering inom välfärden.⁷ De lägger fram niorekryteringsstrategier.⁸

Några av dem handlar om att effektivisera och ta vara på de resurser som finns, och några fokuserar på hur nyrekryteringen bör fokuseras för att lyckas möta utmaningarna på bästa sätt. Strategierna, i kombination med lokala åtgärder, är en god utgångspunkt för rekryteringsarbetet framåt i Sala kommun och efter anpassning till lokala förutsättningar kan Sala rusta sig väl inför framtidens ökade behov.

⁶ Socialdepartementet 2018:14

⁷ SKL 2017 *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*

⁸ SKL 2018:33

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.⁹

- Möjligheten till utbildning i hemkommun, som finns i Sala
- Marknadsföring av yrken inom vård och omsorg
- Insatser för att göra yrken inom vård och omsorg mer attraktiva
- Insatser för att bredda rekryteringen, locka fler män till vården för att öka mångfalden och minska den ojämna könsfördelningen
- Insatser för att bredda rekryteringen, arbeta i samråd med övriga organisationer för att ta vara på kompetensen hos nyanlända
- Insatser för att bredda rekryteringen, fördela kompetensen mer effektivt för att skapa nya jobb med andra behovskrav på t.ex. utbildning

3.2 Resursfördelning

Den andra delen av rekryteringsutmaningen handlar om resursfördelning och resurseffektivitet. Effektivisering av resurser går att göra på flera områden. De strategier som visat goda resultat kring resurseffektivisering kan sammanfattas i följande punkter:¹⁰

- Ökad sysselsättningsgrad – om deltidsanställda ges möjlighet och motivation att öka sin sysselsättningsgrad behövs färre antal nyanställda. 2018 påbörjades en pilot om rätten till heltid i Sala kommun inom funktionsnedsättningsområdet och 2021 infördes det inom resten av Vård- och omsorgskontoret. Sen dess erbjuds alla heltidsarbete inom kontoret.
- Öka möjligheterna till karriärsutveckling – att utveckla sin karriär handlar om så mycket mer än att bli chef. Att öka möjligheterna för nya ansvarsområden, nya spetskompetenser eller mer ansvarstygda arbetsuppgifter, bidrar till personlig utveckling och gör yrket mer attraktivt och mer stimulerande.
- Underlätta god löneutveckling – när konkurrensen om arbetskraften är hård måste arbetsgivare erbjuda konkurrenskraftiga löner för att locka nya anställda, men också ha en väl strukturerad löneutveckling där prestationer, engagemang och lojalitet belönas för att motivera personalen att fortsätta sitt jobb på arbetsplatsen.
- Skapa engagemang – engagerade medarbetare är mindre sjuka, mer positiva till sitt yrke och sin arbetsplats och mer angelägna om att jobba heltid. Dessutom bidrar det till att anställda blir ambassadörer för sitt yrke och sin arbetsplats, vilket i sin tur kan locka fler att arbeta inom vård och omsorg.
- Effektivisera verksamheterna – såväl verksamhetsstrategiska insatser som digitalisering och teknik bidrar till att arbete effektiviseras och möjliggör för personalen att bidra i högre utsträckning i sitt dagliga arbete.

⁹ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

¹⁰ Egna lokala förslag samt förslag från SKL 2018

Utvecklingsmöjligheter

- Möjliggör att frisätta resurser för att öka förutsättningarna för resurseffektivisering på lång sikt

3.3 Kompetensutveckling

Kompetensutveckling är en viktig del i att motivera personal att fortsätta arbeta inom Vård- och omsorgskontoret samt att förse verksamheterna med en bred kompetens och hög kvalitet. Idag sker en stor del av baspersonalens kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum.

Kompetensutveckling kan se ut på olika sätt:

- Föreläsningar om för yrket och/eller inom verksamheten relevanta ämnen
- Kurser inom yrkes- eller verksamhetsområdet
- Vidareutbildningar så som specialistutbildningar
- Internutbildningar om för yrket och/eller verksamheten relevanta ämnen
- Utökade ansvarsområden inom sin yrkesroll

Kompetensutveckling inom Vård- och omsorgskontoret är mer strukturerad sen 2020 då ESF-projektet Kompetenscentrum lade grunden för en digital lärandeplattform för kontoret. Efter projektets slut tillsattes en funktion, kallad kompetenssamordnare, för kontoret och som ansvarar för förvaltning och utveckling av Kompetenscentrum genom att omvärldsbevaka, samordna, ta fram och genomföra webbaserade och fysiska utbildningar samt riktade kompetensutvecklingsinsatser för chefer och personal.

Kompetenscentrum arbetar för lärande arbetsplatser inom Vård- och Omsorgskontoret där medarbetare ges förutsättningar att utveckla en reflekterande och lösningsinriktad kompetens. För att främja ett gemensamt lärande på arbetsplatsen, ett så kallat *arbetsplatslärande*, behövs en struktur som gör det möjligt. Det handlar om att använda verktyg och hitta former för att dela kunskap och implementera den för att sedan följa upp, lära och utveckla. Exempel på verktyg som tagits fram inom kontoret är Behovsanalys- och handlingsplan för kontinuerlig kompetensutveckling och Kompetensutvecklingsmodell för undersköterska, vårdbiträde, stödassistent, stödpedagog och boendestödare.

Den digitala plattformen innehåller en utbildningskatalog med ett åttiotal webbaserade utbildningar samt verktyg för chefer och medarbetare. Kompetensutveckling genom Vård- och omsorgskontorets Kompetenscentrum bygger på evidensbaserad kunskap och har ett pedagogiskt upplägg som främjar att kunskap blir till kompetens, som sedan omsätts i praktik och leder till stöd av god kvalitet för den enskilde.

Utvecklingsmöjligheter

Kompetensutveckling spelar stor roll för arbetsmiljö, personlig utveckling och karriärsutveckling. Kommunen bör möjliggöra kompetensutveckling på bred front. Så väl vikarier som tillsvidareanställda måste få förutsättningar att kompetensutvecklas och utbildas och kommunen bör ha ett långsiktigt perspektiv snarare än att se till direkta kostnader.

Förslag:

- Fortsätta arbeta utifrån ett arbetsplatslärande och ta vara på befintlig kompetens inom verksamheterna och möjliggöra spridning av den kunskapen.
- Uppmuntra till vidareutbildning på olika nivåer, gör det mer attraktivt att till exempel som vårdbiträde utbildas till undersköterska.
- Vidareutveckla arbetet med internutbildningar om exempelvis rehabilitering, demensvård, palliativ vård, delegerade hälso- och sjukvårdsuppgifter, dokumentation, värdegrundsarbete och arbetsmiljöarbete.

3.4 Kvalitetsregister

Nationella kvalitetsregister används inom hälso- och sjukvården och innehåller individbaserade uppgifter om problem, diagnos, behandling och resultat för olika sjukdomstillstånd. Syftet med insamling av uppgifter till kvalitetsregister är dels kvalitetssäkring av vårdåtgärder, dels underlag till forskning inom området.

Nationellt pågår satsningar för utveckling av automatiserad digital överföring från primärdokumentation i journal till de nationella registren.¹¹

Vård- och omsorgskontoret är idag anslutet till fyra nationella kvalitetsregister vilka används i varierande utsträckning inom den kommunala hälso- och sjukvården. *Senior Alert*, *Svenskt register för beteendemässiga och psykiska symptom vid demens (BPSD-registret)*, *Svenska Demensregistret (SveDem)* och *Svenska Palliativregistret*.¹²

Utöver de nationella kvalitetsregister som nämns ovan deltar Vård- och omsorgskontoret även i nationella mätningar som Svenska HALT¹³ och regionala kvalitetsregister (Region Västmanland) avseende basala hygienrutiner och klädregler samt mätning av vårdrelaterade infektioner i samverkan med Smittskyddsenheten och Vårdhygien, Region Västmanland.

Vård och omsorg har ett väletablerat och strukturerat arbete med inrapportering till kvalitetsregister (Senior alert, Palliativregistret, SweDem) inom särskilt boende och korttidsboende för äldre. Arbetet med breddinförande och implementering av BPSD pågår.

¹¹ <https://skr.se/download/18.6780fd1a1906d3e97c137923/1720171703971/%C3%85rsrapport+Nationella+kvalitetsregister+2020-2023.pdf>

¹² Socialdepartementet 2018: 28

¹³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/vardhygien-och-vardrelaterade-infektioner/svenska-halt/>

Inom verksamhetsområde Hemtjänst och Hemsjukvård arbetas det främst med SveDem och Palliativregistret. Riskbedömningar (fall, nutrition, trycksår, munhälsa och blåsdysfunktion) och skattningar av beteendemässiga och psykiska symtom vid demens görs vid behov, men inget strukturerat övergripande arbetssätt finns i dagsläget. Det samma gäller för funktionsnedsättningsområdet och då framför allt för de som omfattas av LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun får effekter av inrapportering på individnivå, framför allt via Senior Alert som idag används som verktyg för riskbedömning. Ett fortsatt arbete med utveckling av arbetssätt kring nationella kvalitetsregister och analyser av inrapporterade uppgifter bör göras. Genom god täckningsgrad ges kommunen möjlighet att följa utvecklingen inom äldreomsorgen. Dels utifrån kvalitet, dels utifrån de behov och de utmaningar som äldreomsorgen står inför med en äldre population.

Utmaningen för verksamheterna är den dubbeldokumentation som idag behöver göras för varje kvalitetsregister. Genom en automatiserad överföring från primärdokumentation möjliggörs en högre täckningsgrad och därmed ett mer tillförlitligt material i kvalitetsregister.

- Möjliggöra samverkan inom Vård- och Omsorgskontorets verksamheter för utbyte av kunskap, erfarenhet och arbetssätt samt analys av data från nationella kvalitetsregister.
- Implementera Senior Alert i hemtjänsten och inom funktionsnedsättningsområdet.
- Samverka med Region Västmanland och förvaltning för sammanhållen journal för att möjliggöra automatiserad överföring av uppgifter från primär journal till kvalitetsregister.
- Se över möjlighet att ansluta Sala kommun till ytterligare kvalitetsregister som till exempel Rikssår.
- Möjliggöra kompetensutveckling inom kvalitetsregister för chefer och omvårdnadspersonal inom Vård- och omsorgskontoret.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

Äldreplanens innehåll behöver vara tillgängligt för medborgarna. Information om insatser och åtgärder behöver nå målgruppen för att delaktighet ska kunna uppnås. Deltagande i Äldreplanens insatser är avgörande för att de ska bidra till måluppfyllelse. Ett engagerat motivationsarbete kan behövas.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser är även en viktig del i förslaget till ny Socialtjänstlag. Delaktighet i stöd och vård behandlas i kapitel 5.

4.1 Ett äldrevänligt Sala

För att göra Sala kommun äldrevänlig krävs först och främst samverkan inom kommunen. Samhällsbyggnadskontoret har ett stort ansvar, likaså Vård- och omsorgskontoret, Kultur- och fritidskontoret samt Tekniska kontoret. Grundtanken med en äldrevänlig stad eller kommun är att utveckla och planera samhällen med hänsyn till en växande äldre befolkning. Områden som bostäder, offentliga miljöer, gator och vägar, kollektivtrafik, äldreomsorg, möjlighet till gemenskap och hälsofrämjande verksamheter är exempel på vad som bidrar till en äldrevänlig stad eller kommun. Det är i linje med Äldreplanens mål.

God samverkan är centralt. För att skapa ett äldrevänligt samhälle behöver samhällets delar samarbeta emot gemensamma mål och äldres önskemål behöver uppmärksammas och ingå i stadsplaneringen.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa samverkan krävs ofta en driven person eller grupp med syfte att upprätta och bibehålla samverkan genom olika diskussionsforum. Kommunikationsvägen är ofta lång i kommunen från den som uppmärksammar ett behov till den som kan tillgodose behovet.

Förslag:

- Åtgärder bör fokusera på hur samverkan mellan kommunens verksamheter, externa aktörer och civilsamhället kan stärkas.

4.2 Informativ verksamhet

Socialstyrelsen belyser i sin lägesrapport från 2019 vikten av tillgänglig vård och omsorg. Det ska vara lätt att få kännedom om, kontakt med och att använda de tjänster som vård- och omsorgsverksamheterna erbjuder.¹⁴ Detsamma gäller även för verksamheter, insatser och tjänster som tillsammans bidrar till ökad självständighet och ökat välmående utanför vård och omsorg.

Informationsspridning är en viktig del i det. Den enskilde behöver få kännedom om vilket stöd och vilka verksamheter som finns; kontaktvägar; och hur man tar del av eller använder tjänster. Idag är Salakommuns främsta kommunikationsväg med medborgare hemsidan www.sala.se. Det är en bra plattform för att samla och förmedla information, men många äldre har begränsad möjlighet att ta del av innehållet på en hemsida.

Kommunikationsenheten är ett stöd för kommunens verksamheter i att formulera och nå ut med information riktad till olika målgrupper. Kommunikationsenheten kan även presentera information i andra format än det digitala, t.ex. i form av broschyrer och andra trycksaker. Kultur- och fritidskontoret samlar idag på ett bra sätt information om sitt aktivitetsutbud, som bland annat riktar sig till äldre, i en annonsdel i Sala Allehanda och Salabladet där även föreningar kan annonsera sina aktiviteter.

Utvecklingsmöjligheter

Om äldre inte får kännedom om vilket stöd man kan få av kommunen och det utbud som finns eller vad civilsamhället kan erbjuda används det inte i full utsträckning och kan inte bidra till något resultat gällande till exempel förbättrad hälsa eller meningsfull fritid.

Förslag:

- Arbetet med tillgänglighet och informationsspridning behöver fortskrida och utvecklas. Kommunikationsenheten är en viktig stödfunktion och bör bland annat se över tillgängligheten i den information som riktar sig till äldre på www.sala.se.
- Utred möjligheten till spridning av tryckt information, t.ex. på anslagstavlor runt om i kommunen, vid mötesplatser som t.ex. mataffärer, vid bygdegårdar, sopstationer eller liknande.
- Samverkan med civilsamhället för informationsspridning bör utökas. Exempelvis genom att tjänstepersoner deltar vid soppluncher som Svenska kyrkan anordnar och informerar om sin verksamhet eller sina insatser.
- Utred möjligheten att tillsammans med civilsamhället ta fram trycksaker om aktivitets- och stödutbud som finns som t.ex. kan spridas av hemtjänsten (och därmed även nå de som är isolerade i hemmet), i väntrum på vårdcentraler, på bibliotek eller liknande.

¹⁴ Socialstyrelsen 2019:96

- Behov finns av att kunna stötta äldre i det digitala samhället. Exempelvis genomförs digitala utbildningar på Sala stadsbibliotek i Kultur- och fritidskontorets regi och man kan även få praktisk hjälp med sin smartphone. Andra kommuner som Hallstahammar erbjuder även teknisk support i hemmet med datorer och digitala kanaler inom TV. Utred om det kan vara aktuellt i Sala.
- Inrätta ett förebyggandeteam för äldre. Teamet informerar om möjliga insatser, lotsar till rätt kontakt och har möjlighet att besluta om trygghetslarm och serviceinsatser genom förenklad handläggning. Förebyggandeteam för äldre kan även arbeta uppsökande för att informera specifika åldersgrupper om vilka insatser och stöd som finns. Möjlighet till samtal och rådgivning. Teamet kan bestå av bland annat beteendevetare, arbetsterapeut och socionom. Se behov av och möjligheter till samverkan mellan olika kontor i utformandet av förebyggandeteamet och synka om möjligt med andra förebyggande insatser i kommunal regi. Förebyggandeteamet kan även underlätta för anhöriga och den äldre som vårdas i kontakten med myndighetsutövningen inom individ- och familjeomsorgen (IFO).

4.3 Motiverande verksamhet

Det finns olika typer av motiverande arbete. Motiverande verksamhet i form av hembesök kan utformas på olika sätt; som kommunala insatser eller genomföras av civilsamhället. I Sala kommun finns olika stödfunktioner inom civilsamhället som exempelvis Svenska kyrkans möjlighet till samtal med diakoner eller samtalsstöd genom Talk2me¹⁵ som drivs av Västerås stadsmission. Studieförbundet vuxenskolan genomför samtalsgrupper för seniorer om existentiell hälsa. På Röda Korsets Kupan och andra verksamheter finns möjlighet för äldre till en meningsfull sysselsättning genom att arbeta som volontär. Kommunen och civilsamhället bidrar tillsammans till minskad ensamhet och isolering, ökad tillgänglighet till stöd, delaktighet i samhället samt förbättrat välmående. Utmaningen ligger i att nå de som mår sämst och har svårt att lämna hemmet, eftersom uppsökande arbete försvåras av sekretess- och försäkringsskäl.

Det finns behov av att vidareutveckla motiverande verksamhet inom kommunens befintliga verksamhet. Vård- och omsorgskontorets verksamheter träffar dagligen äldre som är i behov av motiverande verksamhet. Att göra motiverande verksamhet till en naturlig del av det dagliga arbetet inom Vård- och omsorgskontoret kan leda till goda möjligheter för den enskilde att uppnå ökad självständighet och ökat välmående.

Utvecklingsmöjligheter

Behov av kompetensutveckling inom motiverande verksamhet inom Sala kommun bör utredas. Om personal som arbetar med äldre har god kännedom om vilka möjligheter äldre har i kommunen samt god kunskap om motiverande verksamhet ökar möjligheterna till delaktighet.

Förslag:

- Civilsamhället är viktigt för att äldre ska få möjlighet till aktiviteter som bidrar till ökad delaktighet och minskad isolering. Kommunen bör ha en uppmuntrande och bejakande attityd tillsamverkan.

¹⁵ www.talk2me.se

- Arbeta för att väcka både internt och externt engagemang kring motiverande verksamhet med målsättningen att öka delaktighet bland äldre, vilket bidrar till att nå Äldreplanens mål.

5. FÖREBYGGANDE, FRÄMJANDE OCH TIDIGA INSATSER

Vuxna personer, inklusive äldre som lider av sjukdom, har en fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsättning eller som är drabbade av social sårbarhet löper högre risk för komplikationer av ohälsosamma levnadsvanor¹⁶. Det är viktigt att prioritera förebyggande arbete i syfte att främja ett friskt åldrande och motverka ohälsosamma levnadsvanor.

Att individen är delaktig i sitt stöd eller sin vård utifrån sina individuella förutsättningar, förmågor och behov är en central del i den fokusförflyttning som genomförs i den nationella reformen Nära vård. Även i förslaget till en ny Socialtjänstlag, som förväntas träda i kraft 2025, finns en fokus på tidiga insatser och ökad tillgänglighet till insatser bland annat genom att sänka trösklarna och att kunna nå invånare tidigt, innan problem växt sig stora.

Det är ett gemensamt ansvar för kommunens verksamheter att möta individer utifrån den enskildes situation och att hitta sätt för aktivering och stöd samt att samarbeta på ett sätt som gynnar de äldre medborgarna.

Vård- och omsorgskontorets verksamheter har delvis infört IBIC (individens behov i centrum), där man hittar vägar för samarbete, nyttjar varandra kunskaper och erfarenheter. Individen får möjlighet att stärka sina egna resurser avseende genomförande av aktiviteter och delaktighet.¹⁷

Utvecklingsmöjligheter

- Implementera IBIC (individens behov i centrum) även på utförarsidan inom Vård- och omsorgskontoret.

5.1 Fysisk aktivitet

Världshälsoorganisationen (WHO) framhåller att alla vuxna, från 18 år och uppåt bör vara fysiskt aktiva varje dag.¹⁸ Personer 65 år och äldre bör också träna balans, styrka och rörlighet, samt utföra pulshöjande aktiviteter varje vecka. Långa perioder av stillasittande bör brytas och ersättas av någon form av fysisk aktivitet. Personer med funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd bör vara så aktiva som deras tillstånd medger.¹⁹ Fysisk aktivitet bidrar till ökat välmående och möjliggör självständighet samtidigt som det förebygger bland annat fallrisk och undernäring.

¹⁶ Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor:

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>

¹⁷ <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/aldre/individens-behov-i-centrum/>

¹⁸ Folkhälsomyndighetens rekommendationer kring fysisk aktivitet: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/mat-fysisk-aktivitet-overvikt-och-fetma/fysisk-aktivitet-och-stillasittande/riktlinjer-och-rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/rekommendationer-for-fysisk-aktivitet-och-stillasittande/>

¹⁹ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ef15f23c5be6408aacc160accde92722/framja-fysisk-aktivitet-och-minska-stillasittandet-riktlinjer.pdf>

Fysisk aktivitet motverkar även depression, och träning i grupp minskar även risken för depression relaterat till ensamhet.²⁰ Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Genom fysisk aktivitet kan åldersrelaterad sjukdom förebyggas och sjukdomar och skador behandlas.²¹

Inom hälso- och sjukvården kan Fysisk aktivitet på recept (FaR) användas som behandlingsmetod, i syfte att motivera enskilda att komma i gång med fysisk aktivitet, träning eller ökad grad av aktivitetsnivå.²²

Utvecklingsmöjligheter

Att börja med fysisk aktivitet är aldrig för sent, och att vara fysiskt aktiv i liten grad är bättre än att vara helt inaktiv. Oavsett tidigare eller nuvarande fysisk förmåga och aktivitetsnivå bör kommunens samtliga verksamheter verka för att tillgängliggöra för fler att vara så fysiskt aktiva som möjligt. Interesseorganisationer och privata aktörer inom sport och fritid är viktiga för samhällets hälsa i stort och bör därför även räknas med och bjudas in till frågor avseende äldres tillgänglighet till fysisk aktivitet.

Förslag:

- Vård- och omsorgskontoret verksamheter bör aktivt arbeta för att möjliggöra fysisk aktivitet i vardagen för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Samhällsbyggnadskontoret, Tekniska kontoret, Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret bör samverka för att ge alla äldre i samhället likvärdig tillgänglighet till fysisk aktivitet.
- Kultur- och fritidskontoret bör utreda möjligheter och förutsättningar till utökad samverkan med civilsamhället för att främja och tillgängliggöra fysisk aktivitet för äldre.
- Den kommunala hälso- och sjukvården bör utreda behov, möjligheter och förutsättningar att implementera FaR som metod.

5.2 Funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg

Äldreomsorgen behöver förändra sitt arbetssätt och arbeta med större fokus på förebyggande insatser. Dels för att åstadkomma en mer effektiv vård, dels omsorg men även för att den äldre ska få möjlighet att leva ett mer självständigt liv.²³

Vanligen används begreppet *rehabiliterande förhållningssätt* för att beskriva ett hälsofrämjande arbetssätt inom äldreomsorgen. Rehabilitering är en reaktiv hälso- och sjukvårdsåtgärd och genom att använda begreppet *funktions- och aktivitetsbevarande äldreomsorg* riktas i stället fokus till ett proaktivt och hälsofrämjande förhållningsätt i hela äldreomsorgen.

²⁰ Folkhälsomyndigheten <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bab7ecf7462e444c9bd2c14ac2c5eaeed/utblick-folkhalsa-fysisk-traning-bland-aldre.pdf>

²¹ FYSS 2021 <https://www.fyss.se>

²² FYSS 2021 <https://www.fyss.se/wp-content/uploads/2022/06/Kap1.9.FaRpdf.pdf>

²³ Regeringskansliet (2017). Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Regeringens skrivelse 2017/18:280

Omställningen mot Nära vård²⁴ och den nya Socialtjänstlagen belyser vikten av förebyggande insatser. Genom att arbeta med insatser för att främja självständighet kan vi minska behov av insatser från socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård.

Aktivt teamarbete (legitimerad personal, omvårdnadspersonal och biståndshandläggare) möjliggör att tidigt identifiera risker i den äldre vardag, funktionstillstånd och miljö.

Tillsammans med den äldre sätts mål upp, förutsättningar skapas och insatser planeras och utförs så att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och aktivt liv som möjligt.

Arbete med mer riktade insatser som tex gruppträning på dagverksamhet för personer som har behov av rehabilitering och även riskerar ofrivillig social isolering i hemmet pågår.

Utvecklingsmöjligheter

Den äldre populationen har idag fler och mer komplicerade och omfattande behov av socialtjänst, inklusive insatser inom ramen för LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade), och hälso- och sjukvård i hemmet. För att klara av framtidens utmaningar med mindre resurser och färre medarbetare inom vård och omsorg, behöver arbetssätt ses över, bland annat i samband med hemgång efter sjukhusvistelse. Dels i syfte att minska belastningen på sjukhusen, som en del i omställningen till Nära vård, dels som en del i att möta den åldrande befolkningens behov.

Intensiva insatser med rehabilitering och omvårdnad i hemmet efter utskrivning från sjukhusvistelse ger möjlighet till funktions- och aktivitetsbevarande insatser och har visat sig minska behovet av insatser från hemtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt återinläggningar över tid.

Förslag:

- Utveckla ett arbetssätt med teambaserad hemtagning efter sjukhusvistelse.
- Utveckla arbetssätt med tidigt uppsökande hembesök med bedömning av arbetsterapeut i samband med ansökan om insatser från socialtjänsten.

För att möjliggöra ett förändrat arbetssätt behöver Vård- och omsorgskontoret ha en tydligt fokus och tydliga mål som genomsyrar alla verksamheter. Att arbeta funktions- och aktivitetsbevarande är något som sker i vardagen. För att möjliggöra det behövs kompetensutveckling:

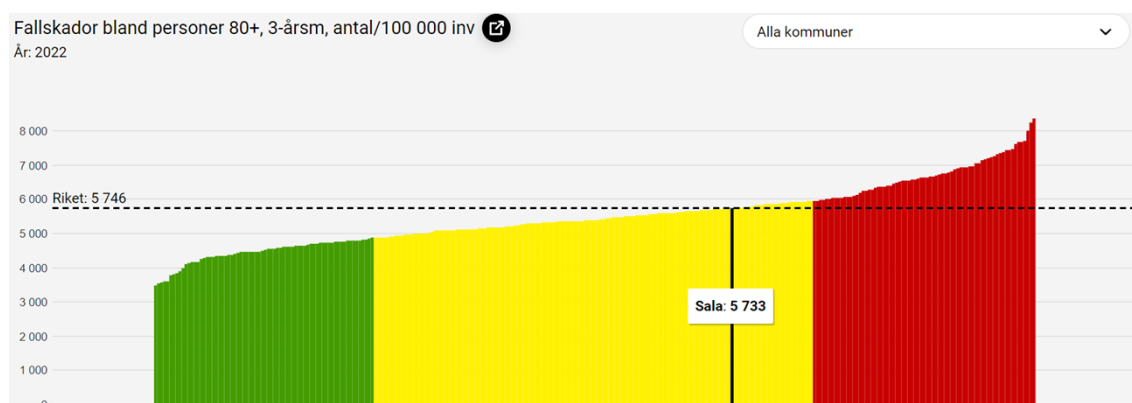
- Tydliggöra det funktions- och aktivitetsbevarande förhållningssättet i tex. verksamhetsplaner, mål, riktlinjer och rutiner.
- Tillgängliggöra intern utbildning i funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt genom att utnyttja den kompetens som redan finns i organisationen.

²⁴ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

5.3 Fallprevention

Fallolyckor är den i särklass vanligaste olyckstypen bland äldre. I åldersgruppen finns majoriteten av de fall som resulterar i en fallskada som kräver sjukvård och 9 av 10 fallskador som leder till dödsfall återfinns här.^{25 26}

Sala kommun ligger på samma nivå av antal fallskador för personer >80år som övriga riket i genomsnitt.²⁷

En rapport från Socialstyrelsen visar att fallpreventivt arbete gynnar kommuner ur ett hälsoekonomiskt perspektiv. Med enkla förebyggande åtgärder i åldersgruppen >65 år ses stora vinster både för den enskilde och för samhället.²⁸

Fall som leder till sjukhusvård skapar ett lidande för individen men kostar även kommunen stora resurser på grund av det ökade vårdbehovet som ofta tillkommer.

På Kunskapsguiden²⁹ finns samlat material om fallpreventivt arbete från bland annat Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Ett strukturerat och evidensbaserat arbete visar forskningen ha goda resultat för att minska antalet fallolyckor.

En fjärdedel av Sala Kommuns invånare äldre än 80 år hade år 2022 kommunala insatser i form av särskilt boende eller hemtjänst. Det är således många av de äldre i kommunen som inte har kontakt med kommunen via Vård- och omsorgskontorets verksamheter.

Vård- och omsorgskontoret arbetar idag strukturerat inom särskilt boende och korttidsverksamheten med teambaserade riskbedömningar för bland annat fall.

Samtliga äldre i de verksamheterna skattas årligen och 2023 hade ca 83 % risk för fall. 98 % av dem hade fallförebyggande åtgärdsplaner.³⁰

²⁵ Socialstyrelsen 2019

²⁶ Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan. Socialdepartementet, 2018

https://www.regeringen.se/contentassets/faebe5c0bff14b9fb7cd9df7625d2e10/framtidens-aldreomsorg--en-nationell-kvalitetsplan-2017_18_280.pdf

²⁷ Öppna jämförelser, Kolada: <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16752&report=206198>

²⁸ Socialstyrelsen 2022b

²⁹ <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/alldre/fallolyckor-och-fallprevention/>

³⁰ <https://reg.ucr.uu.se/senioralertpublik/tufm;jsessionid=5F49B4A482B3B73A4F8B5DA6FE715FD2.senioralertpublik.neptunu.s?0>

I ordinärt boende används evidensbaserade metoder för fallförebyggande åtgärder men det finns idag inga beslut om strukturerat arbetssätt gällande riskbedömningar och tidiga fallpreventiva åtgärder.

Kultur- och fritidskontoret har sedan många år arbetat med seniordagar där fallprevention varit en del av programmet. Exempel på aktiviteter är "Balansera mera", en nationell satsning från Socialstyrelsen. Det finns vinterbroddar till äldre besökare på Träffpunkten att låna. Sedan 2023 erbjuds fysisk gruppträning för alla äldre som önskar komma i gång, med fokus på benstyrka och balans.

Utvecklingsmöjligheter

SKR belyser vikten av att ställa om från reaktiv till proaktiv och hälsofrämjande vård och omsorg, som ett led i omställningen mot Nära vård.³¹ De arbetssätt som finns idag inom vård och omsorg är reaktiva, med andra ord har medborgaren redan en kontakt med den kommunal hälso- och sjukvården eller socialtjänsten innan insatser påbörjas.

För att nå målen ökat välbefinnande och självständighet i Äldreplanen är det viktigt att öka medvetenhet hos medborgare om fallprevention, fall och fallrisker. Därför behövs ett proaktivt förhållningssätt till fallprevention. Kunskap och material finns redan samlat på Kunskapsguiden och kommunens främsta uppgift bör vara att sprida kunskap och utveckla strukturerade arbetssätt.

Fysisk aktivitet samt funktions- och aktivitetsbevarande arbetssätt som nämnts i tidigare kapitel är viktiga delar i det fallpreventiva arbetet.

Förslag:

- Utveckla samverkan mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret i syfte att utveckla proaktiva och hälsofrämjande arbetssätt med information till medborgare om fallrisker och fallförebyggande åtgärder.
- Samverkan mellan kommunen och Regionens primärvård för att identifiera individer med behov av fallpreventiva åtgärder i tidigt skede.
- Vård- och omsorgskontoret bör arbeta för att implementera teambaserat strukturerat arbetssätt kring fallriskbedömning i ordinärt boende, med hjälp av tex. Senior alert.

5.4 Kost och nutrition

Goda kostvanor och näring är en förutsättning för god livskvalitet och för att förebygga sjukdomar men det är också en förutsättning för att andra medicinska behandlingar ska ha god effekt, tex sårsläkning eller återhämtning efter allvarlig sjukdom. Många sjukdomar för också med sig ett ökat näringsbehov. Forskning visar att äldre personer med undernäring oftare besöker sjukvården och även har längre behandlingstider än personer med god nutritionsstatus.³²

Livsmedelsverket påtalar i sina riktlinjer måltidens betydelse för livskvalitet. Måltiden är mer än

³¹ <https://skr.se/skr/halsasjukvard/utvecklingavverksamhet/naravard/omstallningtillnaravard.57446.html>

³² Socialstyrelsen 2023

bara näring och nutrition, den bidrar till socialt sammanhang och gemenskap³³ (se kapitel 6.2 för mer om måltidsmiljö och social gemenskap).

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig främst till de individer som besöker vården eller har stöd av kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst men beskriver också vikten av att tidigt identifiera risker för undernäring av närstående och personer i den äldres omgivning.

2022 kom Socialstyrelsen med nya föreskrifter och allmänna råd för förebyggande av och behandling vid undernäring³⁴, föreskrifterna krävställer att verksamheter inom hemtjänst, särskilt boende och LSS boenden och inom socialpsykiatri ska ha rutiner för att förebygga och behandla undernäring. Ansvar är delat mellan socialtjänsten och den kommunala och regionala primärvården.

Måltidsenheten på Tekniska kontoret arbetar i enlighet med Livsmedelsverkets riktlinjer för måltider i äldreomsorgen³⁵ och planerar måltiden ur ett helhetsperspektiv i enlighet med måltidsmodellen.³⁶

I Sala kommun finns en äldre vägledande policy³⁷ för äldreomsorgens måltider som fokuserar på måltider inom särskilt boende för äldre. Det finns även en rutin för att förebygga undernäring som utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar inom SÄBO, Hemtjänst, LSS och Socialpsykiatri.

Livsmedelsverket sammanställer statistik om äldreomsorgens måltider^{38 39} och vid genomlysning hittades inga lokala mål för Sala kommuns äldre avseende hållbara måltider och miljö.

Måltidsenheten tittar regelbundet på klimatpåverkan, ekologiska och närproducerade inköp och för bland annat svinnsstatistik. Måltidsenheten rapporterar kvalitativa mål och måluppfyllelse inom sina verksamheter men det finns ingen strategi för uppföljning av kvalitativa mätbara mål tillsammans med Vård- och omsorgskontoret.

Förutsättningarna för att uppnå god kost och nutrition inom särskilt boende och dagverksamhet ser av naturliga skäl mycket annorlunda ut jämfört med äldre i ordinärt boende. Boenden och dagverksamheter har en större möjlighet att koncentrera insatser kring mat och nutrition till en plats och bedriva mer av en restaurangverksamhet än vad till exempel hemtjänst har. I Hemtjänsten kommer ”matgästerna” inte till verksamheten utan maten ska i stället tillagas och serveras i det egna hemmet vilket ställer andra utmaningar i arbetet med att skapa en trivsamt och hälsofrämjande matmiljö (se kapitel 6:2).

³³ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maaltider-i-aldreomsorgen)

³⁴ [HSLF-FS 2022:49 \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/hslf-fs-2022-49)

³⁵ [Måltider i äldreomsorgen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maaltider-i-aldreomsorgen)

³⁶ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maaltidsmodellen)

³⁷ [VOO - Mat - Riktlinjer för måltider inom Vård och Omsorg.docx](#)

³⁸ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta-aldreomsorgens-maaltider)

³⁹ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Forskningen redogör tydligt för vikten av att tidigt identifiera risken för undernäring, den stora utmaningen är att många av Sala kommuns äldre inte har kontakt med äldreomsorgen eller möjlighet att besöka kommunala restauranger. Måltidsenheten har inte uppdraget att tillhandahålla matlådor, vilket 76 % av landets kommuner gör.⁴⁰

Styrande dokument för förebyggande och behandling av undernäring behöver revideras inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter med grund i de nya föreskrifterna och den senaste forskningen, men det förutsätter också ett nytt arbetssätt utifrån socialtjänstens ansvar. Nuvarande rutin utgår från hälso- och sjukvårdens ansvar. En samverkan med vårdcentraler för att tidigt identifiera risk för undernäring hos äldre individer som inte redan har en etablerad kontakt med kommunal hälso- och sjukvård eller socialtjänst.

Samhällsstrukturerna har ändrats mycket från bondesamhälle till industri och idag konsumentssamhälle. Det medför ändrade matvanor och önskemål om måltidsordning, serveringstider och menyer utifrån individuella preferenser.

Förslag:

- Se över möjligheten att rekrytera dietist till Tekniska kontorets måltidsenhet.
- Tydliggöra strukturer för samverkan kring kost och nutrition mellan Tekniska kontorets måltidsenhet och enheter inom Vård- och omsorgskontoret.
- Tydliggöra mål för uppföljning av nutrition och måltidskvalitet för alla verksamheter som arbetar med äldres kost och nutrition.
- Se över externa samarbetsparter som kan bidra till att öka kunskaper kring kost och nutrition för dem som inte tar del av kommunens verksamheter.
- Revidera kommunövergripande riktlinjer och rutiner för äldres kost och nutrition med utgångspunkt i aktuella författningar, forskning och erfarenhet.
- Se över möjligheten att delta i - [Nollundernäring \(nollundernaring.se\)](http://nollundernaring.se)
- Införa nattfastemätningar inom äldreomsorgens verksamheter.
- Individens önskemål, livsmönster och förändrade vanor bör beaktas vid planering av meny och serveringstider inom äldreomsorgen.
- Utred Tekniska kontorets måltidsenhets möjlighet att tillreda näringsriktiga matlådor till personer i ordinärt boende.
- Utred om måltidsenheten skulle kunna ha mer flexibla öppettider för att kunna servera middag senare på särskilt boende.

⁴⁰ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](http://fakta-aldreomsorgens-maltider.livsmedelsverket.se)

5.5 Psykisk ohälsa och suicidprevention

Socialstyrelsen slår i sin lägesrapport från 2019 fast att psykisk ohälsa bland äldre måste uppmärksammas i högre grad. Åldrandet i sig innebär en ökad risk för både fysiska sjukdomar och psykiatriska tillstånd, men äldre kan även uppleva psykisk ohälsa p.g.a. ensamhet eller minskat socialt nätverk. Äldre behandlas oftast med läkemedelsinsatser då tillgången på psykologisk behandling för åldersgruppen är låg.⁴¹

Det pågår löpande arbete för att minska psykisk ohälsa i kommunens verksamheter, bland annat genom implementering av en ny överenskommelse för samverkan kring vuxnas psykiska ohälsa, där stöd till äldre särskilt lyfts fram som ett område som behöver utvecklas.⁴²

En riskfaktor som Socialstyrelsen lyfter för psykisk ohälsa är ofrivillig ensamhet.⁴³ Social gemenskap, fysisk aktivitet och bra matvanor är några faktorer som är viktiga för att förebygga psykisk ohälsa som ingår i Äldreplanens fokusområden.

Psykisk ohälsa och psykiatriska diagnoser kan i värsta fall leda till suicid. Varje år dör ca 1500 personer i suicid i Sverige. Suicid är inte en sjukdom, utan den yttersta konsekvensen av psykisk ohälsa och psykiskt lidande som i stunden är outhärdligt för den som är drabbad. Ca 70 % av de som tar sitt liv är män.

En fjärdedel av alla självmord i Sverige sker i åldersgruppen över 65 år, vars självmordsrisk är 40 % högre än befolkningen under 65 år. Samtidigt har äldre personer som avlidit av självmord i mycket mindre utsträckning haft psykiatrisk vård före eller behandling med psykofarmaka sex månader innan självmordet.⁴⁴

Suicid är ett samhällsproblem som går att förebygga genom att arbeta systematiskt med olika insatser för att minska risken att människor tar sitt liv. Det finns flera riskfaktorer där förändrad livssituation som t.ex. förlust av nära anhörig eller att gå i pension, är riskfaktorer som kan göra äldre särskilt sårbara.

Påverkansfaktorer som medföljer pensionen kan även vara en sämre ekonomi och social isolering, samt begränsningar i livssituationen på grund av kronisk eller funktionsnedsättande sjukdom.

Utvecklingsmöjligheter

Arbete för psykisk hälsa pågår löpande inom kommunen. Sedan 2019 genomförs utbildningar i Mental Health First Aid (MHFA)⁴⁵. Målet är att all personal inom Vård- och omsorgskontoret ska gå utbildningen. Viss utbildning har även skett av personal på Kultur- och fritidskontoret.

Vård- och omsorgskontoret och Kultur- och fritidskontoret kan tillsammans med andra aktörer arbeta riktat mot kända riskfaktorer som t.ex. ensamhet och isolering och för att främja friskfaktorer som fysisk aktivitet, aktivering och att vara en del i sociala sammanhang som ingår i Äldreplanens fokusområden.

⁴¹ Socialstyrelsen, 2019:7

⁴² [lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf)

⁴³ Socialstyrelsen, 2019:19

⁴⁴ Socialstyrelsen, 2016

⁴⁵ MHFA - Första hjälpen till psykisk hälsa | Karolinska Institutet

Arbete pågår under 2024 med att ta fram en övergripande handlingsplan för suicidprevention för Sala kommun.

Förslag:

- Kommunen samordnar interna verksamheter och civilsamhället i att ta fram ett program till evenemanget Tillsammans för psykisk hälsa som anordnas i Västmanland i oktober varje år. Evenemanget riktar sig till medborgarna och syftar till att öka kunskapen om och minska stigmat kring psykisk ohälsa och suicid.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid hos Vård- och omsorgskontoret genom fortsatt utbildning av personal i Mental Health First Aid (MHFA) och Socialstyrelsens utbildningar i bemötande.
- Öka kompetensen gällande psykisk ohälsa och suicid i andra verksamheter inom kommunen som har aktiviteter för eller på annat sätt kommer i kontakt med äldre.
- Påbörja ett strukturerat suicidpreventivt arbete inom Sala kommun.
- Höj kvaliteten i det suicidpreventiva arbetet inom Vård- och omsorgskontoret genom att skapa en kontorsövergripande rutin för suicidförsök och suicid samt ta fram systematiskt arbetssätt för utredning efter suicidförsök och fullbordat suicid.

5.6 Riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol

Alkoholkonsumtionen bland äldre personer har ökat under senare år samtidigt som den minskar i alla andra åldersgrupper. Den totala alkoholförbrukningen har ökat i den äldsta åldersgruppen, särskilt för kvinnor. Generellt har konsumtionen stigit med 16 % de senaste åren i åldersgruppen 65 – 84 år.⁴⁶ Även om de äldre männen står för den största konsumtionen av alkohol så är ökningen störst bland äldre kvinnor.

Att drabbas av både alkoholrelaterade sjukdomar och förtida död i sjukdomar relaterade till alkohol blir allt vanligare. Äldre personer är mer känsliga för hur alkoholen påverkar hälsan eftersom både muskelmassan och kroppsvätskan minskar när man blir äldre. Alkoholen fördelas då på en mindre volym kroppsvätska och promillehalten blir högre i kroppen än tidigare vid samma konsumtion.

Till exempel har äldre personer högre risk att drabbas av sjukdomar till följd av alkohol som hjärtsjukdomar, diabetes, cancer eller demensjukdom. Vissa grupper bör inte dricka någon alkohol alls, exempelvis de som har leversjukdom eller magsår, tar psykoaktiva eller lugnande mediciner, har problem med minnet eller inlärning, dålig balans eller oregelbunden hjärtrytm. Det finns också risker kopplade till en högre läkemedelsanvändning och att alkoholkonsumtion kan öka risken att falla.⁴⁷ Alkoholberoende och andra typer av beroenden är även en riskfaktor för suicid.

⁴⁶ Guttormsson, 2020

⁴⁷ [Om äldre personer och alkohol - Kunskapsguiden](#)

Alla äldre personer som dricker alkohol har inte problem. De som har en problematisk alkoholkonsumtion behöver erbjudas stöd, hjälp och behandling. Det kan till exempel gälla problem kopplade till alkoholen som inverkar på hälsan, försvårar möjligheten att klara av sitt vardagsliv eller svårigheter att upprätthålla sina sociala relationer.

Ansvaret för att stödja, hjälpa och behandla alkoholproblem ligger hos kommunens öppenvårdsenhet och hälso- och sjukvården. Aktörerna kan behöva samarbeta med äldreomsorgen om en äldre person har alkoholproblem. Socialtjänsten ansvarar idag för socialt och psykosocialt stöd, medan hälso- och sjukvården ansvarar för den medicinska behandlingen.

Samsjuklighetsutredningens delbetänkande⁴⁸ föreslår en genomgripande reform av samhällets insatser till personer med samsjuklighet där regionernas hälso- och sjukvård ska ansvara för all behandling av skadligt bruk och beroende på alla vårdnivåer och för alla åldrar. Samtidigt sker en perspektivförskjutning för socialtjänstens arbete med ökad fokus på förebyggande och sociala stödinsatser. Det finns även en skyldighet för regioner och kommuner att bedriva en gemensam vård- och stödverksamhet.

Personal inom hemtjänsten eller vid ett särskilt boende kan se tecken på och upptäcka eventuella alkoholproblem hos äldre personer och kan behöva motivera dem att ta emot stöd och hjälp och verka för att personen får tillgång till relevant hjälp. Kunskapsnivån hos personal och rutiner kan behöva höjas och arbetssätt för samverkan och internt stöd för arbete med individer inom Vård- och omsorgskontorets verksamheter utarbetas. Utbildningsinsatser genomförs redan i viss utsträckning, t.ex. gick all personal inom hemtjänsten Socialstyrelsens utbildning om Äldre och alkohol under 2023.

Förslag:

- Stärka Individ och familjeomsorgens (IFO) utåtriktade förebyggande arbete genom informationsinsatser till äldre om risken med hög alkoholkonsumtion.
- Öka kunskapen om skadlig alkoholkonsumtion hos äldre inklusive inom funktionsnedsättningsområdet för Vård- och omsorgskontorets personal samt utveckla samverkan mellan verksamhetsområdena och med hälso- och sjukvården gällande äldre med riskbruk, skadligt bruk och beroende.

⁴⁸ Socialdepartementet, 2021:93

5.7 Våld mot äldre

Den Nationella strategin om våld mot äldre personer inom vård och omsorg syftar till att öka medvetenheten om förekomsten av våld mot äldre personer.⁴⁹ Våldsutsatta äldre ska ges möjlighet till ett värdigt, tryggt och hälsosamt åldrande samt ges möjlighet till välbefinnande. En förutsättning för det är att det finns kunskap för att uppmärksamma de som är utsatta.⁵⁰

Nationellt center för kvinnofrid (NCK) har sammanställt tillgänglig forskning inom området våld mot äldre. Enligt forskningsstudier anses våldsutsatta äldre vara en särskilt sårbar grupp och gemensamt för särskilt sårbara är att samhällets skydd och stöd vid våldsutsatthet ofta inte är anpassat till de särskilda behov som sårbarheten kan ge upphov till.⁵¹

I Sala kommun har en ökad samverkan inom Vård- och omsorgskontorets olika verksamheter bidragit till att fler våldsutsatta äldre har uppmärksammats och erbjudits hjälp och stöd. Personal inom Vård- och omsorgskontoret har deltagit i kompetenshöjande utbildningstillfällen inom kampanjen Våldet går inte i pension under 2020 och all personal inom hemtjänsten har deltagit i intern utbildning om Våld mot äldre under 2023.

Utvecklingsmöjligheter

- Erbjud kompetensutveckling för all personal i verksamheter inom Vård- och omsorgskontoret i syfte att upptäcka våldsutsatta och erbjuda stöd och hjälp.
- Öka kompetensen om våld i nära relation i andra kommunala verksamheter som möter äldre som t.ex. Träffpunkten, biblioteksverksamheten och Kontaktcenter.
- Utredda möjlighet till akut skydd för särskilt utsatta äldre med stort vårdbehov, till exempel genom att utöka bedömningsriktlinjer för att omfatta omvårdnadsinsatser som att besluta om korttidsboende i skyddande syfte.

5.8 Ökad trygghet i samhället

Äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga kan drabbas av brott på grund av sin sårbarhet. Ofta handlar det om att någon stjälar pengar eller värdesaker genom att på olika sätt försöka lura sig in i bostaden.⁵²

17 % av äldre personer i åldern 65+ uppger att de blivit utsatt för brott enligt Brottsförebyggande rådets rapport *Brott mot äldre* (2018).⁵³ Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023, med 22 % till 237 692 brott, jämfört med 2022. Sett i ett tioårsperspektiv har de anmälda bedrägeribrotten ökat med 53 %.⁵⁴

Det finns utbildningsmaterial som till exempel "Försök inte lura mig"⁵⁵ som Polisen tagit fram tillsammans med PRO, SPF Seniorerna och Brottsofferjouren.

⁴⁹ Socialstyrelsen, 2014

⁵⁰ [HSLF-FS 2022:39 \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se)

⁵¹ [Våld mot äldre kvinnor - en forsknings- och kunskapsöversikt \(uu.se\)](https://uu.se)

⁵² <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/brott-mot-alldre-och-personer-med-funktionsnedsattning/>

⁵³ Brottsförebyggande rådet 2018: 7

⁵⁴ [Antalet anmälda brott ökade under 2023 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se)

⁵⁵ <https://polisen.se/utsatt-for-brott/skydda-dig-mot-brott/alldre-och-funktionsnedsatta/forsok-inte-lura-mig/>

Det kan till exempel användas vidinformationsträffar och liknande och innehåller handledningsmaterial som gör att vem som helst som så önskar själv kan hålla i utbildningen.

Polismyndigheten arbetar nationellt kontinuerligt med informationskampanjer som riktar sig till äldre, framför allt rörande bedrägeribrott. Information om bedrägerier har exempelvis skickats till hushåll där någon över 70 år är folkbokförd.

I Sala kommun arbetar Polisen lokalt med informationsträffar runt om i kommunen när behov föreligger. Lokalt kommer Polisen att ta fram ett informationsblad och en checklista som kommunens personal kan gå igenom tillsammans med den äldre när kontakt upprättas som exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

Polisen och Sala kommun arbetar löpande med gemensamma trygghetsskapande insatser som bygger på aktuell lokal lägesbild som även omfattar gruppen äldre.

Implementering av digital kommunikationsväg inom Sala kommun där upplevda otrygga miljöer i det offentliga rummet kan rapporters pågår. Det är ett verktyg som kan användas av alla medborgare.

Utvecklingsmöjligheter

Otryggheten i samhället ökar i takt med att brott mot äldre ökar som exempelvis bedrägerier.

Förslag:

- Samverka och möjliggör för Polisen att nå ut till så många som möjligt med informationskampanjer, träffar och möten och den kunskap de besitter.
- Kompetensutveckla personal inom verksamheter som arbetar med äldre med Polisens utbildningsmaterial om brott mot äldre.
- Inför rutin för genomgång av Polisens informationsblad och checklista när kontakt upprättas exempelvis inför flytt till särskilt boende eller när hemtjänst blir aktuellt.

5.9 Stöd till anhöriga

Anhöriga står för en stor del av den vård och omsorg som bedrivs i kommunerna och kommunens insatser ska fungera stödjande för att möjliggöra för den anhörig som vill vårda en närstående att ha förutsättningarna för det. I enlighet med de nationella riktlinjerna ska anhörigvård ske på frivillig grund och får aldrig ses som ett krav som ställs på en anhörig.⁵⁶

I Sala kommun bedrivs arbetet med anhörigstöd idag främst genom Anhörigcentrum och anhörigstöd, som består av en anhörigkonsulent och två anhörigstödjare. Stöd till anhöriga är en fråga som berör fler verksamheter.

Anhörigcentrum erbjuder idag föreläsningar, informationsträffar, studiecirklar och samtal – enskilda eller i grupp. Anhörigstödjare arbetar med kommunens avlösarservice och erbjuder avlösning eller avlastning i hemmet för den anhörige.

⁵⁶ Socialdepartementet, 2022b

Det möjliggör för den anhörige att uträtta ärenden, besöka vänner eller släktingar eller frigöra tid för vila och/eller rekreation.

Sala kommun har särskild personal för avlösning i hemmet vilket är ovanligt i Sveriges kommuner.⁵⁷ Det är något att vara stolt över eftersom det ger ett mer effektivt stöd på grund av kontinuiteten och eftersom de som avlöser har kompetens för uppdraget.

Enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) behöver anhängvårdare information och utbildning om exempelvis praktisk vård och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhänges sjukdom, problem och behandling samt metoder och sätt som ger stöd att klara av situationen m.m.⁵⁸ Nka lyfter också behovet av förebyggande insatser för att bibehålla hälsa och motverka ohälsa hos anhängvårdare och på så sätt möjliggöra fortsatt vårdande i hemmet om så önskas.

Betänkandet för utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga presenterades i augusti 2024⁵⁹. Uppdraget var att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga. I betänkandet presenteras en rad förslag, som föreslås träda i kraft den 1 januari 2026:

- En ny bestämmelse införs i Socialtjänstlagen som ger Socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhängkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning.
- Socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § SoL förtydligas så att det framgår att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd.

Utvecklingsmöjligheter

Sala kommun har idag ett väl utvecklat stöd till anhöriga med hög resurseffektivitet och goda resultat. Det område där arbetet bör utvecklas är att, i enlighet med Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka)⁶⁰ och de nationella riktlinjerna, arbeta förebyggande mot ohälsa hos anhöriga.⁶¹

Förslag:

- Samtliga verksamheter som möter anhöriga som vårdar en närstående ska känna till hur anhöriga kan få hälsofrämjande insatser och kunna hänvisa vidare dit.
- Öka fokus på och uppmärksamma anhängins insatser samt deras behov av stöd genom tydliggörande i riktlinjerna för biståndsbedömning.
- Vård- och omsorgskontoret behöver ta de av de ändringar som föreslås Socialtjänstlagen i utredningen Ett stärkt stöd till anhöriga och arbeta aktivt med att utveckla de stödåtgärder som lagen avser.

⁵⁷ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/avlosning/

⁵⁸ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/information-och-utbildning/

⁵⁹ Socialdepartementet 2024

⁶⁰ Nka 2020.02.04: www.anhoriga.se/anhorigomraden/anhoriga-till-aldre/viktiga-omraden/bibehalla-halsa-och-forebyggga-ohalsa/

⁶¹ Socialdepartementet, 2018: 25

6. SOCIALT OCH MENINGSFULLT LIV

6.1 Nära till gemenskap

Möjligheten till gemenskap är en mänsklig rättighet⁶². Sala kommun har utmaningar i att kommunen är geografiskt stor med hög andel landsbygd och mindre orter. Att skapa gemenskapsmöjligheter är lättare i en tätort.

För att möjliggöra gemenskap på landsbygd och på mindre orter krävs ett nytänkande kring former. Civilsamhället har en viktig roll och har andra möjligheter att bedriva verksamhet på platser där kommunen inte gör det. Uppsökande verksamhet, ideella organisationer som ordnar fikagrupper, samtalsgrupper eller intressegrupper är exempel på hur samverkan mellan kommun och civilsamhälle kan skapa gemenskap runt om i kommunen.

Digitalisering och välfärdsteknik erbjuder också möjligheter att skapa gemenskap på distans. Digitala mötesplatser finns idag och fortsätter utvecklas. Tekniska lösningar till gemenskap för den enskilde utan krav på lokaler, resor eller fysiska sammankomster är ett komplement med stor potential.

Avsnitt 6.3 Träffpunkten beskriver nuvarande verksamhet.

Utvecklingsmöjligheter

För att skapa plattformar för gemenskap som finns tillgängliga för kommunens samtliga äldre krävs utveckling av digitala lösningar och ett utvecklat samarbete med civilsamhället.

- Se över infrastrukturen för mindre orter och landsbygd och utred hur digitaliseringen kan möjliggöras runt om i kommunen.
- Skapa samverkansytor där kommunen och civilsamhället tillsammans arbetar för att möjliggöra gemenskap runt om i kommunen.
- Se över möjligheterna att skapa digitala gemenskapsplattformar för kommunens äldre.

6.2 Måltidsmiljö

Livsmedelsverket och Socialstyrelsen tydliggör i sin information om kost och nutrition vikten av måltidsmiljön för den enskildes aptit och därmed också näringsupptag. Måltidsmodellen⁶³ synliggör 6 komponenter för ett helhetsperspektiv på bra måltider och kan användas för uppföljning av den offentliga måltidsverksamheten.

Väl tilltagen tid för måltiden, miljön i restaurangen eller måltidsplatsen och sällskap vid måltiden uppges vara tre viktiga faktorer.⁶⁴

⁶² <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

⁶³ [Måltidsmodellen \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/maltidsmodellen)

⁶⁴ [Trivsamma måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/trivsamma-maltider)

Med stigande ålder ökar risken för ensamhet, vilket kan vara en bidragande faktor till nedsatt aptit och därmed ökad risk för fysiska och psykiska komplikationer tex. undernäring (se kapitel 6:2), nedstämdhet och depression.

I Sala kommun finns det idag tre tillagningskök på särskilda boenden, två i Sala tätort och ett i Västerfärnebo. Tillagningsköket på Jakobsbergsgården levererar mat till de tre övriga äldreboendena i Sala tätort. I anslutning till tillagningsköket på Johannesbergsgatan 2 fanns tidigare en öppen restaurang för allmänheten som idag serverar till utomstående på beställning. De kommunala köken har inte i uppdrag att tillreda matlådor för leverans till hemtjänstmottagare men det utförs i mindre skala utifrån behov.

Tekniska kontorets måltidsenhet ansvarar för tillredning och leverans av måltider till särskilda boenden och ansvaret för måltidsmiljön åligger personalen på boendet. Det blir därför viktigt att kompetens om måltidsmiljöns betydelse för aptit och näringsintag finns hos alla medarbetare inom äldreomsorgen, även inom hemtjänsten som har en mer komplex utmaning eftersom de arbetar direkt i den enskildes hem.

28 % av landets kommuner däribland Sala erbjuder matlagning som tar mindre än 20 minuter per besök i ordinärt boende.⁶⁵ 6 % av landets kommuner erbjuder "måltidsvän" vilket inte erbjuds i Sala kommun.⁶⁶

Särskilda boenden har aktivitetsombud som brukar ombesörja olika aktiviteter och samarbetet med tillagningsköken fungerar väl. Exempel på aktiviteter som främjar den sociala samvaron över måltider kan vara pubkvällar, temadagar med Världens mat eller att uppmärksamma nationella måltidsdagar.

Café Lugnet drivs i kommunal regi av Arbetsmarknadsenheten. Verksamheten riktar sig till äldre men är öppen för allmänheten i syfte att bryta ensamhet och erbjuda socialsamvaro. Café Lugnet serverar enklare måltider.

Det finns även andra möjlighet till social gemenskap vid måltider i form av restauranger. Ett fåtal finns även utanför Sala tätort. Utbudet för äldre som önskar äta i gemenskap med andra är störst i tätort men finns även på de mindre orterna. Svenska kyrkan anordnar exempelvis gemensamma måltider i Möklinta.

⁶⁵ [Fakta - Äldreomsorgens måltider \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/fakta/aldreomsorgens-maltider)

⁶⁶ [maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx \(live.com\)](https://live.com/maltider-i-aldreomsorgen-resultat-redovisade-per-kommun-2021.xlsx)

Utvecklingsmöjligheter

Måltidsmodellens sex pusselbitar bör arbetas med i alla verksamheter som möter de äldre i måltidssituationer. Här omfattas både Vård- och omsorgskontorets verksamheter och Tekniska kontorets måltidsenhet.

Tekniska kontorets måltidsenhet har idag 26 kök inom förskola, skola och äldreomsorgen i Sala. Skolans kök är utspridda i alla små orter utanför Sala tätort. Ett samarbete likt det som Västerås Stad erbjuder idag där äldre har möjlighet att äta lunch i skolmatsal skulle kunna utredas för Sala kommun.

Förslag:

- För att öka individernas självständighet och tillgänglighet till café, restauranger och mötesplatser bör möjligheten till ledsagning utredas.
- Se över hur olika kontor inom Sala kommun kan samarbeta för att utveckla möjligheterna till måltidsmiljöer i gemenskap med andraskulle kunna utökas utanför tätort, tex via skolrestaurangerna.
- Genomför utbildningsinsatser för medarbetare inom särskilt boende och hemtjänst i måltidsmodellen, eventuellt i samverkan med medarbetare i köken på särskilda boenden.

6.3 Träffpunkter i Kultur- och fritidskontorets regi

Sala har idag en träffpunktsverksamhet som huserar i lokaler på Kaplanen. Det är en välbesökt och uppskattad verksamhet som drivs av Kultur- och fritidskontoret, är öppen för allmänheten och erbjuder aktiviteter för äldre. Träffpunkten drivs av två anställda som ansvarar för planering och utförande av aktiviteter. De samarbetar med olika organisationer som till exempel Hälsocenter och Röda Korset och har fokus på fysisk aktivitet, nutrition och välmående.

Den demografiska förändringen med en växande andel äldre utgör en utmaning för Träffpunktens verksamhet framöver. Fler väljer att besöka Träffpunkten regelbundet och lokalernas kapacitet är vid tillfällen ansträngd redan idag. Fler besökare innebär ett behov av större lokaler och ytor för de aktiviteter som bedrivs.

En utmaning är även tillgängligheten för kommunens samtliga medborgare eftersom Träffpunkten är belägen i centrala Sala vilket försvårar eller omöjliggör deltagande för många äldre som bor på de mindre orterna eller på landsbygden.

Diskussioner har förts kring en ambulerande träffpunkt där verksamheten i något format flyttar runt mellan och bedriver verksamhet på kommunens mindre orter, för att kunna möjliggöra deltagande för desom annars inte skulle kunna ta del av verksamheten. Personal på Träffpunkten lyfter även frivilligorganisationers och pensionärsorganisationers verksamheter utanför Sala tätort som ett bra alternativ till kommunens träffpunkt.

Möjligheten att sprida den typ av verksamhet som bedrivs på Träffpunkten bör ses över. Personal på Träffpunkten ser goda resultat av aktiviteterna som bättre hälsa, öka välmående, högre självständighet under längre period i livet samt ett mer skyndsamt återhämtande efter sjukhusvistelse vid t.ex. fallskada.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Utred möjligheterna till att få ut verksamheten i kommunen för att nå fler äldre i form av en ambulerande träffpunkt eller i annat format. Behov finns även att utveckla träffpunkter som passar äldre med intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Stötta och uppmuntra organisationer som bedriver verksamhet utanför tätort som bidrar med verksamhet där kommunen inte finns.
- Kontoren Vård och Omsorg, Samhällsbyggnad, Tekniska och Kultur och Fritid bör se över möjligheterna till bättre nyttjande av, alternativt möjlighet till nya och större, lokaler för Träffpunkten för att på så sätt möjliggöra för fler äldre att ta del av den verksamhet som bedrivs.

6.4 Mötesplatser i Vård- och omsorgskontorets regi

Mötesplatser riktar sig till personer med behov av social stimulans och de som behöver hjälp med sin rehabiliteringsträning. För anhöriga kan verksamheten också vara en bra avlastning.

Mötesplatsen på Jakobsbergsgården går att besöka två halvdagar i veckan utan biståndsbeslut⁶⁷.

Anmälan kan ske direkt till mötesplatsen. För större behov behövs ett biståndsbeslut. För äldre med demenssjukdom finns dagverksamhet på Johannesbergsgatan 2. Även på Björkgården finns möjlighet till biståndsbedömd dagverksamhet. Mötesplatser som inte kräver biståndsbeslut för deltagande gör det enkelt att delta.

⁶⁷ Biståndsbeslut behövs vid deltagande som överstiger två halvdagar/vecka. Information hämtad från www.sala.se/info/4669/?&zq=m%C3%B6tesplats

Utvecklingsmöjligheter

Att skapa naturliga samlingspunkter på mindre orter och på landsbygden är en utmaning. Andra organisationer och föreningar är ett viktigt komplement.

Förslag:

- Skapa ett välfungerande samarbete mellan Kultur- och fritidskontoret och Vård- och omsorgskontoret för att fortsätta nå hela målgruppen äldre samt att stärka varandras arbete med äldre.
- Se över möjligheterna att skapa mötesplatser på fler ställen i kommunen genom att använda lokaler och verksamheter som redan finns. Se även över möjlighet att skapa mötesplatser för äldre med särskilda behov som t.ex. intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.
- Kartlägg behov och efterfrågan på samlingspunkter runt om i kommunen och planera i samverkan med civilsamhället och andra aktörer hur det kan mötas.
- Utred möjligheten att tillsammans med flera organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet på särskilda boenden i kommunen för aktivering och minskad ensamhet och bidra till bättre hälsa.

7. ATTRAKTIVA OCH VARIERADE BOENDEFORMER

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen.

Antalet äldre i kommunen ökar och behoven förändras över tid, vilket ställer ökade krav på en långsiktig och differentierad planering av boendeformer för äldre.

Det är viktigt att nyansera frågan om bostäder för äldre. Ordinärt boende eller särskilt boende är inte de enda typerna av bostad för äldre och de demografiska förutsättningarna ställer större krav på mer varierad och attraktiv bostadsmarknad. Fler personer med funktionsnedsättning blir äldre idag och därmed behöver äldreomsorgen anpassningar för målgruppen.

En majoritet av äldre är inte i behov av vård- och omsorgspersonal dygnet runt och har inte behov av plats på särskilt boende. Många äldre upplever dock sin boendesituation som otrygg av olika anledningar.

Framöver behöver därför fokus ligga på att erbjuda bostäder som tillgodoser behov av trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men där det inte finns behov av vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar eller särskilt boende. Framöver behöver fokus ligga på boenden som stärker trygghet, gemenskap och tillgänglighet, men som inte kräver vård- och omsorgspersonal dygnets alla timmar.

7.1 Särskilt boende

Idag finns sex särskilda boenden i Sala kommun riktade till äldre. Fem är belägna i Sala tätort, samt Björkgården som är beläget i Västerfärnebo, Ekebygården, Jakobsbergsgården (Parklängan 2 – 3), Johannesbergsgatan samt Björkgården ägs av Sala kommun. Boendet på Bryggeriet ägs av Salabostäder och boendet på Bergsmansgatan 30 ägs av Nordic Horizon AB. Samtliga boenden drivs i kommunal regi.

Boendebeståndet har uppdaterats utifrån ny demografisk analys och inkluderar tillkommande lägenheter på Bergsmansgatan 30 samt förändringar på Björkgården.

Boende 251001	Totalt antal lgh	VxV	Vakanser	Notering
Bergsmansgatan 30	72	0	36	72 lgh färdiga men 36 lgh prognostiseras att öppna i etapper med start 2028.
Björkgården	49	0	0	Den tidigare stängda delen av byggnaden har öppnats och används nu fullt ut.
Bryggeriet	28	4	0	Växelvårdsplatser på Bryggeriet – ej fullvärdiga lgh.
Ekebygården	34	0	0	
Jakobsbergsgården Parklängan 2-3	37	0	0	
Johannesbergsgatan 2	80	0	0	

Utveckling

Demografiska kartläggningen och analysen visar att under en längre tid framöver kommer antalet äldre i landets kommuner att öka. Orsaken är dels att den stora 40-talist generationen uppnått pensionsåldern fullt ut, dels att medellivslängden ökar och att de äldre lever längre än tidigare. Den närmaste framtiden medför främst en ökning i åldersgruppen 80 år och äldre, där 40-talisterna börjar träda in.

För Sala kommun visar statistik i Kolada (2024) att 1,4 % av innevånarna mellan 65-79 år bor i särskilt boende samt att 10,4 % av innevånarna 80 år och äldre bor i särskilt boende.

Nyckeltal		Område	2023	2024	2025
Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)		Sala	1.4	1.4	
Invånare 80+ i särskilt boende, andel (%)		Sala	11.0	10.4	

Fram till 2029 förväntas behovet av särskilda boendeplatser kunna tillgodoses under förutsättning att de 36 tomställda platserna på Bergsmansgatan 30 tas i drift. Från 2030 - 2035 ökar behovet av särskildaboendeplatser med ytterligare 21 platser.

Totalt mellan åren 2025 – 2035 förväntas behovet av särskilda boendeplatser öka med 52 platser.

		2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
0-5 år		1 231	1 216	1 211	1 182	1 164	1 169	1 158	1 160	1 167	1 172	1 177
6-9 år		1 057	1 012	952	934	920	902	912	890	874	877	865
10-12 år		844	839	846	830	805	761	723	719	722	715	704
13-15 år		891	882	839	842	838	845	830	808	768	734	731
16-18 år		813	816	876	873	864	828	831	828	833	819	799
19-24 år		1 225	1 272	1 286	1 305	1 336	1 377	1 382	1 377	1 376	1 374	1 366
25-44 år		5 083	5 034	5 005	4 992	4 971	4 938	4 901	4 855	4 820	4 773	4 714
45-64 år		5 582	5 586	5 556	5 524	5 469	5 418	5 404	5 421	5 413	5 445	5 469
65-79 år		4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80-100 år		1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
		22 739	22 700	22 655	22 609	22 560	22 509	22 456	22 403	22 349	22 293	22 234
65-79år	1,40%	4 156	4 088	4 080	4 027	4 020	4 032	4 026	4 033	4 029	4 038	4 037
80+ år	10,40%	1 858	1 954	2 005	2 100	2 173	2 240	2 290	2 313	2 349	2 345	2 373
Behov	65-79 år	58	57	57	56	56	56	56	56	56	57	57
	80+ år	193	203	209	218	226	233	238	241	244	244	247
	Totalt	251	260	266	275	282	289	295	297	301	300	303
Behov per år			9	5	9	7	7	5	2	4	0	3

Källa: Statisticon

Utvecklingsmöjligheter

Mot bakgrund av det kommer det att krävas ytterligare platser och därmed fler särskilda boenden. Följande förslag läggs fram:

- De sju lägenheterna som tidigare varit tomställda på Björkgården togs i drift 251001.
- Utred verksamhetsbehov gällande modernisering av de äldre befintliga boendena i eget bestånd, samt arbeta fram långsiktiga underhållsplaner med ekonomisk kalkyl.
- Nogsamt bevaka befolkningsutvecklingen för att säkerställa att behovet av särskildaboendeplatser tillgodoses.
- Bevaka Samhällsbyggnadskontorets utveckling av området Norrmalm, för att möjliggöra ett framtida särskilt boende i det området.
- Se över alternativa boendeformer som komplement för särskilt boende utifrån målgruppsanpassning.

7.2 Seniorbostäder för 55+ och 65+

I Sala kommun finns seniorbostäder för 55+ samt 65+ delvis med tillgång till gemensamma lokaler.

Seniorbostäder - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer (ex. 55+) som är anpassade efter äldres behov. Boendena är helt fristående från vård- och omsorgspersonal och fungerar som ett vanligt bostadshus med undantaget kring ålderskrav och utformning. Nuvarande exempel i Sala kommun är Bovieran som utgör bostadsrätter. I Salabostäders bestånd finns 27 lägenheter för 55 + på Bryggerigatan 10. De har inte gemensamma lokaler, men Hyresgästföreningen har en stor lokal med olika verksamheter i närheten.

Seniorbostäder med tillgång till gemensamma lokaler - Boende, hyres- eller bostadsrätter, avsedda för seniorer som är anpassade efter äldres behov. Ingen vård- och omsorgspersonal finns i huset utan kommunens ordinarie hemtjänst förser boende med service- och omsorgsinsatser. I Salabostäders bestånd finns ett antal 65+ boenden; på Kaplanen (52 lägenheter), Karpigatan 6 (6 lägenheter) och Dammgatan 19 (23 lägenheter) som har lokal för gemensamma aktiviteter samt utrymmen för gemensamma måltider och social samvaro samt möjlighet till hobby och rekreation. Det finns viss tillgång till fritidsaktiviteter för äldre på olika sätt, men det drivs ej i egen regi.

Utvecklingsmöjligheter

Många äldre upplever en otrygghet i ordinärt boende som beror på exempelvis isolering och ensamhet⁶⁸, och för att skapa förutsättningar för äldre att uppleva ökad trygghet och gemenskap är inte särskilt boende den enda lösningen. Andra typer av seniorbostäder behövs. Tillgång till gemensamma lokaler kan öka självständigheten hos den äldre som med ökad trygghet, gemenskap och delaktighet får ett ökat välmående samt löper mindre risk att bli beroende av

⁶⁸ Socialdepartementet, 2018:37

vård- och omsorgspersonal.

Förslag:

- Kommunen bör ge Salabostäder eller privata aktörer i uppdrag att bygga attraktiva seniorboenden med eller utan gemenskapslokaler efter kartlagt behov.
- Vård- och omsorgskontoret bör samverka med Samhällsbyggnadskontoret för att utreda efterfrågan på och möjligheterna till byggnation som erbjuder alternativa boendeformer.
- Utred behov av och möjlighet för kommunala verksamheter och civilsamhälle att genomföra aktiviteter på seniorboenden med gemenskapslokaler.

7.3 Ordinärt boende

Ordinärt boende avser alla de boendeformer som inte är utformade specifikt för åldersgruppen äldre. Det kan till exempel vara bostadsrätter, hyresrätter, radhus, eller villor. Att kunna bo kvar i ordinärt boende är avgörande för kommunens kapacitet för omsorg av äldre med stödbehov. Fokus på att skapa åldersvänliga städer har ökat, fler kommuner arbetar aktivt med att skapa städer, samhällen och kommuner som ska vara hållbara under hela livet, vilket är avgörande utifrån de demografiska prognoserna. Nordens välfärdscenter har i flera publikationer lyft forskning och exempel på hur åldersvänliga samhällen skapas, där stor fokus är på förebyggande insatser kring hälsa och välmående, men även på tillgängliga och attraktiva bostäder.⁶⁹

I Sala kommun är många bostäder inte anpassade efter äldres behov. Det saknas till exempel ofta hiss i flervåningshus. Salabostäder kan till exempel erbjuda anpassade bostäder från sitt bestånd om behov finns och ser gärna att flytt till ett anpassat boende sker i tid så att den äldre kan bo ett tiotal år i det nya boendet, eftersom kortsiktiga bostadsanpassningar för två till tre år är mycket kostsamma. Det flyttmönstret skulle även kunna bidra till en ökad rörlighet på bostadsmarknaden.

Utvecklingsmöjligheter

Vid nyproduktion av bostäder i Sala kommun bör läge, utformning och tillgänglighet prioriteras. Bostäder som byggs bör byggas för livets alla förutsättningar, faser och åldrar. Fler bostäder som är anpassade för äldre som seniorbostäder 55+ och 65+ behövs.

Det skulle bidra till en mer rörlig bostadsmarknad, och möjliggöra kvarboende även vid hög ålder.

⁶⁹ Nordens välfärdscenter, 2018, 2019

Förslag:

- Vård- och Omsorgskontoret bör i samverkan med Samhällsbyggnadskontoret se över hur kommunens stadsplanering tillgodoser en alltmer åldrande befolkning.
- Samhällsstrateger bör arbeta med fokus att skapa en "äldrevänlig" kommun.
- Nybyggnation av bostäder anpassade för seniorer bör prioriteras.
- Samverkan med hyresvärdar och bostadsrättsföreningar måste utvecklas för att öka tillgängligheten i befintliga bostäder.

8. DIGITALISERING OCH VÄLFÄRDSTEKNIK

Begreppsförklaring

Digitalisering – en process att gå från analogt och materiellt till digitalt. Används om den digitala utvecklingen som sker där allt mer anpassas för till exempel dator och annan digital utrustning.

Välfärdsteknik – Socialstyrelsen beskriver begreppet välfärdsteknik som ”digitalteknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning.”⁷⁰

Socialstyrelsen lägesrapport för 2019 visar att användningen av digitala arbetssätt inom kommuners socialtjänst ökar.⁷¹ På en övergripande nivå presenteras kommunernas arbete med digitalisering och välfärdsteknik i lägesrapporten och mer djupgående publicerade Socialstyrelsen även *E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019*. I den sistnämnda går att ta del av olika satsningar inom kommunal och privat verksamhet samt hur utvecklingen går framåt inom olika områden.

Flera nationella lägesrapporter, kvalitetsplaner och framtidsprognoser lyfter värdet av digitalisering och välfärdsteknik samt använder ytterligare begrepp och termer som e-hälsa, välfärdsteknologi och digitala lösningar. Regeringen uttrycker att:

Med hjälp av välfärdsteknik som till exempel mobila larm eller applikationer på mobiler och surfplattor som påminner eller ger stöd, kan äldre personer vara mer delaktiga, mer självständiga och uppnå högre livskvalitet.⁷²

I Regeringens samarbete med SKR arbetades en vision om e-hälsa fram:

År 2025 ska Sverige vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.⁷³

Området kan ge fördelar och vinster till vård och omsorg. Välfärdsteknik beskrivs som allt ifrån digitala lösningar på kommunikation, där e-tjänster av olika slag har visats ge goda resultat, till digitala trygghetslarm och användandet av smarta telefoner inom äldreomsorgen.

Potentialen är stor för verksamheterna där en stor del av behovet kan effektiviseras bort med hjälp av tekniska och digitala lösningar och på så sätt frigöra personal till andra prioriterade arbetsuppgifter. Men som framgår av ovanstående utlåtanden är vinsterna för den enskilde också stora, då det bidrar till ökad gemenskap, ökad delaktighet och ökad självständighet.

I Sala kommun bedrevs ett ESF-projekt, *Välfärdsteknologi, 2018–2021* som syftade till att kompetensutveckla alla anställda i välfärdsteknologi inom vård och omsorg.

⁷⁰ Socialstyrelsen, 2019:33

⁷¹ Socialstyrelsen, 2019:32

⁷² Socialdepartementet, 2018:10

⁷³ [Vision e-hälsa | SKR](#)

Flera utbildningar inom digitalt arbete genomfördes med chefer och ledningsgrupper samt kompetensutveckling inom välfärdsteknologi för såväl chefer som baspersonal. De pilottestade planeringssystem inom särskiltboende, mobila arbetssätt för dokumentation inom hemtjänst och började under våren 2020 att arbeta med framtagning av e-tjänster för vård och omsorg.

Samtliga projekt inom välfärdsteknik har mottagits väl inom respektive verksamhet och utvecklingen fortsätter.

Under hösten 2021 ansökte Vård- och omsorgskontoret om ytterligare medel hos Europeiska Socialfonden och blev beviljade projektmedel för att bredda införa och implementera upphandlade system. Systemen består av ett planeringsverktyg som testats i pilotverksamheter, ett nytt verksamhetssystem, ett system för digital signering av delegerade och ordinerade insatser samt ett system för avvikelshantering.

Utvecklingsmöjligheter

Digitalisering och välfärdsteknik är ett område som ständigt går framåt och det är viktigt att Sala kommun följer med i utvecklingen.

Fördelarna med digitalisering, välfärdsteknik, e-hälsa och välfärdsteknologi kansammanfattas som följande:

- Bidrar till ökad resurseffektivisering
- Bidrar till ökad kvalitet i insatsers utformande och genomförande
- Bidrar till mer tid mellan personal och vårdtagare
- Bidrar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för den enskilde
- Bidrar till mindre behovsökning av nyrekrytering
- Bidrar till en bättre arbetsmiljö för personal inom vård och omsorg

Förslag:

- Fortsatta satsningar på digitalisering och välfärdsteknik.
- Betona vikten av området för ledningsgrupper såväl inom Vård och Omsorg som inom andra delar av kommunen samt uppmana till samverkan och implementering av framtagna projekt.
- Med hjälp av omvärldsbevakning se vilka digitala lösningar som finns att tillgå och som visat på goda resultat.
- Kartlägga behovet av digitala lösningar i Sala kommun och möjliggöra ett införande.

9. REMISSINSTANSENAS YTTRANDE OCH KOMMENTARER

Äldreplanen skickades ut till 19 antal remissinstanser. Det inkom fem svar från remissinstanserna. På grund av lågt antalet svarande på remissen beslutades att sända ut Äldreplanen på remiss ytterligare en gång.

I omgång två sändes Äldreplanen ut till de remissinstanserna som inte svarat under omgång ett, 14 antal remissinstanser. Fyra antal svar inkom under omgång två.

Totalt nio remissvar har inkommit utifrån remissrunda ett och två. Svaren i sin helhet finns bifogat i bilaga.

10. KÄLLFÖRTECKNING

- Brottsförebyggande rådet (2018). *Brott mot äldre. Om utsatthet och otrygghet.*
- Guttormsson, U. (2020) *Självrapporterade alkoholvanor i >Sverige 2004 – 2019* CAN Rapport 1995.
- Livsmedelsverket (2019). *Bra måltider i äldreomsorgen. Råd för ordinära och särskilda boenden – hemtjänst och äldreboenden.*
- Nordens välfärdscenter (2018). *En bättre plats att åldras på – Arbete för åldersvänliga städer i Norden.*
- Nordens välfärdscenter (2019). *Skapa åldersvänliga städer i Norden.* Från konferensen i Stockholm 15-16 oktober 2018.
- Regeringskansliet (2017). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.* Regeringens skrivelse 2017/18:280
- Socialdepartementet (2018). *Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan.*
- Socialdepartementet (2021) *Från delar till helhet En reform för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Delbetänkande av samsjuklighetsutredningen SOU 2031:93.*
- Socialdepartementet (2022a). *Nationell anhörigstrategi -inom hälso- och sjukvård och omsorg*
- Socialdepartementet (2024). *Stärkt stöd till anhöriga. Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga. SOU 2024:60.*
- Socialstyrelsen (2014). *Nationell strategi om våld mot äldre personer inom vård och omsorg*
- Socialstyrelsen (2016) *Äldres behov av psykiatrisk vård och stöd.*
- Socialstyrelsen (2018). *Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor. Stöd för styrning och ledning.*
- Socialstyrelsen (2019). *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2019.*
- Socialstyrelsen (2022). *Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Hälsoekonomiska beräkningar av fallpreventiva åtgärder för äldre*
- Socialstyrelsen (2023). *Att förebygga och behandla undernäring Nationellt kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst*
- Sveriges kommuner och landsting (2017) *Sveriges viktigaste jobb finns i välfärden. Rekryteringsrapport 2018.*
- World Health organization 2015. *World report on ageing and health* (who.int)

Elektroniska källor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka): www.anhoriga.se

Socialstyrelsen: www.socialstyrelsen.se

Polisen: www.polisen.se

Vision e-hälsa | SKR

Länsgemensam överenskommelse om samverkan om vuxnas psykiska ohälsa

[lansgemensam-overenskommelse-for-samverkan-om-vuxnas-psykiska-ohalsa.pdf](#)

(regionvastmanland.se)

Ny Socialtjänstlag: [En förebyggande, lättillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst - Regeringen.se](#)

Nära vård: [Omställning till Nära vård | SKR](#)

Sala kommuns Äldreplan 2025 – 2035

SALA KOMMUN Vård och omsorg

Telefonnummer: 0224-74 70 00 | E-post: kommun.info@sala.se | Postadress: Box 304, 733 25 Sala

Centerpartiets synpunkter på Äldreplanen

Till att börja med vill vi tacka för möjligheten att få lämna våra synpunkter på Äldreplanen.

När det beslutas om den nya Äldreplanen, behöver det säkerställas att den ersätter den tidigare Äldreplanen. Dessutom behövs det en språklig revidering för att förbättra tydligheten och läsbarheten, det var många sammansatta ord och några syftningsfel.

Bygdegårdar som samlingsplatser

Bygdegårdarna är en viktig resurs för att skapa samlingsplatser och mötespunkter i kommunen. Civilsamhället är en värdefull aktör och bör involveras i högre grad. Därför behöver vi samverka i större utsträckning med civilsamhällets och folkbildningens verksamheter, som har goda möjligheter att nå målgruppen, särskilt på landsbygden.

Individens inflytande och delaktighet

Kommunens arbete behöver präglas av lyhördhet och dialog. Det är avgörande att lyssna på individens behov och önskemål samt att involvera dem i beslutsprocesser så långt det är möjligt. Kommunens roll ska inte vara styrande, utan snarare stödjande och möjliggörande för att individen ska kunna påverka sin egen situation.

Boendemiljö och tillgänglighet

Alla invånare har rätt till en god boendemiljö och en tillgänglig utomhusmiljö, oavsett individuella behov. Planering och utveckling av bostadsområden och offentliga miljöer bör utgå från principen om universell utformning för att säkerställa att så många som möjligt kan ta del av samhällets resurser på lika villkor.

Välfärdsteknik och digitala lösningar

Välfärdsteknik spelar en viktig roll i att stärka självständighet och livskvalitet. Det är därför nödvändigt att beakta och integrera tekniska lösningar som kan stödja invånarnas vardag, oavsett ålder eller funktionsförmåga. Implementeringen av sådan teknik bör ske med utgångspunkt i användarnas behov och förutsättningar.

Nära vård i hela kommunen

Tillgången av nära vård ska vara jämlik och nå ut i hela kommunen. Det kräver en effektiv samverkan mellan primärvård, kommunala verksamheter och ideella aktörer för att säkerställa att vård och omsorg finns tillgänglig där människor bor och verkar.

KULTUR- OCH FRITID
Daniel Watkinson

Tjänsteutlåtande: Yttrande om Äldreplanen 2025–2035

Från: Daniel Watkinson, Kultur- och fritidskontoret

Till: Kultur- och fritidsnämnden

Bakgrund

Äldreplanen för Sala kommun 2025–2035 har tagits fram för att möta de behov som uppstår i och med en åldrande befolkning. Planen omfattar inte bara omsorg utan även social delaktighet, hälsa, boende och kultur för äldre invånare. Genom att erbjuda ett brett spektrum av aktiviteter och stödsatser syftar planen till att främja ett aktivt och meningsfullt liv för äldre, med fokus på delaktighet och livskvalitet.

Som en viktig del i detta arbete har Kultur- och fritidskontoret fått i uppdrag att lämna synpunkter på hur planen påverkar nämndens ansvarsområden och verksamheter.

Yttrande från Kultur- och fritidskontoret

Stöd för kommunens Vision och Målområden

Kultur- och fritidskontoret ser Äldreplanen som en naturlig del av kommunens strävan att förverkliga visionen om ett hållbart och tryggt Sala med livskvalitet och växtkraft för alla invånare. De insatser som nämnden ansvarar för, såsom kultur- och fritidsaktiviteter, är avgörande för att främja äldres hälsa, delaktighet och sociala integration, vilket direkt stödjer kommunens målområden.

Träffpunkter och Mötesplatser för Äldre

Ett av de centrala förslagen i Äldreplanen är att skapa fler träffpunkter för äldre och bedriva verksamhet på kommunens mindre orter och landsbygden, där de kan delta i aktiviteter som främjar gemenskap och välbefinnande. Detta kan ske i olika former och bidra till ökad livskvalitet både i stadskärnan och på landsbygden.

Fysisk och Kulturell Aktivitet

Planen framhåller vikten av att främja både fysisk aktivitet och kulturellt engagemang för äldre. Kultur- och fritidskontoret stödjer dessa insatser idag och ser ett stort värde i att utveckla befintliga aktiviteter, såsom Balansera Mera och olika kulturevenemang. Dessa insatser bidrar inte bara till att förbättra äldres hälsa, utan också till att skapa sociala band och motverka ofrivillig ensamhet.

KULTUR- OCH FRITID

Daniel Watkinson

Samverkan med Civilsamhället

Äldreplanen betonar vikten av att samarbeta med civilsamhället för att stärka äldres sociala och kulturella delaktighet. Möjligheten för flera kontor inom Sala kommun att tillsammans med olika organisationer inom civilsamhället kunna erbjuda verksamhet och fördjupa partnerskap med lokala föreningar, ideella organisationer och näringslivet bör utredas. Detta skulle inte bara öka utbudet av aktiviteter, utan också bidra till en mer bred täckning av verksamhet genom ideella insatser.

Ekonomisk Hållbarhet

Många av insatserna i Äldreplanen kan genomföras på ett kostnadseffektivt sätt genom att utnyttja befintliga resurser och förstärka samverkan med civilsamhället. Genom att främja hälsa och social samvaro kan vi även minska behovet av mer kostsamma vård- och omsorgsinsatser i framtiden, vilket gynnar kommunens långsiktiga ekonomi.

Sammanfattning

Kultur- och fritidskontoret ställer sig positiv till Äldreplanen 2025–2035 och ser den som en möjlighet att stärka äldres livskvalitet genom kultur- och fritidsaktiviteter.

Förslagen om att skapa fler träffpunkter, främja fysisk och kulturell aktivitet samt höja digital kompetens är alla viktiga steg.

Ökad samverkan med andra aktörer för att nå hela målgruppen äldre bidrar också till att uppfylla kommunens vision om ett hållbart och tryggt samhälle.

Med vänliga hälsningar,

Daniel Watkinson
Kultur- och fritidskontoret
Sala Kommun

KULTUR- OCH FRITID

Daniel Watkinson

Konsekvenser för landsbygden

Äldreplanen syftar till att skapa lika förutsättningar för alla äldre, oavsett var de bor i kommunen. Genom att öka tillgången till träffpunkter och aktiviteter även på landsbygden kan äldre utanför tätorten känna sig mer delaktiga och få förbättrad livskvalitet. Aktiviteter som sociala mötesplatser och fysiska aktiviteter på landsbygden minskar isolering och bidrar till ett inkluderande samhälle.

Ekonomiska konsekvenser

Äldreplanen fokuserar på förebyggande insatser som stärker äldres hälsa och delaktighet. Genom att utnyttja befintliga resurser och samverka med civilsamhället kan många av planens insatser genomföras kostnadseffektivt. På lång sikt kan detta minska behovet av dyrare insatser, såsom avancerad vård och omsorg, vilket kan leda till besparingar för kommunen.

Barnkonsekvensanalys

Även om Äldreplanen riktar sig till äldre, kan barn och ungdomar påverkas positivt genom att deras äldre familjemedlemmar får bättre tillgång till aktiviteter och stöd. Detta kan minska omsorgsbördan på yngre familjemedlemmar och skapa bättre balans mellan generationerna, vilket i sin tur stärker familjesituationen och främjar generationsöverskridande relationer.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kultur- och fritidsnämnden föreslås besluta

att anta kultur- och fritidskontorets yttrande gällande Äldreplanen 2025–2035 som sitt eget.

Svar på remiss Äldreplan

Vi ser positivt på att det läggs stor vikt på hög kvalitet i äldreplanen och att det finns flera olika former av boende beskrivna i äldreplanen.

Vikten av god folkhälsa lyfts också på ett fint sätt.

Vi saknar dock ett avsnitt om beredskap vid extremväder och andra händelser.

Äldreplanen bör även kunna beskriva hur vi måste planera för klimatanpassningar och rusta för ett förändrat klimat med extremväder.

Vi behöver anpassa våra nuvarande och framtida boenden efter de klimatförändringar som sker. Våra boenden ska ha möjlighet att hantera värmeböljor, eventuella översvämningar och starka vindar. Man behöver upprätta handlingsplaner för att hantera uppkomna situationer som beror på extremväder. Här ser vi risker bli i de transnationella klimatriskerna där klimatförändringar i omvärlden kan påverka vår tillgång till olika handelsvaror, läkemedel och vaccin.

Samhällsviktiga verksamheter behöver ha en beredskap för att kunna upprätthålla verksamheter när olika störningar i infrastrukturen uppstår till följd av klimatförändringarna.

Risikanalyser och handlingsplaner för situationer då vår personal kan få problem med att ta sig till sina arbetsplatser behöver tas fram.

Miljöpartiet i Sala 26/11-24

Remissyttrande Äldreplan 2025–2035

Moderaterna i Sala ställer sig positiv till stora delar av Äldreplanen och det är tydligt att kommunens verksamhet bedriver en ändamålsenlig verksamhet av god kvalitet och har en helhetssyn på en verksamhet som är bredare än vad som ofta föreslås. Äldreplanen lyfter vid ett flertal tillfällen den demografiska kommande utmaningen, och det av goda skäl.

Äldreomsorgen står inför en nationell prövning, men det är också en prövning som vi på kommunal nivå behöver stärka upp för och bygga vår verksamhet efter. Planen lyfter delar av detta, men här ser vi att vi vid kommande revideringar kommer behöva utveckla och precisera våra insatser.

I vårt remissyttrande har vi fem punkter som vi skulle vilja att man fortsatt prioriterar högt:

- Löpande kompetensförsörjning
- Förebyggande arbete för vår äldre medborgares välmående
- Boendeformer som möter upp de kommande behoven
- En trygg äldreomsorg
- En äldreomsorg som på allvar kliver in i en digital era

Löpande kompetensförsörjning

Den kommande demografiska utmaningen har ett flertal bottnar varav en av de allra mest centrala är kompetensförsörjning. I Äldreplanen beskrivs såväl en rekryteringsstrategi som en resursfördelning i syfte att rekrytera nya medarbetare samt behålla befintliga resurser. Båda dessa delar är synnerligen viktiga för att säkerställa kompetensförsörjningen.

Vi ser att det här arbetet bör vara prioriterat inom hela verksamheten och följas upp på ett strukturerat sätt. Detta i syfte att se vilka insatser vi gör som får en positiv effekt och vilka insatser som behöver förändras. Här fyller en uppföljning en central roll.

Det inkluderar även vikten av att följa upp de nyrekryteringar som görs så att de kommer in i verksamheterna på ett bra sätt, möjlighet till kompetensväxling och nya karriärvägar samt se över potentiella kompetensområden som kommer efterfrågas i framtiden.

Förebyggande arbete för vår äldre medborgares välmående

Det förebyggande arbetet beskrivs i planen på ett flertal ställen vilket är bra. Att arbeta förebyggande med bland annat psykisk och fysisk hälsa, ofrivillig ensamhet, nutrition, fallprevention mm är en viktig del i såväl den äldres som anhörigas vardag. Ett löpande arbete att fånga upp och förebygga bör fortsätta att prioriteras. Här är det viktigt att den kommande utvecklingen avseende såväl den demografiska som den digitala omhändertas. I det förebyggande

arbetet är det av stor vikt att man samverkar med andra kommunala verksamheter samt civilsamhället. Här blir ett sammanhållet team en viktig resurs.

Trygghet i äldreomsorgen

Trygghet inom äldreomsorgen är en central fråga. En fråga som bör lyftas vid de flesta planeringar, aktiviteter och förändringar som genomförs. Äldreplanen lyfter tryggheten utifrån fler aspekter så som trygghet i bostaden, anhörigas trygghet, men även personalens arbetsmiljö.

I den här mycket viktiga frågan vill vi även poängtera vikten av det svenska språket inom äldreomsorgen där såväl våra äldre som medarbetare ska känna sig trygga med att de känner sig förstådda och förstår varandra.

Att göra utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning är också en säkerhetsåtgärd i en trygghetsskapande äldreomsorg som bör införas omgående.

Boendeformer som möter upp de kommande behoven

Boendeformer inom äldreomsorgen tas omhand i Äldreplanen och vi ser positivt på att kommunen bör samverka med andra bostadsbolag och privata aktörer i syfte att det behov som finns säkerställs. Vi ser även vikten av de lokaler som vi betalar för också nyttjas på ett ändamålsenligt och finansiellt försvarbart sätt.

Även detta är ett område som behöver följas upp löpande med anledning av den demografiska utvecklingen för att säkerställa att vi har ett brett utbud av olika boendeformer där våra äldre och medarbetare trivs och mår bra.

En äldreomsorg som på allvar kliver in i en digital era

Att fortsätta satsningen på digitalisering och välfärdsteknik är centralt för att möta dagens behov, men även kommande utmaningar. Det arbete som beskrivs i planen behöver göras, men vi behöver intensifiera det arbetet och utveckla nya arbetssätt med ny teknik.

Larm och kameror är bra, men den omvärldsbevakning som beskrivs bör inledas omgående för att identifiera andra och nya lösningar kopplat till såväl besök i ordinärt boende, på särskilda boenden, men även i syfte att underlätta handläggning. Här finns det ett stora möjligheter som Sala kommun bör ta sig an.

Med dessa justeringar anser vi att en bra plan kan göras ännu bättre.

För Moderaterna Sala

Victoria Kihlström (M)

Magnus Giertz (M)

Skolkontoret, Vuxnas lärande
Ulrika Karlsson
Tillförordnad verksamhetschef/rektor

Vård- och omsorgskontoret
vard.och.omsorg@sala.se

SKRIVELSE

Remissvar

Skolkontoret lämnar följande remissvar på förfrågan från Vård- och omsorgskontorets *Äldreplan 2024*.

Skolkontoret har inga synpunkter på framtagna plan. Vi vill däremot framföra att vi ser positivt på skrivningen gällande punkt 3.1 *Rekryteringsstrategi*:

Ledningsgruppen för Vård- och omsorgskontoret bör i samverkan med aktuella organisationer inom kommunen se över potentiella insatser kring följande fokusområden som visat på goda resultat för ökad rekrytering.

Som kommunal utbildningsanordnare med Vård- och omsorgsutbildning (undersköterskeutbildning) både på gymnasiet och inom vuxenutbildningen fortsätter och utökar vi gärna samarbetet kring frågor som rör utbildning, marknadsföring av yrket samt andra frågor som är gemensamma för våra verksamhetsområden.

Med vänlig hälsning
Ulrika Karlsson,
Tillförordnad verksamhetschef/rektor

YTTRANDE ÖVER ÄLDREPLAN SALA KOMMUN 2025-2035

Socialdemokraterna i Sala tackar för möjligheten att få ge synpunkter på Äldreplanen Sala kommun 2025-2035.

Planen är omfattande och viktig, den visar hur stor del av kommunen som omfattas mycket av den demografiska svängningen och belyser att hela kommunen har ett arbete att göra för att kommunen skall klara utmaningarna med en kraftigt ökande del äldre befolkning. Att gruppen äldre äldre ökar med ca 800 personer 2035 jämfört med 2025 innebär förvisso att äldreomsorgen skall räcka till ca 250 personer fler än idag men det innebär också att allt förebyggande arbete tex kultur, friskvård samt andra sociala aktiviteter i kommunen behöver öka för att rymma flera hundra fler personer så de mår gott och kan leva ett självständigt liv.

Socialdemokraterna i Sala är sammantaget positiv till planen.

Ulrika Spårebo

Socialdemokraterna Sala

Från: [Per Byström](#)
Till: [Vård och omsorg](#)
Ärende: Yttrande Äldreplan 2025-2035
Datum: den 21 oktober 2024 16:00:53

Yttrande över Salas Äldreplan 2025-2035

I svaret på Äldreplan 2020 framförde SPF Seniorerna Sala en rad utvecklingsområden som vi prioriterade. I stort sett alla frågor kvarstår att arbeta vidare med. Dock har Sala kommun utvecklat och är under arbete med flera punkter på äldreplanen. Nedan framför vi de frågor som vi anser det viktigast att fokusera vidare på.

- Rekrytering, och bibehållande av personal i alla kategorier.
- Kontroll i belastningsregister vid nyanställning i vården.
- Tydligare strukturerad kompetensutveckling med föreslagen samordnare och kompetenscentrum.
- Motiverande verksamheter med civilsamhällets organisationer och deras uppsökande och förebyggande aktiviteter.
- Fokusering av funktions- och aktivitetsbevarande i stället för rehabiliterande för alla äldre oavsett boendeform och funktionsnivå.
- Förebyggande av undernäring även hos de som inte tar del av kommunala verksamheter. Exempelvis näringsriktiga matlådor och flexibla matserveringar vid boenden och skolor med möjlighet till måltider i gemenskap med andra.
- Öka kompetens gällande psykisk ohälsa och suicid och strukturerad prevention.
- Utveckling av stöd till anhöriga.
- Arbeta mot riskbruk, beroende och våld mot äldre.
- Ökad trygghet i samhället genom samverkan med Polisen.
- Kartlägg behov av särskilda boenden på olika områden i kommunen. Modernisera och bygg vad den demografiska utvecklingen kräver.
- Utveckla alternativa seniorboenden.

Sala 21 oktober 2024
för SPF Seniorerna Sala
Per Byström
sekreterare

YTTRANDE ÖVER ÄLDREPLAN SALA KOMMUN 2025-2035

Sverigedemokraterna i Sala är glada över att få möjligheten att ge våra synpunkter på äldreplanen 2025-2035

Då Sala kommun står inför många utmaningar de kommande åren är denna omfattande plan en viktig handling.

Vi ser antalet äldre äldre öka markant och i detta finns många utmaningar.

Det är av stor vikt att vi tillsammans i kommunen tar ett gemensamt krafttag för att arbeta förebyggande med internutbildningar och med civilsamhället.

Vi behöver arbeta för ökad trygghet för våra äldre i sin vardag.

Samt stärka kunskapen och arbetssätt vid samsjuklighet.

Vi ställer oss positiva till äldreplanen 2025-2035

Cecilia Viman

Sverigedemokraterna

Vänsterpartiet Sala

Remissvar Äldreplan Sala kommun 2025-2035

Vi i Vänsterpartiet har, med intresse och belåtenhet, läst dokumentet som skickats ut på remiss. Det är ett omfattande och genomgripande arbete som gjorts. Vi uppskattar att det visar på komplexiteten och att det tydligt pekar på vikten av samarbete inom kommunens verksamheter, med regionen och andra aktörer.

Däremot saknar vi skrivningar om ANDTS (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak och Spel) utöver riskbruk, skadligt bruk och beroende av alkohol.

Med vänlig hälsning

Johanna Ritvadotter
Gruppledare Vänsterpartiet Sala

KS § 146 Revidering av Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun**INLEDNING**

Kommunfullmäktige beslutade, den 15 juni 2026, § 64, att fastställa förtroendemannaorganisation för Sala kommun 2027–2030 i enlighet med bilaga KS 2026.2304 att gälla från och med den 1 januari 2027. Utifrån detta behöver reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun revideras inför kommande mandatperiod. Föreslagna revideringar är markerade med röd text och beskrivs i bifogad tjänsteskrivelse.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga negativa ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.4008 – Missiv

KS 2026.4010 - Underlag till Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun - reviderad 2026-09-07

Ärendet föredras av kommundirektör Daniel Holmvin och teknisk chef Roger Lindström.

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta reviderat reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun i enlighet med bilaga 2026.4010.

Erik Hamrin (M) yrkar tillägg,
att i kapitel 1.3 tillägga följande text;

"Nämnderna ska även säkerställa att det för samtliga beslut genomförs en utförlig beskrivning av ärendets ekonomiska konsekvenser, inkluderat exempelvis alternativkostnader och förändrade investeringsbehov."

Henric Eriksson (SD), Hanna Westman (SBä) och Tomas Bergling (M) yrkar bifall till Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande.

Ajournering

Sammanträdet ajourneras kl. 09.24 – 09.36.

Beslutsgång

Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.
Ordföranden ställer Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner tilläggsyrkandet avslaget.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KS § 146 fortsättning

Votering

Votering begärs. Följande voteringsproposition godkänns.

Den som stödjer Amanda Lindblads (S) yrkande röstar JA och den som stödjer Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande röstar NEJ.

Vid voteringen avges 7 JA-röster; Amanda Lindblad (S), Glenn Andersson (S), Camilla Runerås (S), Anders Wigelsbo (C), Madeleine Lindermann (C), Johanna Ritvadotter (V), Ingela Kilholm Lindström (MP) och 6 NEJ-röster; Magnus Edman (SD), Per Palfelt (SD), Henric Eriksson (SD), Erik Hamrin (M), Tomas Bergling (M) och Hanna Westman (SBä).

BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta reviderat reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun i enlighet med bilaga 2026.4010.

Protokollsanteckning från Anders Wigelsbo (C)

Erik Hamrin (M) yrkade att lägga till ett stycke under kapitlet 1.3, som betonar att nämnderna ska säkerställa utförliga beskrivningar av ekonomiska konsekvenser i ärendeberedningsprocessen.

Nämndernas ansvar för den tilldelade ramen är dock redan tydligt uttryckt, och därmed följer ett ansvar att bereda och utreda konsekvenser innan beslut fattas. Dessutom finns färdiga mallar för beslutsunderlag, så kallade missiv, för beslutsunderlag i Sala kommun. I dessa finns en obligatorisk rubrik som heter "ekonomiska konsekvenser".

Under stycke 1.3 kan dessutom redan utläsas att man hänvisar till att befintliga processer ska följas. I ekonomistyrningsprocessen, som beslutas årligen, framgår tydligt hur budgetarbete och ekonomisk planering ska gå till, inklusive investeringsplanering.

Mot bakgrund av detta har vi valt att avslå yrkandet.

Reservation

Erik Hamrin (M), Tomas Bergling (M), Magnus Edman (SD), Per Palfelt (SD), Henric Eriksson (SD) och Hanna Westman (SBä) reserverar sig till förmån för Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande och inkommer med skriftlig reservation:

" Vi reserverar oss mot beslutet att avslå Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande om att ekonomiska konsekvenser tydligt ska redovisas i underlagen inför nämndernas beslut.

Innan en nämnd fattar beslut bör det vara självklart att ledamöterna får veta vad beslutet kostar, vilka alternativkostnader som finns och om beslutet leder till nya eller förändrade investeringsbehov.

Sala kommuns styrande partier tycker uppenbarligen inte att det är en bra idé. Vilket är mycket egendomligt. De senaste åren har skapat ett underskott på över 100 miljoner kronor. Behovet kan knappast vara tydligare.

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KS § 146 fortsättning

Mot den bakgrunden är styrets ställningstagande häpnadsväckande. Efter år av stora underskott och återkommande problem med budgetföljsamheten väljer man alltså att säga nej till ett krav på bättre ekonomiska beslutsunderlag.

Det säger något om problemet med den ekonomiska styrningen i Sala. Man talar gärna om ekonomiskt ansvar när budgeten beslutas, men när det finns möjlighet att skärpa kraven på ekonomisk kontroll i det löpande beslutsfattandet röstar man nej.

Det duger inte.

Ordning i ekonomin skapas inte genom förhoppningar, efterhandsförklaringar eller nya åtgärdsplaner när pengarna redan är förbrukade. Den skapas genom att kostnader synliggörs innan besluten fattas och genom att den som fattar ett beslut också tvingas förhålla sig till dess ekonomiska konsekvenser.

Det var precis det vårt yrkande handlade om. Att styret avslag det är både obegripligt och ansvarslost.”

Skickas till
Kommunfullmäktige

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Kommunledningskontoret, Kanslienheten
Sandra Ahlbin
Kanslichef

MISSIV

Revidering av reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun.

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Kommunfullmäktige beslutade, den 15 juni 2026, § 64, att fastställa förtroendemannaoorganisation för Sala kommun 2027-2030 i enlighet med bilaga KS 2026.2304 att gälla från och med den 1 januari 2027. Utifrån detta behöver reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun revideras inför kommande mandatperiod. Föreslagna revideringar är markerade med röd text och beskrivs i bifogad tjänsteskrivelse.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga negativa ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta reviderat reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun i enlighet med bilaga 1.

Bilagor:

- 1 Reviderat reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun
- 2 Underlag till reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun

TJÄNSTESKRIVELSE

Revidering av reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun.**SAMMANFATTNING**

Kommunfullmäktige beslutade, den 15 juni 2026, § 64, att fastställa förtroendemannaorganisation för Sala kommun 2027-2030 i enlighet med bilaga KS 2026.2304 att gälla från och med den 1 januari 2027. Utifrån detta behöver reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun revideras inför kommande mandatperiod. Följande revideringar föreslås.

- s.7 Antal ledamöter revideras samt tekniska nämnden läggs till
- s.23 f Ansvarsområden flyttas från kommunstyrelsen till tekniska nämnden
- s.34 Antal ledamöter i social- och arbetsmarknadsnämndens utskott revideras
- s.41 f Reglemente för tekniska nämnden läggs till

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☒

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☒

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☒

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☒

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? JA ☐ NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun

KOMMUNFULLMÄKTIGE

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun		Dokumenttyp Reglemente	Omfattar Kommunen
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Kommunjurist	Publicering www.sala.se, intranät	
Beslutad datum 2025-11-24 <u>2026-09-28</u>	Översyn bör göras <u>2028-09-30</u>	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2025/615 <u>2026/277</u>
Gäller från och med 2025-11-24 <u>2027-01-01</u>	Ersätter 2022/1130	Författningssamling KFS 129 Revision 04	

INNEHÅLL

1	GEMENSAMMA BESTÄMMELSER	7
1.1	Nämndernas sammansättning	7
1.2	Ordföranden	7
1.3	Nämndsansvar, samverkan mellan nämnderna och rapporteringsskyldighet	8
1.4	Behandling av personuppgifter	10
1.5	Arkivmyndighet och nämndernas arkiv	10
2	NÄMNDERNAS ARBETSFORM	11
2.1	Val	11
2.2	Presidium	11
2.3	Interimsordförande, ålderspresident	11
2.4	Fyllnadsval till presidiet med mera	11
2.5	Avsägelse samt upphörande av uppdraget	12
2.6	Utskott	12
2.7	Delegering av ärenden inom en nämnd	12
2.8	Undertecknande av handlingar	13
2.9	Processbehörighet – talan i mål och ärenden	14
2.10	Medborgarförslag (E-förslag)	14
2.11	Samverkan och förhandling	14
2.12	Administrativa regler	15
2.13	Slutlig beslutsinstans	15
3	NÄMNDERNAS SAMMANTRÄDESFÖRM	16
3.1	Tid för sammanträde	16
3.2	Extra sammanträde	16
3.3	Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde	16
3.4	Plats för sammanträde	16
3.5	Deltagande på distans	16
3.6	Kallelse och tillkännagivande av sammanträde	17
3.7	Ärenden och handlingar till sammanträdet	17
3.8	Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde	18
3.9	Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare	18
3.10	Jäv och avbruten tjänstgöring	19
3.11	Upprop	19
3.12	Protokolljusterare	19
3.13	Turordning för handläggning av ärendena	19
3.14	Yttranderätt och närvarorätt	20
3.15	Talarordning och ordning vid sammanträdena	20
3.16	Yrkanden	21
3.17	Deltagande i beslut	21
3.18	Omröstningar	21
3.19	Justering av protokoll	21
3.20	Reservation	22
3.21	Expediering och publicering	22
3.22	Delgivningsmottagare	22
4	NÄMNDSPECIFIKA REGLEMENTEN	23

4.1	Kommunstyrelsen	23
4.2	Skolnämnden	33
4.3	Social- och arbetsmarknadsnämnden	34
4.4	Äldre- och omsorgsnämnden	38
4.5	Bygg- och miljönämnden	39
4.6	Kultur- och fritidsnämnden	40
4.7	Tekniska nämnden	41
4.8	Valnämnden	43
4.9	Krisledningsnämnden	44

1 GEMENSAMMA BESTÄMMELSER

Det som sägs i detta reglemente gäller alla nämnder och kommunstyrelsens utskott i Sala kommun, om inte annat anges i det nämndspecifika reglementet. Detta gäller med undantag för överförmyndaren, som följer ett eget särskilt reglemente. Med nämnd avses även kommunstyrelsen om annat ej är specificerat.

1.1 Nämndernas sammansättning

Kommunens nämnder indelas i fem verksamhetsområden och består av följande antal ledamöter och ersättare.

Nämnd	Ledamöter	Ersättare
Kommunstyrelsen (KS)	13 11	13 11
Skolnämnden	7	7
Social- och arbetsmarknadsnämnden	<u>5</u>	5 7
Äldre- och omsorgsnämnden	7	7
Bygg- och miljönämnden (BMN)	5	5
Kultur- och fritidsnämnden (KFN)	5	5
<u>Tekniska nämnden</u>	<u>5</u>	<u>5</u>
Valnämnden (VN)	5	5
Krisledningsnämnden	5	5

Utöver nämnderna finns under kommunstyrelsen utskott; kommunstyrelsens ledningsutskott (KSLU) och arbetsgivardelegationen (AG).

Bland ledamöterna väljer kommunfullmäktige en ordförande, en vice ordförande och en andre vice ordförande till nämndernas *presidium*. Ordförande i kommunstyrelsens är tillika *kommunalråd* och andre vice ordförande i kommunstyrelsen är tillika *oppositionsråd*.

1.2 Ordföranden

Det åligger ordföranden

- 1 att leda nämndens arbete och sammanträden,
- 2 att kalla till sammanträde i enlighet med lag och reglemente,

- 3 att inför sammanträdena se till att ärendena som ska behandlas i nämnden vid behov är beredda,
- 4 att se till att färdigberedda ärenden snarast behandlas i nämnden, samt
- 5 att bevaka att nämndens beslut verkställs.

Härutöver åligger det kommunstyrelsens ordförande, tillika kommunalrådet, att under kommunstyrelsen;

- 1 ha uppsikt över kommunens hela nämndförvaltning,
- 2 med uppmärksamhet följa frågor av betydelse för kommunens utveckling och ekonomiska intressen samt effektiviteten i verksamheten och ta initiativ i dessa frågor,
- 3 främja samverkan mellan kommunstyrelsen, kommunens övriga nämnder och kommunfullmäktige samt
- 4 representera kommunen/kommunstyrelsens vid uppvaktningar hos myndigheter, konferenser och sammanträden, om nämnden inte bestämt annat.

1.3 Nämndsansvar, samverkan mellan nämnderna och rapporteringsskyldighet

Nämnderna ska inom sina respektive verksamhetsområden följa vad som anges i lag eller annan författning. De ska också följa det kommunfullmäktige – i detta reglemente, i samband med budget eller i annat särskilt beslut – har bestämt att nämnderna ska fullgöra, samt verka för att fastställda mål uppnås och i övrigt följa givna uppdrag och angivna riktlinjer, policys eller andra beslutade dokument. Det är nämndernas ansvar att dess organisation är tydlig och ändamålsenlig.

Nämnderna ska arbeta för långsiktig, ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling.

Nämnderna ska i sin verksamhet och i beslut även följa den övergripande checklista som antagits avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna.

Nämnderna ska kontinuerlig följa upp sin verksamhet och vid behov, till kommunfullmäktige och/eller kommunstyrelsen, rapportera hur nämndens verksamheter och ekonomi utvecklas. De ska även informera om verksamheten och nämndens arbete till allmänheten.

Nämnderna ska verka för en samverkan mellan nämnderna för att gemensamt nå kommunens övergripande mål.

Nämnderna och kommunalråd respektive oppositionsråd ska i möjligaste mån från samtliga nämnder erhålla den information och det underlag de behöver i sin verksamhet. Rätten till information och underlag omfattar inte uppgift för vilken sekretess råder.

Nämnderna ska samråda när deras verksamhet och ärenden berör kommunstyrelsens eller annan nämnds verksamhet.

Samråd bör även ske med civilsamhället, det vill säga föreningar och organisationer, när dessa är särskilt berörda. Nämnderna beslutar om formerna för samrådet.

Nämnderna ansvarar inom sina ansvarsområden för:

- att upprätthålla långsiktig planering och strategisk utveckling så att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt,
- att interna kontrollen inklusive uppföljning, utvärdering och kvalitetsarbete är tillräcklig, följs och sker kontinuerligt,
- att med uppmärksamhet följa den allmänna utvecklingen inom nämndens ansvarsområde,
- att bereda/utarbета förslag till program, taxor och andra ärenden som ska fastställas av kommunfullmäktige,
- att kommunfullmäktiges beslut verkställs, om kommunfullmäktige inte beslutat annat,
- att till kommunstyrelsen yttra sig över förslag, framställningar och motioner etc. samt fullgöra de övriga uppgifter som kommunfullmäktige delegerar till nämnderna och i samband med detta vid behov samråda med övriga berörda nämnder,
- att anta delegationsordningar och hålla dessa dels aktuella, dels utformade så att en effektiv ärendehantering uppnås,
- att styrprocessen *Sala kommuns ekonomi och verksamhetsstyrning för verksamhetsåret* följs,
- att räkenskaperna är rättvisande,
- att budgeten från kommunfullmäktige inte överskrids,
- att det systematiska arbetsmiljöarbetet följs.

Nämnderna ska också fullgöra rapporteringsskyldighet som ålagts dem enligt speciallag.

I det nämndspecifika reglementet anges nämndernas övriga specifika uppgifter.

1.4 Behandling av personuppgifter

Nämnderna är ansvariga för de personregister och de personuppgifts-behandlingar som nämnden för i sin verksamhet och förfogar över, i enlighet med gällande personuppgifts-, dataskydds- och integritetsskyddande lagstiftning samt registerlagstiftning.

Kommunstyrelsen är personuppgiftsansvarig för de typer av behandlingar som är gemensamma för hela kommunen. Kommunstyrelsen är också personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som sker i kommunfullmäktige samt hos kommunfullmäktigeberedningar.

Nämnderna ska utse *dataskyddsombud*.

1.5 Arkivmyndighet och nämndernas arkiv

Kommunstyrelsen är *arkivmyndighet* för kommunen enligt *arkivlagen* (1990:782).

Nämnderna ansvarar för att nämndernas närarkiv vårdas och förvaras enligt arkivlagen, kommunens upprättade riktlinjer och arkivmyndighetens anvisningar.

Närmare föreskrifter om arkivvård finns i *Riktlinje för hantering av arkiv*.

2 NÄMNDERNAS ARBETSFORM

2.1 Val

Ledamöterna och ersättarna i nämnderna väljs av kommunfullmäktige för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter det år då val av kommunfullmäktige har hållits i hela landet.

I kommunstyrelsen förrättas val av ledamöter, ersättare, ombud eller andra representanter i de utskott, råd, intresseföreningar och samrådsgrupper som kommunen har intresse i.

2.2 Presidium

Kommunfullmäktige väljer bland ledamöterna i nämnden en ordförande, en vice ordförande samt en andre vice ordförande, att tjänstgöra den tid, för vilken de blivit valda som ledamöter i nämnden. Tillsammans utgör de nämndens *presidium*.

Ordförande i kommunstyrelsens är tillika *kommunalråd* och andre vice ordförande i kommunstyrelsen är *oppositionsråd*.

2.3 Interimsordförande, ålderspresident

Den som har varit ledamot i nämnden längst tid är *ålderspresident*.

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den till åldern äldste av dem vara ålderspresident.

2.4 Fyllnadsval till presidiet med mera

Om ordförande eller någon av vice ordförande avgår som ledamot eller från sin presidiepost bör kommunfullmäktige så snart det kan ske, välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Detta gäller även ledamöter och ersättare.

Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

Fyllnadsval för ledamöter, ersättare, ombud eller andra representanter i de utskott, råd, intresseföreningar och samrådsgrupper som kommunen har intresse i, förrättas av kommunstyrelsen.

2.5 Avsägelse samt upphörande av uppdraget

En förtroendevald som önskar avsäga sig sitt uppdrag ska lämna in en skriftlig avsägelse som anger vilket eller vilka uppdrag som ska avslutas och från vilket datum. Avsägelsen lämnas in till kommunens administrativa enhet. Avsägelsen behandlas vid nästkommande kommunfullmäktige sammanträde.

Om en förtroendevald som valts av kommunfullmäktige upphör att vara valbar upphör uppdraget vid nästa kommunfullmäktigesammanträde om inte kommunfullmäktige, efter ansökan, beslutar att den förtroendevalde får ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden. En sådan ansökan ska vara skriftlig och innehålla skälen för att uppdraget ska bestå. Ansökan ska göras i så god tid att den hinner behandlas av kommunfullmäktige innan uppdraget upphör. Ansökan lämnas in till kommunens administrativa enhet.

2.6 Utskott

Enligt kommunallagen får kommunfullmäktige bestämma att en nämnd ska ha ett eller flera utskott. Varje nämnd kan därutöver själv besluta om eventuellt utskott.

Arbetsform och sammanträden följer nämndernas förutom att:

- Sammanträden ska också hållas när ordförande anser att det behövs eller när minst tre ledamöter begär det.
- Utskottet får handlägga ärenden bara när mer än hälften av ledamöterna är närvarande.
- Ärenden som utskottet självständigt ska handlägga enligt fastställd delegationsordning ska hänskjutas till nämnd för avgörande om minst två ledamöter i utskottet begär det.

2.7 Delegering av ärenden inom en nämnd

Nämnderna får uppdra åt presidium, utskott, ledamot, ersättare eller tjänsteperson anställd hos kommunen, att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden.

Det går inte att delegera till en grupp anställda eller till en grupp bestående av anställda och förtroendevalda eller en grupp av förtroendevalda som inte utgör ett utskott eller till anställd i kommunalt företag.

Nämnderna lämnar delegeringsuppdrag genom särskilt beslut eller genom att fatta beslut om en delegeringsordning där beslutanderätten i olika ärenden överförs till delegater. Det bör också vara klart, genom delegeringsordningen eller på annat sätt, vem som går in i en delegats ställe vid delegatens frånvaro. Nämnderna beslutar själva i vilka ärenden eller ärendegrupper beslutanderätten

ska delegeras. Räckvidden för en nämnds delegeringsbefogenhet framgår av 6 kap 38 § kommunallagen.

Beslut, som fattas med stöd av delegation, ska anmälas till nämnden som bestämmer i vilken ordning detta ska ske.

I följande slag av ärenden får beslutanderätten **inte** delegeras:

- ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,
- framställningar eller yttrande till kommunfullmäktige liksom yttrande med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av kommunfullmäktige har överklagats,
- ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om det är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
- ärenden som väckts genom medborgarförslag som är av strategisk karaktär,
- övriga ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Ärenden, där beslutanderätten har getts till en delegat, ska överlämnas till nämnden för avgörande, om särskilda skäl för detta finns.

Nämnderna får delegera beslutanderätten till ordföranden eller annan ledamot i nämnden i brådskande ärenden, där nämndens avgörande inte kan avvaktas.

Kommundirektör/förvaltningschef eller annan tjänsteperson som fått delegationsrätt får i sin tur delegera beslutanderätten åt en tjänsteperson anställd inom kommunen om vidaredelegation framgår av delegationsordningen.

Vid handläggning av ärende med stöd av delegerad beslutanderätt gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i kommunallagen för nämndbeslut.

Nämnderna får besluta att vissa delegerade beslut inte behöver anmälas till nämnden. Sådana beslut ska protokollföras särskilt och tillkännages på kommunens digitala anslagstavla. Brådskande beslut enligt 6 kap 39 § kommunallagen måste dock alltid anmälas till nämndens nästa sammanträde.

2.8 Undertecknande av handlingar

Avtal, andra handlingar och skrivelser som beslutats av respektive nämnd, ska undertecknas av ordföranden, eller vid förfall för denne av vice ordförande och för kommunstyrelsen kontrasigneras av tjänsteperson som nämnden bestämmer.

I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar enligt delegationsordningen.

2.9 Processbehörighet – talan i mål och ärenden

Nämnderna får själva eller genom ombud föra kommunens talan i mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde. De får även träffa bindande överenskommelser i den mån överenskommelsen inte innebär utvidgning eller avsevärd förändring av nämndens verksamhet i förhållande till kommunfullmäktiges fastställda mål och planer.

Kommunstyrelsen får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden, om inte någon annan ska göra det på grund av lag eller annan författning eller beslut av kommunfullmäktige. Detta gäller också mål där någon har begärt laglighetsprövning av kommunfullmäktiges beslut, om inte kommunfullmäktige beslutar att själv föra talan i målet.

2.10 Medborgarförslag

Medborgarförslag av *strategisk karaktär*, som kommunfullmäktige överlåtit till kommunstyrelsen för beredning, ska om möjligt beredas så att kommunfullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att förslaget väcktes.

Medborgarförslag av *verkställighetskaraktär*, som kommunfullmäktiges ordförande, i samråd med vice ordförande, överlåtit till berörd nämnd för hantering och därmed överlåtit beslutanderätten till kommunstyrelsen eller en annan nämnd, ska hanteras skyndsamt och verkställas när detta är möjligt.

Nämnderna ska fortlöpande informera kommunfullmäktige om de beslut som fattats i anledning av ett medborgarförslag.

Kommunstyrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt samt redovisa verkställande av medborgarförslag. Redovisningen ska göras på kommunfullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

2.11 Samverkan och förhandling

Nämnderna ansvarar för att följa samverkansavtal. *Lag om medbestämmande i arbetslivet* (1976:580), *arbetsmiljölagen* (1977:1160) och *lagen om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen* (1974:358) utgör den rättsliga grunden för samverkanssystemet.

Hantering av tvisteförhandling och rätten att träffa kollektivavtal ankommer på kommunstyrelsen.

2.12 Administrativa regler

Nämnderna ansvarar för att administrationen av dess verksamhet i alla avseenden fullt ut motsvarar de krav som kommer till uttryck i det offentlighetsrättsliga regelverk som framgår bland annat av *kommunallagen* (2017:725), *förvaltningslagen* (2017:900), *lagen om kommunal bokföring och redovisning* (2018:597), *tryckfrihetsförordningen* (1949:105), *offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400), *arkivlagen* (1990:782) gällande personuppgifts-, dataskydds- och integritetsskyddande lagstiftning samt registerlagstiftning.

2.13 Slutlig beslutsinstans

Kommunstyrelsen ska fatta det slutliga beslutet i ärenden där flera nämnder är oense.

3 NÄMNDERNAS SAMMANTRÄDESFORM

3.1 Tid för sammanträde

Nämnden sammanträder på den dag och tid som nämnden bestämmer.

Nämnden beslutar om huruvida sammanträden i nämnden ska vara öppna för allmänheten.

3.2 Extra sammanträde

Om presidiet eller minst en tredjedel av nämndens ledamöter begär det, eller om ordföranden anser att det behövs, ska ett extra sammanträde hållas. En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

Sammanträdet hålls på den tid som ordföranden bestämmer, efter samråd med vice ordföranden.

3.3 Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde

Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden, efter samråd med vice ordföranden, ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

3.4 Plats för sammanträde

Nämnden sammanträder i den lokal som ordförande bestämmer, efter samråd med vice ordföranden.

3.5 Deltagande på distans

Nämnden får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast två arbetsdagar i förväg anmäla detta till nämndsekreteraren. Ordföranden får medge dispens från denna tidsgräns samt avgör om närvaro får ske på distans.

Nämnden får bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i sammanträden.

3.6 Kallelse och tillkännagivande av sammanträde

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.

Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

Varje ledamot och ersättare ska kallas till sammanträde fem arbetsdagar före sammanträdesdagen. Detta sker digitalt eller, för den ledamot/ersättare som så begär med motivering för detta, via landpost.

Nämndens sammanträden ska också tillkännages på kommunens digitala anslagstavla fem arbetsdagar före sammanträdesdagen. Om sammanträdet är så brådskande att det inte hinner tillkännages i vanligt ordning ska detta tillkännages på anslagstavlan senast vardagen närmast sammanträdesdagen.

3.7 Ärenden och handlingar till sammanträdet

Ordföranden bestämmer när nämnden ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

Utskotts, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kallelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet. Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse med handlingar publiceras på kommunens hemsida och i Netpublicator (ledamöternas digitala kommunikationskanal). Detta gäller med vissa undantag för de nämnder som behandlar ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild.

Bygg- och miljönämndens handlingar distribueras endast via Netpublicator till ledamöter och ersättare i nämnden.

Handlingar till Social- och arbetsmarknadsnämndens utskott distribueras endast till de ledamöter som är beslutande vid sammanträdet. Sammanträdet inleds med att ledamöterna får inläsningstid av ärendena, och direkt efter sammanträdet förstörs handlingarna.

Handlingar i individärenden rörande myndighetsutövning inom Äldre- och omsorgsnämnden distribueras endast till de ledamöter som är beslutande vid sammanträdet. Sammanträdet inleds med att ledamöterna får inläsningstid av ärendena, och direkt efter sammanträdet förstörs handlingarna.

3.8 Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

Om nämnden inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan nämnden besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Nämnden kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar nämnden genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om nämnden beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden ett tillkännagivande om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt. Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver något tillkännagivande inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

3.9 Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde ska snarast anmäla detta till nämndens sekreterare samt till sin gruppleddare eller vice gruppleddare, som underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

Om varken ordföranden eller annan i presidiet kan delta i ett helt sammanträde eller en del av ett sammanträde, får nämnden utse en annan ledamot som ersättare för dessa. Tills valet förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den som varit ledamot i styrelsen/nämnden längst tid. Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid fullgörs ordförandens uppgifter av den äldste av dem.

Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får styrelsen utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren ska sköta ordförandens samtliga uppgifter.

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring. Detta gäller även ersättare.

Ordföranden bestämmer när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. En ledamot som inställer sig under pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe. Endast om det föreligger synnerligen särskilda skäl för det får inträde ske under pågående handläggning av ett ärende.

3.10 Jäv och avbruten tjänstgöring

En ledamot eller ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts.

Ledamot som avbrutit tjänstgöringen under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får inte åter tjänstgöra vid sammanträdet.

3.11 Upprop

En uppropslista som visar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske enligt uppropslistan. Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

En ledamot eller ersättare som infinner sig efter närvaroregistreringen eller som lämnar sammanträdet före dess avslut ska anmäla detta till sekreteraren.

3.12 Protokolljusterare

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justeringen av protokollet från sammanträdet.

Sedan upprop har skett väljer nämnden en ledamot att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

3.13 Turordning för handläggning av ärendena

Nämnden behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i tillkännagivandet. Ordförande kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Om det tillkommit ett ärende som inte finns med i kallelsen bestämmer ordföranden när under ett sammanträde detta ärende ska behandlas.

Nämnden får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

3.14 Yttranderätt och närvarorätt

Kommunalrådet och oppositionsrådet har rätt att närvara vid nämndernas sammanträden och delta i överläggningarna, men inte i beslutet. Närvarorätten gäller inte ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild.

Nämnden får därutöver, om särskilda skäl föreligger för detta, medge ledamot av kommunstyrelsen rätt att närvara. Närvarorätten gäller inte ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild.

Härutöver får nämnden medge förtroendevald som inte är ledamot eller ersättare i nämnden att närvara vid ett sammanträde med nämnden för att lämna upplysningar. Närvarorätten gäller inte ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild. Även en anställd i kommunen eller särskilt sakkunnig kan medges denna rätt. Om nämnden beslutar det, får den som kallats delta i överläggningarna.

Ersättare som inte tjänstgör får närvara vid nämndens sammanträde och har rätt att delta i överläggningen, men inte i beslutet.

Representanter för partier som är representerade i kommunfullmäktige, men inte getts en ordinarie eller ersättarplats i kommunstyrelsen och kommunstyrelsens ledningsutskott, har insynsplats, så kallad särskild närvarorätt. De har rätten att närvara vid nämndens sammanträde och rätt att delta i överläggningen men inte rätt att delta i beslutet. Närvarorätten gäller inte ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild.

För social- och arbetsmarknadsnämndens utskott gäller att ersättare som inte tjänstgör inte har närvarorätt. Detta av hänsyn till rättssäkerheten och den enskilda individens intresse av personlig integritet.

3.15 Talarordning och ordning vid sammanträdena

Den som har rätt att delta i nämndens överläggningar får ordet i den ordning hen har anmält sig till presidiet och har blivit uppropad.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden får ordföranden ta ordet från talaren.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse. Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller upplösa sammanträdet.

3.16 Yrkanden

När nämnden har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte nämnden beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande lämna det skriftligt.

3.17 Deltagande i beslut

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om nämnden fattar det med acklamation (när ett beslut fattas utan omröstning).

3.18 Omröstningar

När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av den ledamot som har utsetts att justera protokollet.

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan, ordföranden avger alltid sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

3.19 Justering av protokoll

Protokollet ska justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet på det sätt som nämnden har bestämt. Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan nämnden justerar den.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som hen har lett.

3.20 Reservation

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet. Motsvarande gäller vid omedelbar justering.

3.21 Expediering och publicering

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Tillkännagivande av justering av nämndens protokoll på kommunens digitala anslagstavla ska ske senast andra dagen efter det att protokollet har justerats. Härutöver ska hela protokollet publiceras på kommunens hemsida i den utsträckning hinder ej möter på grund av lag eller annan författning.

3.22 Delgivningsmottagare

Delgivning med respektive nämnder sker med ordföranden, kommundirektör, förvaltningschef, kommunjurist eller annan tjänsteperson/anställd inom kommunen som nämnden beslutar.

4 NÄMNDSPECIFIKA REGLEMENTEN

4.1 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen ansvarar, utöver det som föreskrivs om kommunstyrelsen i *kommunallagen* (2017:725) eller annan relevant lagstiftning, för all verksamhet som **inte** faller under skolnämnden, social- och arbetsmarknadsnämnden, äldre- och omsorgsnämnden, bygg- och miljönämnden, kultur- och fritidsnämnden, [tekniska nämnden](#), valnämnden eller överförmyndaren.

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan. Den har ett helhetsansvar för kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning och ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet (*ledningsfunktion*). Kommunstyrelsen ska också ha uppsikt över verksamhet som bedrivs i kommunala företag, bolag, stiftelser, föreningar och kommunalförbund.

Kommunstyrelsen ska leda kommunens verksamhet genom att utöva en samordnad styrning och leda arbetet med att ta fram styrdokument för kommunen (*styrfunktion*).

Kommunstyrelsen har uppsiktsplikt över ekonomi och finanser samt ansvarar för att den kommunala verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige bestämt, att lagar och förordningar följs och att medlen används på ett ändamålsenligt sätt så att god ekonomisk hushållning upprätthålls. Kommunstyrelsen ska följa de frågor som kan inverka på kommunens utveckling och ekonomiska ställning och fortlöpande i samråd med nämnderna följa upp de fastställda målen och återrapporera till kommunfullmäktige (*uppföljningsfunktion*).

Kommunstyrelsen ansvarar för i detta reglemente angivna uppgifter jämte sådana uppgifter som inte lagts på annan nämnd (*övrig verksamhet och särskilda uppgifter*). Härutöver ansvarar kommunstyrelsen för de uppgifter som framgår av kommunallagen och annan lagstiftning.

Kommunstyrelsen fullgör kommunens förpliktelser som *räddningsnämnd* ~~och~~ [trafiknämnd](#).

I kommunstyrelsens uppdrag ingår ansvar för hela förvaltningsorganisationen och att vara arbetsgivare för densamma. Kommunstyrelsen ska bevaka att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande arbetsmiljölagstiftning.

4.1.1 LEDNINGSFUNKTIONEN OCH STYRFUNKTIONEN

Allmänt om ledningsfunktionen och styrfunktionen

Kommunstyrelsen ansvarar för samordning mellan nämnderna och gränsdragning mellan nämndernas kompetens. Kommunstyrelsen ansvarar för att en effektiv och ändamålsenlig organisation upprätthålls.

Kommunstyrelsens övergripande uppgifter

Kommunstyrelsen ska

- 1 leda arbetet med och samordna utformningen av övergripande och strategiska mål, riktlinjer och ramar för styrningen av hela den kommunala verksamheten för en långsiktigt ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, såsom
 - a) den översiktliga planeringen av användningen av mark och vatten (naturresurser) samt utveckling av strategiskt viktiga områden,
 - b) miljö-, klimat-, funktionsvariation-, integrations-, tillgänglighets-, mångfalds-, diskriminerings-, jämställdhets- och folkhälsofrågor,
 - c) natur- och vattenvårdsfrågor,
 - d) bostadsförsörjning,
 - e) lokalförsörjning inklusive lokalstrategier med ansvar för att följa verksamhetsnämndernas lokalbehov och initiera, samordna och effektivisera lokalanvändningen i kommunen samt verkställa inhyrning av lokaler till kommunens verksamheter,
 - f) kommunens kommunikationsverksamhet,
 - g) kommunens IT-verksamhet.
- 2 utöva uppsikt över övriga nämnders och gemensamma nämnders beslut.
- 3 ha uppsikt över sådan avtalssamverkan som sker enligt 9 kap. 37 § KL eller enligt annan lag eller författning.
- 4 ha ett övergripande ansvar för interna säkerhetsfrågor i kommunen.
- 5 ha ett övergripande ansvar för kommunens personaladministrativa system, ekonomisystem, dokument- och ärendehanteringssystem, e-postsystem, IT-system, kommunikationssystem, skaderapporterings-system, passersystem och förtroendemannaregister inklusive verka för utveckling och effektiviseringen av den övergripande organisationsstrukturen och administrationen.
- 6 ha ett övergripande ansvar för att *säkerhetsskyddslagen* (2018:585) följs.
- 7 anställa kommundirektör samt besluta om instruktion för denne.

- 8 hos kommunfullmäktige, övriga nämnder och andra myndigheter göra de framställningar som behövs.
- 9 kontinuerligt följa verksamheten i övriga nämnder.
- 10 ansvara för utformning och utveckling av kommunens system för intern kontroll i enlighet med vad kommunfullmäktige särskilt beslutar.
- 11 ansvara för samordningsträffar med nämndpresidierna, kommundirektör och förvaltningscheferna.
- 12 upprätta förslag till program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare.
- 13 bereda eller yttra sig i ärenden som ska handläggas av kommunfullmäktige i enlighet med kommunallagen.
- 14 verkställa kommunfullmäktiges beslut, om kommunfullmäktige inte beslutat annat.
- 15 göra framställningar i målfrågor som inte är förbehållen annan nämnd.
- 16 verka för utvecklingen av brukarinflytande, medborgardialog och den kommunala demokratin.

Om kommunfullmäktige inte har beslutat något annat, avgör kommunstyrelsen hur de ärenden som kommunfullmäktige ska handlägga ska beredas. Kommunstyrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon tjänsteperson att besluta om remiss av sådana ärenden.

Företag, bolag, stiftelser och föreningar

Kommunstyrelsen ska

- 1 ha fortlöpande uppsikt över verksamheten i de företag, bolag, stiftelser och föreningar som kommunen helt eller delvis äger eller annars har intresse i, främst vad gäller ändamål, ekonomi och efterlevnad av uppställda direktiv, men också i avseende på övriga förhållanden av betydelse för kommunen.
- 2 ansvara för att beslut om ägardirektiv till företagen fattas och kontinuerligt hålls uppdaterad.
- 3 ansvara för regelbundna möten mellan kommunstyrelsen och respektive ledningar.
- 4 löpande vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de krav som anges i 10 kap. 2-6 §§ KL är uppfyllda beträffande de företag, bolag, stiftelser och föreningar som kommunen äger eller har intresse i.
- 5 årligen, i beslut, pröva om den verksamhet som bedrivits i de aktiebolag som kommunen helt eller delvis äger under föregående kalenderår har

varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Beslutet ska delges kommunfullmäktige snarast. Finner kommunstyrelsen att brister förelegat, ska den samtidigt lämna förslag till kommunfullmäktige om nödvändiga åtgärder.

- 6 svara för att tillvarata kommunens intressen vid bolags- och föreningsstämmor och andra motsvarande sammanträden i de företag som kommunen helt eller delvis äger eller annars har intresse i.

Kommunalförbund

Kommunstyrelsen ska ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs i sådana kommunalförbund som kommunen är medlem i, främst vad gäller efterlevnaden av de mål för verksamheten och ekonomin som fastställts av kommunfullmäktige, men också i övrigt beträffande förhållanden som har betydelse för kommunen.

Ekonomi och medelsförvaltning

Kommunstyrelsen ska

- 1 ha hand om kommunens medelsförvaltning och följa av kommunfullmäktige meddelade riktlinjer för denna. Medelsförvaltningen omfattar placering och upplåning av medel. I uppgiften ingår också att bevaka att kommunens inkomster inflyter och att betalningar görs i tid samt att vidta de åtgärder som behövs för indrivning av förfallna fordringar.
- 2 ha hand om övrig ekonomisk förvaltning. I denna uppgift ingår bland annat att
 - a. underhålla och förvalta kommunens fasta och lösa egendom och fortlöpande hålla sig underrättad om detta,
 - b. se till att kommunens behov av försäkringsskydd är tillgodosett,
 - c. handha egen donationsförvaltning samt efter samtycke från annan nämnd placera sådana medel som ingår i donation som förvaltas av den nämnden inklusive ansvara för utdelning ur donationsfonder när detta inte ankommer på annan nämnd.
- 3 upprätta förslag till budget i enlighet med kommunallagen.
- 4 se till att bokföring och redovisning sker i enlighet med *lag om kommunal bokföring och redovisning (2018:597)*.
- 5 upprätta årsredovisning och delårsrapport i enlighet med *lag om kommunal bokföring och redovisning (2018:597)*.

- 6 i enlighet med kommunfullmäktiges särskilda riktlinjer förvalta medel som avsatts till pensionsförpliktelser.
- 7 utfärda förbindelser, som behövs i anledning av kommunfullmäktigebeslut om att uppta lån eller att teckna borgen eller annan ansvarighet.
- 8 vara centralt organ för upphandling och materialadministrativa frågor inklusive att leda och samordna kommunens upphandling av varor, tjänster och entreprenader enligt upphandlingslagstiftningen.

Delegering från kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen beslutar i följande grupper av ärenden:

- 1 vid behov ta upp lån inom den beloppsram och de riktlinjer som kommunfullmäktige fastställt med särskilt beaktande av de närmare föreskrifter om säkerheten som fullmäktige angivit.
- 2 på begäran av nämnd omfördela medel som anslagits till nämnden inom den budgeterade verksamhetsvolymen och av kommunfullmäktige fastställd beloppsram och andra riktlinjer.
- 3 utarrendera, hyra ut eller på annat sätt upplåta fastighet som tillhör kommunen.
- 4 köp, försäljning och byte av fast egendom samt avtal om fastighetsreglering, allt inom av kommunfullmäktige fastställd kostnadsram och andra riktlinjer beträffande belopp och villkor i övrigt.
- 5 i mål och ärenden där styrelsen för kommunens talan, med för kommunen bindande verkan, träffa överenskommelse om betalning av fordran, anta ackord, ingå förlikning och sluta annat avtal som inte är av principiell och/eller övergripande betydelse.
- 6 tillstånd att använda kommunens vapen och logotype.
- 7 avgivande av yttranden enligt *kamerabevakningslagen* (2018:1200).

Kommunstyrelsen beslutar också om yttranden som ankommer på kommunfullmäktige när dessa inte är av principiell betydelse eller när tiden inte medger att yttrandet behandlas av kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen ska om möjligt samråda med berörd nämnd vid handläggning av yttrandet.

Personalpolitiken och personalansvaret

Kommunstyrelsen ska ha hand om frågor som rör förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare.

Kommunstyrelsen är anställnings-, löne- och pensionsmyndighet för kommunens arbetstagare med personal- och arbetsmiljöansvar.

Kommunstyrelsen ska

- 1 med bindande verkan för kommunen genom kollektivavtal reglera frågor rörande förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare.
- 2 förhandla på kommunens vägnar enligt lagstiftning om förhandlingsrätt utom vad gäller 11–14 och 38 §§ *lagen om medbestämmande i arbetslivet (1976:580)* inom andra nämnders verksamhetsområden,
- 3 avgöra frågor om tolkning och tillämpning av lag, avtal och andra bestämmelser rörande förhållandet mellan kommunen som arbetsgivare och dess arbetstagare och dessas arbetstagarorganisationer,
- 4 besluta om stridsåtgärd,
- 5 lämna uppdrag enligt 6 kap. 3 § *lagen om vissa kommunala befogenheter (2009:47)*,
- 6 utarbeta regler beträffande de förtroendevaldas arvoden och ersättningar, samt besluta om tolkning av desamma,
- 7 besluta om anställningsstopp,
- 8 besluta om strategiska personalfrågor.

4.1.2 UPPFÖLJNINGSFUNKTIONEN

Kommunstyrelsen uppföljning

Kommunstyrelsen ska

- 1 övervaka att av kommunfullmäktiges fastställda kvalitetskrav, mål, riktlinjer och program för verksamheten samt ekonomi följs upp i nämnderna.
- 2 övervaka att kommunens löpande förvaltning i övrigt sköts lagligt och ekonomiskt.
- 3 följa hur den interna kontrollen sköts i nämnderna.
- 4 två gånger per år rapportera till kommunfullmäktige hur samtliga kommunens verksamheter utvecklas mot bakgrund av fastlagda mål och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret.
- 5 en gång årligen till kommunfullmäktige rapportera om kommunens avtalssamverkan enligt 9 kap. 37 § *kommunallagen* eller enligt annan lag eller författning.
- 6 inom ramen för sin uppsiktsplikt övervaka att verksamheter som bedrivs av privata utförare kontrolleras och följs upp i enlighet med lag, avtal och av kommunfullmäktige fastställda program och direktiv.

- 7 två gånger varje år lämna kommunfullmäktige en redovisning över beredningen av motioner och medborgarförslag som väckts i kommunfullmäktige och som inte slutligt handlagts av kommunfullmäktige.

4.1.3 ÖVRIG VERKSAMHET OCH SÄRSKILDA UPPGIFTER

Kommunstyrelsen ska ansvara för de förvaltnings- och verkställighetsuppgifter i övrigt som inte uppdragits åt annan nämnd.

Näringslivs-, arbetsmarknads- och informationsverksamhet

Kommunstyrelsen ska

- ansvara för övergripande sysselsättnings- och näringslivsfrågor inklusive att samverka med näringslivets parter samt med uppmärksamhet följa samhällsutvecklingen och verka för åtgärder som strävar efter en positiv näringslivsutveckling och ett gott näringslivsklimat,
- ansvara för kommunens centrala informationsverksamhet med övergripande ansvar för kommunens kommunikation, webb, sociala medier, grafiska profil, press- och medieservice och trycksaker inklusive informationsfunktionen i den kommunala krisledningsorganisationen,
- ansvara för funktionen medborgarservice inklusive kommunens kontaktcenter, offentligt medborgarkontor med samhällsvägledning, kommunhusets reception och auktoriserade turistinformation,
- ansvara för kommunens digitala anslagstavla,
- ansvara för kommunens officiella nationaldagsfirande och medborgarskapsceremonin enligt lagen om svenskt medborgarskap (2001:82),
- ansvara för kommunens vänortsverksamhet,
- ansvara för den energirådgivning som ankommer på kommunen,
- ansvara för att uppdatera den kommunala författningssamlingen och se till att denna hålls tillgänglig i lagstadgad form,
- ansvara för att hantera frågor om nationella minoriteter och minoritetsspråk,
- ansvara för externa samverkansfrågor.

Samhällsteknisk verksamhet

Kommunstyrelsen ska

- besluta om antagande, ändring eller upphävande av detaljplaner och områdesbestämmelser, inklusive att förlänga eller förnya detaljplanens genomförandetid, när det inte är av principiell betydelse eller av stor vikt,
- upplåta och belasta kommunens fasta egendom med arrenderätt, servitut, ledningsrätt, vägrätt eller liknande rättighet samt säga upp motsvarande rättigheter,
- anskaffa rätt till utrymme i annans mark, byggnader eller anläggningar med arrenderätt, servitut, ledningsrätt, vägrätt eller liknande rättighet samt säga upp motsvarande rättigheter,
- ~~fatta beslut om rivning av kommunen tillhörig byggnad, dock ej om byggnaden har ett kulturhistoriskt eller därmed jämförligt värde~~ ansvara för den fysiska detaljplaneringen inklusive exploateringsverksamheten enligt *plan- och bygglagen* (2010:900),
- ~~— ansvara för kommunens allmänna vatten- och avloppsanläggningar inklusive vatten- och avloppsförsörjning och fullgöra kommunens uppgifter enligt *lagen om allmänna vattentjänster* (2006:412), *miljöbalken* (1998:808), *lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet* (1998:812) och *ledningsrättslagen* (1973:1144),~~
- ~~— fullgöra kommunens skyldigheter som väghållare och är väghållningsmyndighet enligt *väglagen* (1971:948) samt gaturenhållning, snöröjning och liknande åtgärder enligt *lagen om gaturenhållning och skyltning* (1988:814). Vidare ansvarar nämnden för hantering av bidrag till enskilda vägar,~~
- ~~— ansvara samt besluta om tillstånd och regler för användning av kommunens mark inklusive upplåtelse av offentlig plats/allmän mark och handlägga och utfärda schakttillstånd,~~
- ~~— ansvara för kommunens åtaganden som *trafiknämnd* enligt *trafikförordningen* (1998:1276) inklusive att utfärda lokala trafikföreskrifter,~~
- ~~— ansvara för parkeringsövervakning på kommunal mark samt tillståndsgivning av allmänna parkeringstillstånd och parkeringstillstånd för personer med rörelsehinder enligt *lagen om kommunal parkeringsövervakning* (1987:24) och *trafikförordningen* (1998:1276),~~
- ~~— besluta om flyttning av fordon och fordonsvrak enligt *lagen om flyttning av fordon i vissa fall* (1982:129),~~

- ansvara för kollektivtrafik och särskild kollektivtrafik inom kommunen inklusive kommunens skyldigheter gällande skolskjuts och elevresor utifrån bestämmelser om skolskjuts som finns i *skollagen*, (2010:800), *förordning om skolskjutsning* (1970:340), i *trafiksäkerhetsverkets föreskrifter om skolskjutsning* (TSVFS 1988:17), *lag om kommunernas skyldighet att svara för vissa Elevresor* (1991:1110) samt *förordning om kommunernas skyldighet att svara för vissa Elevresor* (1991:1120) och *riktlinjer för särskild kollektivtrafik i Sala kommun*.
- ansvara för förvaltning och utveckling av kommunens mät-, kart- och GIS-verksamhet inklusive produktion av nybyggnads- och grundkartor enligt *plan- och bygglagen* (2010:900),
- ~~ansvara för att förvalta och energieffektivisera kommunens byggnader, samordna nyttjandet av lokaler, hyra in, hyra ut, bygga nytt, bygga om och bygga till på uppdrag av beställande nämnd. Vidare ansvara för drift, förvaltning och uthyrning av kommunens fastigheter och anläggningar samt ansvarar för planering och genomförande av om- till och nybyggnader,~~
- ansvara för att ortnamn och adresser inom hela kommunen upprättas och fastställs samt besluta om lägenhetsnummer för lägenhetsregistret enligt *lag om lägenhetsregister* (2006:378),
- ~~ansvara för kommunens kostverksamhet (måltidsenheten) vilket innefattar att producera och leverera måltider till förskola, grundskola, gymnasieskola samt till äldreomsorgens verksamhetsområde,~~
- ~~ansvara för förvaltning och nyanläggning av parker, lekplatser, grönytor, skogar och andra allmänna platser. Vidare ansvara för underhåll och skötsel av parker grönområden och andra allmänna platser, drift och skötsel av Sala Silvergruvas vattensystem samt förvaltningen av kommunens skögsinnehav,~~
- ansvara för den kommunala renhållningsskyldigheten enligt miljöbalken vad gäller hanteringen av slam från små avlopp.

Uppgifter enligt speciallagstiftning

Kommunstyrelsen ansvarar för de uppgifter som ankommer på kommunen enligt *lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap* (2006:544) samt övriga uppgifter rörande krisberedskap och säkerhetsskydd.

Kommunstyrelsen ska upprätta förslag till handlingsprogram enligt *lagen om skydd mot olyckor* (2003:778) samt svara för den samordningsuppgift som följer av handlingsprogrammet.

Kommunstyrelsen utser ledamot till hemvärnsråd enligt *hemvärnsförordningen* (1997:146).

Kommunstyrelsens råd

Kommunstyrelsen kan inrätta råd. Det ankommer kommunstyrelsen att utfärda erforderliga bestämmelser för dessa. Under kommunstyrelsen ligger *Pensionärsrådet, Funktionsrättsrådet* och *Näringslivsrådet*.

Kommunstyrelsens utskott

Inom kommunstyrelsen i Sala kommun ska det finnas:

- ett arbetsutskott (kommunstyrelsens ledningsutskott)
- ett personal- och förhandlingsutskott (arbetsgivardelegationen).

Ärenden som ska hanteras av kommunstyrelsen ska beredas av utskotten, om beredning bedöms nödvändig. Kommunstyrelsen får besluta om kompletterande uppdrag för utskotten.

Kommunstyrelsens ledningsutskotts (KSLU) huvudsakliga uppgifter är att bereda kommunstyrelsens ärenden samt att fatta beslut i enlighet med kommunstyrelsens fastslagna delegationsordning.

Arbetsgivardelegationen (AG) är kommunstyrelsens organ för personalpolitiska frågor. Arbetsgivardelegationen hanterar samtliga strategiska personalfrågor och i förekommande fall enskilda personalärenden.

4.2 Skolnämnden

Skolnämnden (SKN) ansvarar för kommunens uppgifter och ärenden som avser skolväsendet enligt skollagen (2010:800), gällande skolförfattningar och förordningar, förutom de uppgifter och ärenden som kommunstyrelsen svarar för. Skolnämnden är vårdgivare för elevhälsan.

Inom skolnämndens ansvarsområde ligger:

- förskola, pedagogisk omsorg samt fritidshem,
- utbildningen inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdomar:
 - o förskoleklass
 - o grundskola
 - o gymnasieskola
 - o grundsärskola och gymnasiesärskola med fritidsklubb
- kommunal vuxenutbildning

Övrigt

Nämnden är ansvarig för utdelning av donationsfonder inom nämndens verksamhetsområde.

4.3 Social- och arbetsmarknadsnämnden

Social- och arbetsmarknadsnämnden (SAN) ansvarar för kommunens uppgifter och ärenden enligt lagar och förordningar inom socialtjänsten, bland annat *socialtjänstlag* (2025:400) (SoL), *lag* (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och *lag om vård av missbrukare i vissa fall* (1988:870) (LVM).

~~Socialutskottet ska ha tre ledamöter med tre ersättare. Socialutskottet ska ha två ledamöter med två ersättare.~~ Socialnämnden utser bland ledamöterna en ordförande, en förste vice ordförande. Utskottet beslutar i samtliga individärenden som enligt lag får delegeras till utskott eller liknande och avser myndighetsutövning inom individ- och familjeomsorgen samt yttranden till andra myndigheter i ärenden som rör enskilda inom nämndens ansvarsområde.

Med myndighetsutövning mot enskild avses att för enskild part besluta om förmån, rättighet, skyldighet eller annat liknade förhållande.

Social- och arbetsmarknadsnämnden har till uppgift att svara för:

- de uppgifter som åvilar en socialnämnd enligt Socialtjänstlagen (2025:400) och som inte anförtrots äldre- och omsorgsnämnden,
- de uppgifter som åvilar en socialnämnd enligt Lag (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och enligt Lag (1988:870) om vård av missbrukare, (LVM),
- de uppgifter som åvilar en kommun enligt lagar och förordningar gällande kommunalt flyktingmottagande,
- de uppgifter som åvilar en förtroendenämnd enligt Lag om patientnämndsverksamhet m.m. (1998:1656)
- de uppgifter i övrigt som enligt lag ankommer på socialnämnd och som inte särskilt anförtrots annan nämnd eller styrelse i kommunen.
- samordning av alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor (ANDT-strategin),
- introduktionsverksamhet för nyanlända
- att agera som arbetslöshetsnämnd enligt lagen (1944:475)
- strategiska och operativa kommunala arbetsmarknadsfrågor

det kommunala aktivitetsansvaret (KAA)

Social- och arbetsmarknadsnämndens utskott

Social- och arbetsmarknadsnämndens utskott beslutar i enlighet med 30 kap-6-9 §§ SoL om följande ärenden:

- medgivande och beslut om stadigvarande vård och fostran (22 kap. 2 § SoL),
- övervägande om fortsatt vård och om vårdnadsöverflyttning (22 kap. 13-14 §§ SoL),
- godkännande av att en utländsk myndighet placerar ett barn i Sverige (22 kap. 17 § SoL),
- beslut om placering av barn i utlandet (22 kap. 18 § SoL),
- adoptionsmedgivande och återkallande av sådant medgivande (24 kap. 1-4 §§ SoL),
- beslut att neka samtycke till att ett adoptionsförfarande får fortsätta enligt 24 kap. 5 § SoL (rätten att bevilja sådant samtycke får således delegeras till tjänsteman),
- beslut att föra talan om återkrav eller ersättning vid domstol (33 kap. 1 § och 33 kap. 4-5 §§ SoL),
- ansökan om vård med stöd av 4 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
- LVU-beslut om omedelbart omhändertagande med stöd av 6 § eller 6 a § LVU, beslut om hur vården av den unge ska ordnas och var hon eller han ska vistas (11 § första och andra styckena LVU),
- övervägande om fortsatt vård och om vårdnadsöverflyttning (13 § LVU),
- övervägande av umgängesbegränsning (14 § tredje stycket LVU),
- upphörande av LVU-vården (21 § LVU),
- beslut om att den unge ska ha kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson eller delta i behandling i öppna former (22 § LVU),
- flyttningsförbud, övervägande om fortsatt flyttningsförbud samt tillfälligt flyttningsförbud (24 §, 26 § och 27 § LVU),
- ansökan och beslut om utreseförbud (31 b § LVU), beslut om tillfälligt utreseförbud (31 d § LVU),
- beslut om tillfälligt undantag från utreseförbud (31 i § LVU),
- begäran om handräckning (43 § 1 punkten LVU),
- ansökan om vård med stöd av 11 § LVM, och omedelbart omhändertagande med stöd av 13 § LVM.

Beslut om LVU-vården enligt 11 § LVU kan i akuta situationer delegeras till ordföranden eller annan ledamot i nämndens presidium.

Social- och arbetsmarknadsnämndens utskott beslutar i enlighet med 30 kap 10 § SoL om följande ärenden:

- 1 kap. 4 och 9, 13 och 14 §§ FB om godkännande av faderskapsbekaftelse.
- 2 kap. 1, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 §§ FB om bedrivande av faderskapsutredning, med undantag för beslut om att inte påbörja utredning eller att lägga ner utredning.
- 3 kap. 5, 6 och 8 §§ FB om att väcka talan vid domstol om faderskap.
- 4 kap. 14 § FB om uppdrag från domstolen att utse någon som ska genomföra en adoptionsutredning. Det är lämpligt att uppgiften att utse utredare läggs på någon vid nämnden som leder och fördelar arbetsuppgifter av sådant slag, till exempel socialchefen eller chefen för familjerätten.
- 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket och 15 a § tredje stycket FB om godkännande av avtal mellan föräldrarna om vårdnad, boende och umgänge.
- 6 kap. 15 c § FB om yttrande inför domstolsbeslut om umgängesstöd samt utseende av en viss person som umgängesstöd.
- 6 kap. 13 a § FB om beslut att vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten får vidtas trots att barnets vårdnadshavare inte är överens om det. Sådana ärenden får dock delegeras endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden, dvs. till ett utskott.
- 6 kap. 19 § FB om uppdrag från domstolen att utse en utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende eller umgänge. Det är lämpligt att uppgiften att utse utredare läggs på någon vid nämnden som leder och fördelar arbetsuppgifter av sådant slag, till exempel socialchefen eller chefen för familjerätten.
- 7 kap. 7 § FB om godkännande av avtal om underhållsbidrag som ska betalas för en längre period än tre månader.
- 11 kap. 16 § FB om att avge yttrande i ärenden om anordnande av godmanskap eller förvalterskap.

Social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande samt vice ordförande utgör socialjouren. Denna schemaläggs på så sätt att ordförande, respektive vice ordförande har jour varannan vecka enligt ett rullande schema.

För utskottet gäller att ersättare som inte tjänstgör inte har närvarorätt. Detta av hänsyn till rättssäkerheten och den enskilde individens intresse av personlig integritet.

Övrigt

Nämnden är ansvarig för utdelning ur donationsfonder inom nämndens verksamhetsområde.

4.4 Äldre- och omsorgsnämnden

Äldre- och omsorgsnämnden (ÄON) ansvarar för kommunens uppgifter och ärenden enligt lagar och förordningar inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården, bland annat *socialtjänstlag* (2001:453) (SoL), *lag om stöd och service till vissa funktionshindrade* (1993:387) (LSS), *hälso- och sjukvårdslag* (2017:30) (HSL). Äldre- och omsorgsnämnden beslutar i samtliga individärenden som avser myndighetsutövning inom nämndens ansvarsområde samt yttranden till andra myndigheter i ärenden som rör enskilda inom nämndens ansvarsområde.

Med myndighetsutövning mot enskild avses att för enskild part besluta om förmån, rättighet, skyldighet eller annat liknade förhållande.

Äldre- och omsorgsnämnden har till uppgift att svara för:

- äldreomsorg samt hemtjänst för både äldre och yngre personer jämte kommunal hälso- och sjukvård och hemsjukvård,
- stöd och service enligt LSS till vissa personer med funktionsnedsättning
- kommunal socialpsykiatri

Övrigt

Nämnden är ansvarig för utdelning ur donationsfonder inom nämndens verksamhetsområde.

4.5 Bygg- och miljönämnden

Bygg- och miljönämnden (BMN) ansvarar för kommunens uppgifter och myndighetsutövning inom områdena byggnadsväsendet, miljö- och hälsoskyddsområdet inklusive livsmedelshantering samt alkohol och tobak, samt övriga uppgifter som enligt lag ska fullgöras av den kommunala nämnden inom byggnadsväsendet samt miljö- och hälsoskyddsområdet.

Bygg- och miljönämnden har till uppgift att svara för;

- att fullgöra kommunens myndighetsutövande uppgifter inom byggnadsväsendet enligt *plan och bygglagen* (2010:900), *plan- och byggförordningen* (2011:338), *lag om färdigställandeskydd* (2014:227). Det innefattar inte planeringen av användningen av mark och vatten, då detta ingår i kommunstyrelsens ansvarsområde,
- de befogenheter och skyldigheter inom byggnadsväsendet som ankommer på kommunen enligt bland annat *anläggningslag* (1973:1149), *anläggningskungörelse* (1973:1165), *lag om energideklaration för byggnader* (2006:985), *fastighetsbildningslag* (1970:988) med undantag av vad som stadgas i 4 kap 2 §, 5 kap 3 § tredje stycket, 14 kap 10 § och 16 kap 14 §, *fastighetsbildningskungörelsen* (1971:762) med undantag av vad som stadgas i 3 och 5 §., *kulturmiljölagen* (1988:950),
- att fullgöra kommunens myndighetsutövande uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet som regleras i *miljöbalken* (1998:808), *strålskyddslagen* (2018:396), *lag om tobak och liknande produkter* (2018:2088), *alkohollagen* (2010:1622), *lag om handel med vissa receptfria läkemedel* (2009:730) och följdförfattningar till nämnda lagar, detta inklusive myndighetsutövning utifrån reglering i miljöbalken och dess förordningar också avseende avfallshantering samt att bedriva den tillsyn som åligger kommunen enligt *lag {2022:1257} om tobaksfria nikotinprodukter*,
- att fullgöra kommunens myndighetsutövande uppgifter inom livsmedelsområdet samt de övriga uppgifter som ska bedrivas inom offentlig livsmedelskontroll enligt Europaparlamentets och Rådets förordningar (EG), *livsmedelslagen* (2006:804) och *smittskyddslagen* (2004:168) samt följdförfattningar till nämnda lagar,
- att fullgöra kommunens myndighetsutövande uppgifter inom handläggning och utbetalning av bostadsanpassningsbidrag enligt *lag om bostadsanpassningsbidrag* (2018:222).

Övrigt

Nämnden är vidare ansvarig för att lämna yttranden över fastighetsbildningsfrågor.

4.6 Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden (KFN) ansvarar för kommunens uppgifter inom områdena kultur och fritid i enlighet med bestämmelserna i bland annat bibliotekslag (2013:801) och spellag (2018:1138) eller annan författning som ankommer på nämnden.

Kultur- och fritidsnämnden svarar för kommunens kultur- och fritidsverksamhet och ska

- tillhandahålla lokaler och anläggningar för sport- och fritidsverksamhet samt rekreation,
- driva ungdomsgårdar och annan fritidsverksamhet samt genom olika stödinsatser främja föreningsverksamheten,
- handlägga ansökningar om olika föreningsbidrag från fritids- och idrottsföreningar, organisationer, samlingslokaler, pensionärs- och handikappföreningar,
- administrera och fördela stipendier inom nämndens verksamhetsområde,
- handlägga och besluta i ärenden enligt spellag (2018:1138),
- besluta om regler för bidrag till föreningar inom kultur- och fritidsnämndens ansvarsområde enligt bibliotekslag (2013:801),
- driva och utveckla biblioteksverksamheten,
- främja kulturverksamhet såsom konst, teater, film, musik,
- bedriva kulturskola,
- förvalta Sala Sparbanks kulturfond enligt gällande reglemente,
- stödja lokalhistorisk forskning och hembygdsvårdande verksamhet,
- handlägga avtal med kulturföreningar,
- handlägga ansökningar om olika föreningsbidrag till kulturföreningar,
- samordna och handlägga bidrag till Studieförbunden,
- verka för att bevara byggnader och miljöer i kommunen med estetiskt och kulturhistoriskt värde,
- utarrendera, uthyra eller upplåta av kommunen ägda anläggningar och lokaler som faller under nämndens driftsansvar för en tid av högst 10 år,
- ansvara för kommunens konstnärliga gestaltungsprojekt, konstinköp och konstsamlingar inklusive att bevaka frågor om utsmyckning av offentliga platser och byggnader, som inte ligger under kommunstyrelsen eller annan nämnds ansvarsområde.

4.7 Tekniska nämnden

Tekniska nämnden ansvarar för att förvalta kommunens byggnader, förvalta kommunens allmänna platsmark så som gator, parker, torg och andra gemensamma ytor. Förvalta kommunens skogsinnehav och vattensystem med dammar. Ansvarar för kommunens vatten och avloppsverksamhet bestående av ledningsnät, vattenverk och avloppsrening. Tekniska nämnden ansvarar för att leverera internservice tjänster som kommunens behov av måltidstider för förskola, skola och äldreboenden. Tillhanda hålla tjänstefordon för kommunens verksamheter.

Verksamheten regleras av ett flertal lagar och förordningar samt kommunala styrdokument som sammantaget utgör grunden för kontorets ansvar, uppdrag och befogenheter. Dessa dokument är centrala för att säkerställa att kontorets arbete bedrivs rättssäkert, effektivt och i linje med kommunens mål för hållbar samhällsutveckling.

Bland de mest betydelsefulla statliga regelverken återfinns:

- **Livsmedelslagen (2006:804)** – är styrande för måltidsverksamhetens livsmedelshantering och hygienkrav.
- **Plan- och bygglagen (2010:900)** – reglerar fysisk planering och bygglovsprocesser kopplat till kontorets GIS- och kartverksamhet.
- **Miljöbalken (1998:808)** – omfattar ansvar för miljöhänsyn inom vatten- och avloppsverksamhet, dagvattenhantering och naturvård.
- **Lagen om allmänna vattentjänster (2006:412)** – styr VA-verksamheten.
- **Trafikförordningen (1998:1276) och väglagen (1971:948)** – reglerar trafik- och väghållningsansvar.

Tekniska nämnden har till uppgift att:

- ansvara för kommunens allmänna vatten- och avloppsanläggningar inklusive vatten- och avloppsförsörjning och fullgöra kommunens uppgifter enligt *lagen om allmänna vattentjänster (2006:412)*, *miljöbalken (1998:808)*, *lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (1998:812)* och *ledningsrättslagen (1973:1144)*.
- fullgöra kommunens skyldigheter som väghållare och är väghållningsmyndighet enligt *väglagen (1971:948)* samt gaturenhållning, snöröjning och liknande åtgärder enligt *lagen om gaturenhållning och skyltning (1988:814)*. Vidare ansvarar nämnden för hantering av bidrag till enskilda vägar.
- ansvara samt besluta om tillstånd och regler för användning av kommunens mark inklusive upplåtelse av **offentlig plats/allmän platsmark inom detaljplan** och handlägga och utfärda schakttillstånd,

- ansvara för kommunens åtaganden som trafiknämnd enligt trafikförordningen (1998:1276) inklusive att utfärda lokala trafikföreskrifter.
- ansvara för parkeringsövervakning på kommunal mark samt tillståndsgivning av allmänna parkeringstillstånd och parkeringstillstånd för personer med rörelsehinder enligt lagen om kommunal parkeringsövervakning (1987:24) och trafikförordningen (1998:1276).
- besluta om flyttning av fordon och fordonsvrak enligt lagen om flyttning av fordon i vissa fall (1982:129).
- ansvara för att förvalta och energieffektivisera kommunens byggnader, samordna nyttjandet av lokaler, hyra in, hyra ut, bygga nytt, bygga om och bygga till på uppdrag av beställande nämnd. Vidare ansvara för drift, förvaltning och uthyrning av kommunens fastigheter och anläggningar samt ansvarar för planering och genomförande av om- till och nybyggnader¹
- fatta beslut om rivning av kommunen tillhörig byggnad, dock ej om byggnaden har ett kulturhistoriskt eller därmed jämförligt värde
- ansvara för kommunens kostverksamhet (måltidsenheten) vilket innefattar att producera, leverera och servera måltider till förskola, grundskola, gymnasieskola samt till äldreomsorgens särskilda boenden.
- Ansvara för kommunens måltidsverksamhet vilket omfattar måltidens alla delar till förskola, grundskola, gymnasieskola samt till äldreomsorgens särskilda boenden.
- ansvara för förvaltning och nyanläggning av parker, lekplatser, grönytor, skogar och andra allmänna platser. Vidare ansvara för underhåll och skötsel av parker grönområden och andra allmänna platser, drift och skötsel av Sala Silvergruvans vattensystem samt förvaltningen av kommunens skogsinnehav.

¹ Kommunstyrelsen är enligt sitt reglemente fastighetsägare och i det ligger att kommunstyrelsen fattar beslut i frågor såsom förvärv och överlåtelse av fast egendom, arrende, nyttjanderätt, tomträtt, ledningsrätt och servitut.

4.8 Valnämnden

Valnämnden (VN) ansvarar för kommunens uppgifter inom området val i enlighet med bestämmelserna i *vallagen* (2005:837), *kommunallagen* (2017:725), *folkomröstningslagen* (1979:369) och *lagen om kommunala folkomröstningar* (1994:692) eller annan författning som ankommer på nämnden.

Valnämnden svarar enligt gällande valförfattningar för genomförande av

- val till riksdag, region- och kommunfullmäktige, Europaparlamentet samt eventuella extra val,
- rådgivande folkomröstning enligt regeringsformen,
- kommunal folkomröstning.

Valnämnden ansvarar för alla de administrativa uppgifter som behövs för att ett val ska kunna genomföras. Det innebär bland annat att

- föreslå indelning i valdistrikt,
- tillhandahålla vallokaler,
- utse röstmottagare,
- ansvara för förtidsröstningen i kommunen,
- genomföra den preliminära rösträkningen, dels på valkvällen, dels på onsdagen veckan efter valdagen,
- verka för att underlätta allmänhetens deltagande i val.

Övrigt

Nämnden äger besluta om ersättning för valförrättare och andra som utför valarbetet.

4.9 Krisledningsnämnden

Krisledningsnämnden ansvarar för kommunens uppgifter enligt *lagen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap* (2006:544), *förordning om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap* (2006:637), *lagen om totalförsvar och höjd beredskap* (1992:1403), *förordning om totalförsvar och höjd beredskap* (2015:1053) samt *kommunallagen* (2017:725).

Nämnden har rätt att överta beslutanderätt, helt eller delvis, från kommunens övriga nämnder i den utsträckning som nämnden finner det nödvändigt vid en uppkommen kris och i de fall där det har inträffat en extraordinär händelse av sådant slag att kommunens normala beslutsgång inte är tillräckligt snabb och samordnad.

Med extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av kommunen.

Beslutanderätt får endast övertas i den utsträckning som är nödvändig med hänsyn till den specifika händelsens art och omfattning. Nämndens beslut ska omedelbart tillställas berörd nämnd och – om möjligt – ska dessförinnan krisledningsnämnden ha berett berörd nämnds ordförande tillfälle att yttra sig. Så snart förhållanden medger detta ska nämnden besluta att de uppgifter som nämnden övertagit ska återgå till ordinarie nämnd. Under höjd beredskap ansvarar kommunledningsnämnden för den verksamhet som anges i 3 kap. LEH.

Krisledningsnämnden ansvarar för den verksamhet som framgår av 7 § lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap.

De delegationer som den ordinarie nämnden beslutat ge till tjänstepersoner fortsätter att gälla, även under ledning av krisledningsnämnden, såvida inte krisledningsnämnden beslutar annat.

Ordföranden, eller vid dennes frånvaro vice ordföranden, får besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Sådana beslut ska därefter snarast anmälas till nämnden, 2 kap. 3 § andra resp. tredje stycket LEH. Befogenheten följer redan av LEH och det krävs därför ingen delegation från nämnden för att beslutanderätten ska kunna utövas.

Beslut om att överta och återlämna annan nämnds uppgifter ska omedelbart delges respektive nämnd, berörd förvaltning/kontor samt kommunfullmäktiges ordförande.

Krisledningsnämnden har till sitt förfogande samtliga de resurser som nämnden finner nödvändiga.

Krisledningsnämnden får på begäran lämna hjälp till andra kommuner och regioner som drabbats av en extraordinär händelse i fredstid. Om hjälp har lämnats har kommunen rätt till skälig ersättning av den andra kommunen eller regionen.

Krisledningsnämndens protokoll ska tillställas varje kommunfullmäktigeledamot och dess ersättare. Vid kommunfullmäktiges sammanträde ska krisledningsnämnden därutöver ge en sammanfattande föredragning om fattade beslut i stort.

Krisledningsnämnden ska vidare hålla kommunfullmäktiges ordförande löpande informerad om verksamheten.

När krisledningsnämndens verksamhet som är föranledd av den extraordinära händelsen inte längre behövs, får styrelsen besluta att verksamheten ska upphöra. Om styrelsen fattar ett sådant beslut återgår de verksamhetsområden som krisledningsnämnden har övertagit till ordinarie nämnd. Ett sådant beslut om att krisledningsnämndens verksamhet ska upphöra kan även fattas av fullmäktige.

Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

KFPB § 61 Revidering av Arbetsordning för kommunfullmäktige**INLEDNING**

Vid kommunfullmäktiges sammanträde den 15 juni 2026, § 64, fastställdes Sala kommuns förtroendemannaorganisation 2027-2030, vilket bland annat innefattar att minska antalet sammanträden för kommunfullmäktige till nio stycken per år. Utifrån det behöver skrivelsen under 3.1 i Arbetsordning för kommunfullmäktige revideras.

Vid revideringen av arbetsordningen har ett antal felaktiga hänvisningar till lagrum identifierats och korrigerats utifrån uppdaterad lagstiftning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.4148 – Missiv

KS 2026.4149 - Arbetsordning för kommunfullmäktige

KS 2026.4150 - Underlag till reviderad Arbetsordning för kommunfullmäktige

Ärendet föredras av kanslichef Sandra Ahlbin.

Yrkanden

Ordförande Emil Andersson Bleckert (S) yrkar,
att kommunfullmäktiges presidieberedning hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta reviderad *Arbetsordning för kommunfullmäktige* i enlighet med bilaga KS 2026.4149, att gälla från och med 2027-01-01.

Beslutsgång

Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Kommunfullmäktiges presidieberedning hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta reviderad *Arbetsordning för kommunfullmäktige* i enlighet med bilaga KS 2026.4149, att gälla från och med 2027-01-01.

Skickas till
Kommunfullmäktige

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

Kommunledningskontoret, Kanslienheten
Sandra Ahlbin
Kanslichef

MISSIV

Revidering av Arbetsordning för kommunfullmäktige

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Vid kommunfullmäktiges sammanträde den 15 juni 2026, § 64, fastställdes Sala kommuns förtroendemannaorganisation 2027-2030, vilket bland annat innefattar att minska antalet sammanträden för kommunfullmäktige till nio stycken per år. Utifrån det behöver skrivelsen under 3.1 i Arbetsordning för kommunfullmäktige revideras.

Vid revideringen av arbetsordningen har ett antal felaktiga hänvisningar till lagrum identifierats och korrigerats utifrån uppdaterad lagstiftning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunfullmäktiges presidieberedning hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att anta reviderad *Arbetsordning för kommunfullmäktige* i enlighet med bilaga 1 att gälla från och med 2027-01-01.

Bilagor:

- 1 Arbetsordning för kommunfullmäktige
- 2 Underlag till reviderad Arbetsordning för kommunfullmäktige

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☒

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☒

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☒

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☒

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? JA ☐ NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

Arbetsordning för kommunfullmäktige

KOMMUNFULLMÄKTIGE

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Arbetsordning för kommunfullmäktige		Dokumenttyp Styrdokument	Omfattar Kommunfullmäktige
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Kommunjurist	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum 2026-09-28	Översyn bör göras 2029-10-30	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2026/572
Gäller från och med 2027-01-01	Ersätter 2020/478, 2023/134		Författningssamling KFS 035 revision 06

INNEHÅLL

1	INLEDNING	4
2	KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANSÄTTNING	4
2.1	Antal ledamöter	4
2.2	Presidium	4
2.3	Ålderspresident.....	4
2.4	Fyllnadsval till presidiet.....	5
2.5	Upphörande av uppdraget.....	5
2.6	Avsägelse av uppdraget	5
3	SAMMANTRÄDE FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE	5
3.1	Tid för sammanträden	5
3.2	Plats för sammanträde.....	6
3.3	Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde	6
3.4	Deltagande på distans.....	6
3.5	Extra sammanträde.....	6
3.6	Ändringar i sammanträdesordningen	7
3.7	Tillkännagivande av sammanträdena	7
3.8	Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde	7
3.9	Ärenden och handlingar till sammanträdena	8
3.10	Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare.....	8
3.10.1	<i>Hinder för deltagande.....</i>	8
3.10.2	<i>Uteblir från sammanträde.....</i>	8
3.10.3	<i>Skyldighet att anmäla att tjänstgöring avbryts.....</i>	8
3.10.4	<i>Ersättare under pågående sammanträde</i>	9
3.11	Upprop	9
3.12	Protokolljusterare	9
3.13	Turordning för handläggning av ärendena	9
4	YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA	10
4.1	Deltagande vid överläggning av ärenden.....	10
4.2	Revisorers deltagande vid överläggning av ärenden	10
4.3	Upplysningar	10
5	TALORDNING OCH ORDNING VID SAMMANTRÄDEN.....	11
5.1	Talordning och ordning	11
5.2	Yrkanden	12
5.3	Deltagande i beslut	12
6	KOMMUNFULLMÄKTIGES SÄRSKILDA DEBATT.....	12
7	VOTERING (OMRÖSTNING)	13
7.1	Genomförande av votering.....	13
7.2	Sluten omröstning och valsedel	13
8	MOTIONER	14
9	E-FÖRSLAG.....	14
10	BOLAGENS INITIATIVRÄTT	15
11	INTERPELLATIONER	15

11.1	Interpellation	15
11.2	Debattregler för interpellationsdebatt	16
12	FRÅGOR	16
13	SÄRSKILD DIALOG MED ALLMÄNHETEN	17
14	BEREDNING AV ÄRENDEN	17
15	ÅTTEREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA	17
16	JUSTERING AV PROTOKOLLET	17
17	RESERVATION	18
18	INSPELNING AV KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANTRÄDEN	18
19	EXPEDIERING OCH PUBLICERING	18
19.1	Expediering	18
19.2	Publicering	19
20	KOMMUNFULLMÄKTIGEBEREDNINGAR	20
20.1	Kommunfullmäktiges presidieberedning	20
20.2	Valberedning	20
20.2.1	<i>Ansvar och uppdrag</i>	21
20.2.2	<i>Arbetsformer</i>	21
20.3	Demokratiberedningen	21
20.3.1	<i>Ansvar och uppdrag</i>	21
20.3.2	<i>Rätt att väcka ärenden</i>	21
20.3.3	<i>Beredning av ärenden</i>	22
20.3.4	<i>Arbetsformer</i>	22
20.3.5	<i>Sammanträden</i>	22

1 INLEDNING

Enligt 5 kap. 71 § kommunallagen (2017:725) ska kommunfullmäktige anta en arbetsordning. Syftet med denna arbetsordning är att det ska vara tydligt för kommunfullmäktiges ledamöter och ersättare vad som ska gälla för fullmäktiges sammanträden.

2 KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANSÄTTNING

2.1 Antal ledamöter

Kommunfullmäktige har 45 ledamöter. I vallagen (2005:837) finns bestämmelser om antalet ersättare.

2.2 Presidium

De år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer kommunfullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande, som tillsammans utgör kommunfullmäktiges presidium.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs. Hela presidiet sitter tillsammans vid podiet.

Val av presidium ska förrättas på ett sammanträde som hålls före oktober månads utgång, valåret. Presidiet väljs för mandatperioden.

Presidiet ansvarar för den strategiska planeringen av kommunfullmäktigearbetet och kontakterna med styrelsen och de politiska partiernas gruppledare.

2.3 Ålderspresident

Till dess att val av presidiet har förrättats tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i kommunfullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den till åldern äldste av dem vara ålderspresident.

2.4 Fyllnadsval till presidiet

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör kommunfullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

2.5 Upphörande av uppdraget

Om en förtroendevald som valts av kommunfullmäktige upphör att vara valbar upphör uppdraget vid nästa kommunfullmäktigesammanträde om inte kommunfullmäktige, efter ansökan, beslutar att den förtroendevalde får ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden. En sådan ansökan ska vara skriftlig och innehålla skälen för att uppdraget ska bestå. Ansökan ska göras i så god tid att den hinner behandlas av kommunfullmäktige innan uppdraget upphör. Ansökan lämnas in till kommunens kanslienhet.

2.6 Avsägelse av uppdraget

En förtroendevald som önskar avsäga sig sitt uppdrag ska lämna in sin avsägelse via kommunens e-tjänst eller blankett. Det ska framgå i avsägelsen vilket eller vilka uppdrag som ska avslutas och från vilket datum.

Avsägelsen behandlas vid nästkommande sammanträde med kommunfullmäktige.

3 SAMMANTRÄDE FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

3.1 Tid för sammanträden

Kommunfullmäktige håller ordinarie sammanträde nio gånger per år. För varje år bestämmer kommunfullmäktige dag och tid för sammanträdena. I normala fall sammanträder kommunfullmäktige kl. 18.00, förutom vid budgetsammanträde, då sammanträdet börjar kl. 09.00.

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda kommunfullmäktige första gången i oktober.

Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet, efter samråd med styrelsens presidium.

3.2 Plats för sammanträde

Kommunfullmäktige sammanträder i lokal som ordföranden bestämmer efter samråd med presidiet. Sammanträdet ska sändas via webbradio.

Vid några tillfällen under mandatperioden ska kommunfullmäktige sammanträda i någon av kommundelarna utanför staden.

3.3 Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde

Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden, efter samråd med vice ordförandena, ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

3.4 Deltagande på distans

Kommunfullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast fem dagar före sammanträdet anmäla detta till kommunfullmäktiges sekreterare. Ordföranden får medge dispens från denna tidsgräns samt avgör om närvaro får ske på distans.

En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid kommunfullmäktiges sammanträde.

3.5 Extra sammanträde

Om styrelsen eller minst en tredjedel av kommunfullmäktiges ledamöter begär det eller om ordförande anser att det behövs ska ett extra sammanträde hållas på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena.

En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

3.6 Ändringar i sammanträdesordningen

Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden, efter samråd med vice ordförandena, ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

3.7 Tillkännagivande av sammanträdena

Ordföranden ska tillkännage tid och plats för varje sammanträde med kommunfullmäktige och uppgifter om de ärenden som ska behandlas.

Varje ledamot och ersättare ska kallas till sammanträde *minst* en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen skickas per e-post. Vid brådskande ärende annonseras det även via ortstidning. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

Kommunfullmäktiges sammanträden ska tillkännages på kommunens digitala anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen.

Utöver publicering på den digitala anslagstavlan publiceras kallelse med övriga handlingar på kommunens hemsida och i Netpublicator (ledamöternas digitala kommunikationskanal.).

I 5 kap. § 14 Kommunallagen finns undantagsbestämmelser för brådskande ärenden.

3.8 Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

Om kommunfullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan kommunfullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Kommunfullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar kommunfullmäktige genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om kommunfullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden ett tillkännagivande om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver något tillkännagivande inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet

3.9 Ärenden och handlingar till sammanträdena

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när kommunfullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i tillkännagivandet bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse med övriga handlingar publiceras på kommunens hemsida och i Netpublicator (ledamöternas digitala kommunikationskanal). Kallelse och övriga handlingar bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

3.10 Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

3.10.1 HINDER FÖR DELTAGANDE

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde ska snarast anmäla detta till kommunfullmäktiges sekreterare samt till sin gruppleddare eller vice gruppleddare, som underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

3.10.2 UTEBLIR FRÅN SAMMANTRÄDE

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

3.10.3 SKYLDIGHET ATT ANMÄLA ATT TJÄNSTGÖRING AVBRYTS

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring. Detta gäller även ersättare.

3.10.4 ERSÄTTARE UNDER PÅGÅENDE SAMMANTRÄDE

Ordföranden bestämmer när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl för det bör inträde ske under pågående handläggning av ett ärende.

Vid budgetfullmäktige kan en ledamot eller en ersättare träda in och tjänstgöra under pågående sammanträde när behandling av en ny nämnd eller finansförvaltning påbörjas.

3.11 Upprop

En uppspelslista som visar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske, antingen via det elektroniska vooteringsystemet eller enligt uppspelslistan. Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

En ledamot eller ersättare som infinner sig efter närvaroregistreringen eller som lämnar sammanträdet före dess avslut ska skriftligen anmäla detta till sekreteraren.

3.12 Protokolljusterare

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justeringen av protokollet från sammanträdet.

Sedan upprop har skett enligt **punkt 3.11** väljer kommunfullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

3.13 Turordning för handläggning av ärendena

Kommunfullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i tillkännagivandet. Kommunfullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Ordföranden bestämmer när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i tillkännagivandet.

Kommunfullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

4 YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA

4.1 Deltagande vid överläggning av ärenden

Rätt att delta i överläggningen av ärenden, förutom närvarande ledamöter och tjänstgörande ersättare, har;

- kommunalråd och oppositionsråd,
- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs,
- ordföranden och vice ordförandena i en kommunfullmäktigeberedning, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt,
- ordföranden i en nämnd eller i en kommunfullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret,
- styrelsens ordförande i ett sådant kommunalt bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i bolaget,
- kommundirektören eller annan tillkallad tjänsteperson.

4.2 Revisorers deltagande vid överläggning av ärenden

Revisorerna ska ges tillfälle att delta i överläggningen när kommunfullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas granskning eller revisorernas egen förvaltning.

Sakkunnigt biträde ska ges tillfälle att yttra sig vid kommunfullmäktiges behandling av revisionsberättelsen.

4.3 Upplysningar

Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena, i den utsträckning som behövs, kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och kommunfullmäktigeberedningarna, revisorerna samt anställda hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordförandena i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna/regionen för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om kommunfullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena, i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

Kommundirektören får delta i överläggningen med sakupplysning i alla ärenden. Kommunjuristen får yttra sig om lagligheten gällande de ärenden som kräver detta vid sammanträdena. Kommunfullmäktiges sekreterare har rätt att lämna sakupplysningar.

5 TALORDNING OCH ORDNING VID SAMMANTRÄDEN

5.1 Talordning och ordning

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning hen har anmält sig till presidiet och har blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar har också rätt att begära en replik på högst två minuter för att bemöta ett inlägg från en tidigare talare. Replik kan bara begäras om en talare blivit omnämnd av en föregående talare vid namn eller titel. Repliken begärs genom att ledamoten begär replik av ordföranden efter ett anförande. Ordföranden ska då låta ledamoten som har begärt repliken få framföra den.

Den talare som repliken riktas till har rätt att omedelbart avge en svarsreplik på repliken på högst en minut. Därefter avslutas replikskiftet genom att den som begärde repliken har rätt att framföra en slutreplik på högst en minut på svarsrepliken.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden får ordföranden ta ordet från talaren. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordningsfråga begärs och behandlas efter avslutat anförande, men före nästa talare på listan.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller avbryta sammanträdet.

5.2 Yrkanden

När kommunfullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte kommunfullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande lämna det skriftligt.

5.3 Deltagande i beslut

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om kommunfullmäktige fattar det med acklamation (när ett beslut fattas utan omröstning).

6 KOMMUNFULLMÄKTIGES SÄRSKILDA DEBATT

Kommunfullmäktige kan anordna särskilda debatter kring ett angeläget kommunalt ämne. Bakgrunden kan vara något som aktualiseras i samhällsdebatten. Frågan ska då vara av stort intresse för flera av fullmäktiges ledamöter för att den kan bli föremål för en särskild debatt.

Särskild debatt bör hållas vid ett nästkommande ordinarie sammanträde och ska beviljas om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna.

Begäran ska vara skriftlig och undertecknad samt vara försedd med en kort motivering till varför fullmäktige bör anordna en särskild debatt.

Kommunfullmäktiges presidieberedning avgör om särskild debatt ska hållas.

Kommunfullmäktiges presidieberedning kan vägra särskild debatt om vissa skäl föreligger till exempel

- att temat för debatten kan uppfattas kränkande för enskild eller grupp av enskilda
- att sakfrågan uppenbart kommer att bli föremål för politisk handläggning av fullmäktige vid senare tillfälle

- att frågan saknar ett brett allmänt intresse eller saknar tydlig koppling till kommunens verksamhet etc.

Kommunfullmäktiges presidieberedning fastställer ordningen för den särskilda debatten.

Särskilda debatter som inkräktar på fullmäktiges möjligheter att få tid till behandling av ärenden har fullmäktiges ordförande möjlighet att ompröva, alternativt avbryta.

Den särskilda debatten är inte en beslutspunkt.

7 VOTERING (OMRÖSTNING)

7.1 Genomförande av votering

När votering genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöter som har utsetts att justera protokollet.

Voteringen genomförs genom att ledamöterna avger sina röster elektroniskt via voteringssystemet eller efter upprop. Uppropet sker elektroniskt via voteringssystemet eller muntligt enligt uppropsslistan.

Vid muntligt upprop avger ordföranden sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

7.2 Sluten omröstning och valsedel

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig om den;

- upptar namnet på någon som inte är valbar,
- upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
- upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

8 MOTIONER

Ledamöter i kommunfullmäktige får väcka motioner. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

En motion;

- ska vara skriftligt och undertecknat, där det ska framgå vem eller vilka ledamöter som väckt motionen och där undertecknade får ske med digitalt BankID eller en inskannad namnteckning
- får inte ta upp ämnen av olika slag,
- **bör** lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- **bör** lämnas in senast 14 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att väcka den.

Motionerna remitteras av kommunfullmäktiges presidieberedning till kommunstyrelsen och anmäls vid kommunfullmäktiges nästkommande sammanträde med information om vem/vilka som lämnat in motionen samt motionens rubrik. Motioner kan alternativt remitteras av kommunfullmäktige till kommunstyrelsen.

Motionen bör beredas så att kommunfullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes, det vill säga protokollfördes i kommunfullmäktiges presidieberednings alternativt kommunfullmäktiges protokoll.

Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt samt redovisa verkställande av bifallna motioner. Redovisningen ska göras på kommunfullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

9 E-FÖRSLAG

Folkbokförda medborgare i Sala kommun har möjlighet att lämna in förslag om en förändring eller förbättring till kommunen genom att skicka in ett förslag via en e-tjänst. Kan medborgaren inte nyttja e-tjänster kan kommunen bistå i ärendet. Kriterierna för E-förslag finns i en separat riktlinje.

Ett e-förslag som uppfyller krav som ställs på förslaget publiceras på kommunens hemsida och det blir möjligt för kommunens medborgare att rösta på det. Ett förslag som får 30 röster eller mer, eller som kommunfullmäktiges presidieberedning bedömer är av särskild vikt, lyfts för beredning.

Kommunfullmäktige är beslutsinstans i dessa ärenden. Ärendena ska remitteras till kommunstyrelsen för beredning, som i sin tur remitterar till berörd/a nämnd/er innan förslag till beslut fattas.

10 BOLAGENS INITIATIVRÄTT

Styrelsen i ett sådant bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen får väcka ärenden i kommunfullmäktige i sådana ärenden som bolaget är skyldigt att se till att kommunfullmäktige får ta ställning till.

11 INTERPELLATIONER

11.1 Interpellation

En ledamot i kommunfullmäktige får ställa interpellation. En ersättare får ställa en interpellation bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

En interpellation

- ska vara skriftlig och det ska framgå vilken ledamot eller tjänstgörande ersättare som väckt interpellationen,
- ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med motivering,
- bör lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- bör lämnas in senast 14 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att väcka den.

En interpellation som inlämnas 14 dagar före kommunfullmäktiges sammanträde besvaras på sammanträdet, om inte särskilt hinder föreligger. Om interpellationen inte kan besvaras direkt, ska den besvaras senast under nästkommande sammanträde.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i tillkännagivandet om sammanträdet.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fyra dagar före det sammanträde då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av kommunfullmäktige utsedd ledamot i bolagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.

11.2 Debattregler för interpellationsdebatt

Vid interpellationsdebatt får;

- Interpellanten tala först och redogöra för sin interpellation sammanfattningsvis eller i dess helhet,
- svaranden tala sedan och svara på interpellationens frågeställning
- interpellanten tala i högst tre minuter,
- svaranden tala i högst tre minuter,
- övriga talare i debatten tala i högst tre minuter per inlägg.

Under interpellationsdebatten föreligger ingen replikrätt.

12 FRÅGOR

En ledamot i kommunfullmäktige får ställa frågor för att inhämta upplysningar. En ersättare får endast ställa fråga när denne tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde. Kommunfullmäktiges ordförande har rätt att göra undantag.

En fråga;

- ska ha ett bestämt innehåll med en kort inledande förklaring,
- ska vara skriftlig och det ska framgå vilken ledamot eller tjänstgörande ersättare som ställt frågan,
- ska lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- ska lämnas in senast fem dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En fråga bör besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts. Frågan behöver ej besvaras skriftligen. När en fråga besvaras får bara den som ställer frågan och den som svarar delta i överläggningen.

13 SÄRSKILD DIALOG MED ALLMÄNHETEN

Kommunfullmäktiges presidieberedning kan besluta om att vid kommande kommunfullmäktigesammanträde genomföra en särskild dialog med allmänheten i fråga av betydande vikt för kommunen, där medborgare bjuds in att föra dialog med kommunfullmäktiges ledamöter om utvalda ämnen. Den särskilda dialogen med allmänheten hålls innan kommunfullmäktiges sammanträde inleds. Kommunfullmäktiges presidieberedning fastställer ordningen för dialogen.

I kungörelsen till sammanträden ska det anges att särskild dialog med allmänheten kommer att hållas. Särskild dialog med allmänheten ska annonseras.

All särskild dialog med allmänheten är icke beslutande och behöver ej protokollföras.

14 BEREDNING AV ÄRENDEN

Utöver vad kommunfullmäktige har beslutat i *Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun*, avgör styrelsen hur och av vem ärenden, som ska beslutas av kommunfullmäktige, ska beredas.

15 ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA

Kommunfullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som kommunfullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser om detta anges i respektive nämnds reglemente.

16 JUSTERING AV PROTOKOLLET

Protokollet ska justeras senast 14 dagar efter sammanträdet på det sätt som kommunfullmäktige har bestämt.

Protokollet justeras av ordföranden och två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som hen har lett.

Kommunfullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan kommunfullmäktige justerar den.

17 RESERVATION

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Om kommunfullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

18 INSPELNING AV KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANTRÄDEN

Kommunfullmäktiges sammanträden spelas in och arkiveras.

Kommunfullmäktiges sammanträden direktsänds över internet genom ljudupptagning alternativt bild- och ljudupptagning.

Kommunfullmäktiges ordförande är ansvarig utgivare för sändningen. När vice ordförande leder sammanträdet inträder de i rollen som ställföreträdande ansvarig utgivare.

Ansvarig utgivare eller tjänstgörande ställföreträdande ansvarig utgivare får besluta om att sändning inte ska ske eller ska avbrytas.

Kommunfullmäktiges sammanträden är att betrakta som dagshändelser. Därmed är varje ledamot eller annan medverkande själv ansvarig för eventuella yttrandefrihetsbrott han eller hon kan komma att begå.

19 EXPEDIERING OCH PUBLICERING

19.1 Expediering

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Styrelsen och kommunens revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar kommunfullmäktiges skrivelser och övriga handlingar som upprättas i kommunfullmäktiges namn, om inte kommunfullmäktige beslutar annat.

19.2 Publicering

Tillkännagivande av justering av kommunfullmäktiges protokoll på kommunens digitala anslagstavla ska ske senast andra dagen efter det att protokollet har justerats samt även inom samma tid publiceras på kommunens hemsida. Härutöver ska hela protokollet publiceras på kommunens anslagstavla i den utsträckning hinder ej möter på grund av lag eller annan författning.

20 KOMMUNFULLMÄKTIGEBEREDNINGAR

Kommunfullmäktige kan under den löpande mandatperioden inrätta annan särskild beredning vid behov. En fullmäktigeberedning – precis som benämningen indikerar – får inte ges beslutsuppgifter utan endast beredande uppgifter. En fullmäktigeberedning kan endast delegera beslutanderätt till nämnderna.

20.1 Kommunfullmäktiges presidieberedning

Kommunfullmäktiges presidieberedning (KFPB) består av fullmäktiges presidium. KFPB har som huvudansvar att fokusera på kommunfullmäktiges arbetsformer.

KFPBs funktion är en ordförandeberedning och instansen ska därför förbereda inför kommunfullmäktiges sammanträden. Detta omfattar framtagande av förslag till föredragningslista samt hantering av interpellationer och inkomna motioner och, i förekommande fall, även beslut om beredning av e-förslag i enlighet med vad som föreskrivs kring detta i avsnitt 9 *E-förslag*.

KFPB fungerar också som kontaktpunkt för kommunens revisorer och ansvarar för att bereda revisorernas budget samt frågor om ansvarsfrihet och anmärkningar i revisionsberättelsen. KFPB har rätt att initiera ärenden som faller inom dess ansvarsområde och i ärenden den berett ska både berörda nämnder och styrelser ges möjlighet att yttra sig.

KFPB har befogenhet att begära upplysningar och yttranden från kommunstyrelsen, nämnder och anställda för att kunna utföra sina uppgifter och kan kalla in utomstående vid behov. KFPB kan också besluta att andra än ledamöter ska få delta i överläggningar, men inte i beslut. Sammanträden hålls enligt presidieberedningens fastställande gällande dag, tid och plats.

KFPB är beslutsför inom sitt ansvarsområde när minst två ledamöter är närvarande.

20.2 Valberedning

På det första sammanträdet med nyvalda kommunfullmäktige väljer kommunfullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden.

Valberedningen består av en ledamot per parti som är representerade i kommunfullmäktige.

Bland ledamöterna väljer kommunfullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter i valberedningen.

20.2.1 ANSVAR OCH UPPDRAG

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som kommunfullmäktige ska behandla med undantag av valen av kommunfullmäktiges presidium och valberedning.

Kommunfullmäktige kan dock besluta att förrätta även andra val utan föregående beredning.

20.2.2 ARBETSFORMER

Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

20.3 Demokratiberedningen

De år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer kommunfullmäktige för den löpande mandatperioden en demokratiberedning.

Val av demokratiberedningen förrättas på det sammanträde vid vilket kommunfullmäktige väljer styrelse och övriga nämnder.

Kommunfullmäktige kan även under den löpande mandatperioden inrätta annan särskild beredning vid behov.

20.3.1 ANSVAR OCH UPPDRAG

Demokratiberedningen är en fast beredning som ligger direkt under kommunfullmäktige.

Demokratiberedningen utgörs av kommunfullmäktiges presidium samt de i kommunfullmäktige representerade partiernas gruppledare.

Beredningens syfte är att arbeta strategiskt och långsiktigt med demokrati- och samhällsutveckling i Sala kommun. Beredningen ska vara en politisk resurs för omvärldsanalys, nulägesanalys, beredning, medborgardialog och översiktsplanering.

20.3.2 RÄTT ATT VÄCKA ÄRENDEN

Demokratiberedningen har rätt att väcka ärenden som hör till beredningens ansvarsområde i kommunfullmäktige.

20.3.3 BEREDNING AV ÄRENDE

I ärenden som demokratiberedning har berett ska både den nämnd vars verksamhetsområde ärendet berör och styrelsen ges tillfälle att yttra sig. (5 kap. 27 och 28 §§ Kommunallagen).

20.3.4 ARBETSFORMER

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena och att protokoll förs. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

Kallelse ska sändas till varje ledamot senast en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen bör åtföljas av föredragningslista.

Demokratiberedningen får från kommunstyrelse och nämnder samt anställda begära in de upplysningar och yttranden som behövs för att beredningen ska fullgöra sina uppgifter.

Demokratiberedningen äger rätt att kalla utomstående om detta är nödvändigt för att beredningen ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Demokratiberedningen får bestämma att också andra än ledamöter ska ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten.

20.3.5 SAMMANTRÄDEN

Demokratiberedningen sammanträder på dag, tid och plats som den själv bestämmer.

Demokratiberedningen beslutar själv i varje enskilt fall om beredningens sammanträden ska vara öppna för allmänheten.

Arbetsordning för kommunfullmäktige
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

Arbetsordning för kommunfullmäktige

KOMMUNFULLMÄKTIGE

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn Arbetsordning för kommunfullmäktige		Dokumenttyp Styrdokument	Omfattar Kommunfullmäktige
Beslutsinstans Kommunfullmäktige	Dokumentansvarig Kommunjurist	Publicering www.sala.se , intranät	
Beslutad datum 2024-09-30	Översyn bör göras 2026-10-30	Klassificering 1.3.1	Diarienummer 2023/134
Gäller från och med 2024-10-01	Ersätter 2020/478	Författningssamling KFS 035 revision 06	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	4
2	KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANSÄTTNING	4
2.1	Antal ledamöter	4
2.2	Presidium	4
2.3	Ålderspresident.....	4
2.4	Fyllnadsval till presidiet.....	5
2.5	Upphörande av uppdraget.....	5
2.6	Avsägelse av uppdraget	5
3	SAMMANTRÄDE FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE	5
3.1	Tid för sammanträden	5
3.2	Plats för sammanträde.....	6
3.3	Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde	6
3.4	Deltagande på distans.....	6
3.5	Extra sammanträde.....	6
3.6	Ändringar i sammanträdesordningen	7
3.7	Tillkännagivande av sammanträdena	7
3.8	Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde	7
3.9	Ärenden och handlingar till sammanträdena	8
3.10	Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare.....	8
3.10.1	<i>Hinder för deltagande.....</i>	8
3.10.2	<i>Uteblir från sammanträde.....</i>	8
3.10.3	<i>Skyldighet att anmäla att tjänstgöring avbryts.....</i>	8
3.10.4	<i>Ersättare under pågående sammanträde</i>	9
3.11	Upprop	9
3.12	Protokolljusterare	9
3.13	Turordning för handläggning av ärendena	9
4	YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA	10
4.1	Deltagande vid överläggning av ärenden.....	10
4.2	Revisorers deltagande vid överläggning av ärenden	10
4.3	Upplysningar	10
5	TALORDNING OCH ORDNING VID SAMMANTRÄDEN.....	11
5.1	Talordning och ordning	11
5.2	Yrkanden	12
5.3	Deltagande i beslut	12
6	KOMMUNFULLMÄKTIGES SÄRSKILDA DEBATT.....	12
7	VOTERING (OMRÖSTNING)	13
7.1	Genomförande av votering.....	13
7.2	Sluten omröstning och valsedel	13
8	MOTIONER	14
9	E-FÖRSLAG.....	14
10	BOLAGENS INITIATIVRÄTT	15
11	INTERPELLATIONER	15

11.1	Interpellation	15
11.2	Debattregler för interpellationsdebatt	16
12	FRÅGOR	16
13	SÄRSKILD DIALOG MED ALLMÄNHETEN	17
14	BEREDNING AV ÄRENDEN	17
15	ÅTTEREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA	17
16	JUSTERING AV PROTOKOLLET	17
17	RESERVATION	18
18	INSPELNING AV KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANTRÄDEN	18
19	EXPEDIERING OCH PUBLICERING	18
19.1	Expediering	18
19.2	Publicering	19
20	KOMMUNFULLMÄKTIGEBEREDNINGAR	20
20.1	Kommunfullmäktiges presidieberedning	20
20.2	Valberedning	20
20.2.1	<i>Ansvar och uppdrag</i>	21
20.2.2	<i>Arbetsformer</i>	21
20.3	Demokratiberedningen	21
20.3.1	<i>Ansvar och uppdrag</i>	21
20.3.2	<i>Rätt att väcka ärenden</i>	21
20.3.3	<i>Beredning av ärenden</i>	22
20.3.4	<i>Arbetsformer</i>	22
20.3.5	<i>Sammanträden</i>	22

1 INLEDNING

Enligt [5 kap. 71 § kommunallagen \(2017:725\)](#) ska kommunfullmäktige anta en arbetsordning. Syftet med denna arbetsordning är att det ska vara tydligt för kommunfullmäktiges ledamöter och ersättare vad som ska gälla för fullmäktiges sammanträden.

2 KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANSÄTTNING

2.1 Antal ledamöter

Kommunfullmäktige har 45 ledamöter. I vallagen (~~1997:157~~[2005:837](#)) finns bestämmelser om antalet ersättare.

2.2 Presidium

De år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer kommunfullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande, som tillsammans utgör kommunfullmäktiges presidium.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs. Hela presidiet sitter tillsammans vid podiet.

Val av presidium ska förrättas på ett sammanträde som hålls före oktober månads utgång, valåret. Presidiet väljs för mandatperioden.

Presidiet ansvarar för den strategiska planeringen av kommunfullmäktigearbetet och kontakterna med styrelsen och de politiska partiernas gruppledare.

2.3 Ålderspresident

Till dess att val av presidiet har förrättats tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i kommunfullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den till åldern äldste av dem vara ålderspresident.

2.4 Fyllnadsval till presidiet

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör kommunfullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

2.5 Upphörande av uppdraget

Om en förtroendevald som valts av kommunfullmäktige upphör att vara valbar upphör uppdraget vid nästa kommunfullmäktigesammanträde om inte kommunfullmäktige, efter ansökan, beslutar att den förtroendevalde får ha kvar sitt uppdrag under återstoden av mandattiden. En sådan ansökan ska vara skriftlig och innehålla skälen för att uppdraget ska bestå. Ansökan ska göras i så god tid att den hinner behandlas av kommunfullmäktige innan uppdraget upphör. Ansökan lämnas in till kommunens kanslienhet.

2.6 Avsägelse av uppdraget

En förtroendevald som önskar avsäga sig sitt uppdrag ska lämna in sin avsägelse via kommunens e-tjänst eller blankett. Det ska framgå i avsägelsen vilket eller vilka uppdrag som ska avslutas och från vilket datum.

Avsägelsen behandlas vid nästkommande sammanträde med kommunfullmäktige.

3 SAMMANTRÄDE FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

3.1 Tid för sammanträden

Kommunfullmäktige håller ordinarie sammanträde ~~varje månad förutom i juli~~io gånge ~~per år~~. För varje år bestämmer kommunfullmäktige dag och tid för sammanträdena. I normala fall sammanträder kommunfullmäktige kl. 18.00, förutom vid budgetsammanträde, då sammanträdet börjar kl. 09.00.

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda kommunfullmäktige första gången i oktober.

Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet, efter samråd med styrelsens presidium.

3.2 Plats för sammanträde

Kommunfullmäktige sammanträder i lokal som ordföranden bestämmer efter samråd med presidiet. Sammanträdet ska sändas via webbradio.

Vid några tillfällen under mandatperioden ska kommunfullmäktige sammanträda i någon av kommundelarna utanför staden.

3.3 Ändring av sammanträdesdag och tid för sammanträde

Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden, efter samråd med vice ordförandena, ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

3.4 Deltagande på distans

Kommunfullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast fem dagar före sammanträdet anmäla detta till kommunfullmäktiges sekreterare. Ordföranden får medge dispens från denna tidsgräns samt avgör om närvaro får ske på distans.

En ledamot som deltar på distans ska anses vara närvarande vid kommunfullmäktiges sammanträde.

3.5 Extra sammanträde

Om styrelsen eller minst en tredjedel av kommunfullmäktiges ledamöter begär det eller om ordförande anser att det behövs ska ett extra sammanträde hållas på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena.

En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

3.6 Ändringar i sammanträdesordningen

Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden, efter samråd med vice ordförandena, ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på kommunens digitala anslagstavla.

3.7 Tillkännagivande av sammanträdena

Ordföranden ska tillkännage tid och plats för varje sammanträde med kommunfullmäktige och uppgifter om de ärenden som ska behandlas.

Varje ledamot och ersättare ska kallas till sammanträde *minst* en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen skickas per e-post. Vid brådskande ärende annonseras det även via ortstidning. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

Kommunfullmäktiges sammanträden ska tillkännages på kommunens digitala anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen.

Utöver publicering på den digitala anslagstavlan publiceras kallelse med övriga handlingar på kommunens hemsida och i Netpublicator (ledamöternas digitala kommunikationskanal.).

I 5 kap. § 14 Kommunallagen finns undantagsbestämmelser för brådskande ärenden.

3.8 Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

Om kommunfullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan kommunfullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Kommunfullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar kommunfullmäktige genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om kommunfullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden ett tillkännagivande om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver något tillkännagivande inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet

3.9 Ärenden och handlingar till sammanträdena

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när kommunfullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i tillkännagivandet bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse med övriga handlingar publiceras på kommunens hemsida och i Netpublicator (ledamöternas digitala kommunikationskanal). Kallelse och övriga handlingar bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

3.10 Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

3.10.1 HINDER FÖR DELTAGANDE

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde ska snarast anmäla detta till kommunfullmäktiges sekreterare samt till sin gruppleddare eller vice gruppleddare, som underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

3.10.2 UTEBLIR FRÅN SAMMANTRÄDE

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

3.10.3 SKYLDIGHET ATT ANMÄLA ATT TJÄNSTGÖRING AVBRYTS

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring. Detta gäller även ersättare.

3.10.4 ERSÄTTARE UNDER PÅGÅENDE SAMMANTRÄDE

Ordföranden bestämmer när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl för det bör inträde ske under pågående handläggning av ett ärende.

Vid budgetfullmäktige kan en ledamot eller en ersättare träda in och tjänstgöra under pågående sammanträde när behandling av en ny nämnd eller finansförvaltning påbörjas.

3.11 Upprop

En uppslagslista som visar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske, antingen via det elektroniska voteringsystemet eller enligt uppslagslistan. Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

En ledamot eller ersättare som infinner sig efter närvaroregistreringen eller som lämnar sammanträdet före dess avslut ska skriftligen anmäla detta till sekreteraren.

3.12 Protokolljusterare

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justeringen av protokollet från sammanträdet.

Sedan upprop har skett enligt **punkt 3.11** väljer kommunfullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

3.13 Turordning för handläggning av ärendena

Kommunfullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i tillkännagivandet. Kommunfullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Ordföranden bestämmer när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i tillkännagivandet.

Kommunfullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

4 YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA

4.1 Deltagande vid överläggning av ärenden

Rätt att delta i överläggningen av ärenden, förutom närvarande ledamöter och tjänstgörande ersättare, har;

- kommunalråd och oppositionsråd,
- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs,
- ordföranden och vice ordförandena i en kommunfullmäktigeberedning, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt,
- ordföranden i en nämnd eller i en kommunfullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret,
- styrelsens ordförande i ett sådant kommunalt bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen, när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i bolaget,
- kommundirektören eller annan tillkallad tjänsteperson.

4.2 Revisorers deltagande vid överläggning av ärenden

Revisorerna ska ges tillfälle att delta i överläggningen när kommunfullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen när kommunfullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas granskning eller revisorernas egen förvaltning.

Sakkunnigt biträde ska ges tillfälle att yttra sig vid kommunfullmäktiges behandling av revisionsberättelsen.

4.3 Upplysningar

Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena, i den utsträckning som behövs, kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och kommunfullmäktigeberedningarna, revisorerna samt anställda hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordförandena i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna/regionen för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om kommunfullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena, i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

Kommundirektören får delta i överläggningen med sakupplysning i alla ärenden. Kommunjuristen får yttra sig om lagligheten gällande de ärenden som kräver detta vid sammanträdena. Kommunfullmäktiges sekreterare har rätt att lämna sakupplysningar.

5 TALORDNING OCH ORDNING VID SAMMANTRÄDEN

5.1 Talordning och ordning

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning hen har anmält sig till presidiet och har blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i kommunfullmäktiges överläggningar har också rätt att begära en replik på högst två minuter för att bemöta ett inlägg från en tidigare talare. Replik kan bara begäras om en talare blivit omnämnd av en föregående talare vid namn eller titel. Repliken begärs genom att ledamoten begär replik av ordföranden efter ett anförande. Ordföranden ska då låta ledamoten som har begärt repliken få framföra den.

Den talare som repliken riktas till har rätt att omedelbart avge en svarsreplik på repliken på högst en minut. Därefter avslutas replikskiftet genom att den som begärde repliken har rätt att framföra en slutreplik på högst en minut på svarsrepliken.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden får ordföranden ta ordet från talaren. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordningsfråga begärs och behandlas efter avslutat anförande, men före nästa talare på listan.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller avbryta sammanträdet.

5.2 Yrkanden

När kommunfullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte kommunfullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande lämna det skriftligt.

5.3 Deltagande i beslut

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om kommunfullmäktige fattar det med acklamation (när ett beslut fattas utan omröstning).

6 KOMMUNFULLMÄKTIGES SÄRSKILDA DEBATT

Kommunfullmäktige kan anordna särskilda debatter kring ett angeläget kommunalt ämne. Bakgrunden kan vara något som aktualiseras i samhällsdebatten. Frågan ska då vara av stort intresse för flera av fullmäktiges ledamöter för att den kan bli föremål för en särskild debatt.

Särskild debatt bör hållas vid ett nästkommande ordinarie sammanträde och ska beviljas om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna.

Begäran ska vara skriftlig och undertecknad samt vara försedd med en kort motivering till varför fullmäktige bör anordna en särskild debatt.

Kommunfullmäktiges presidieberedning avgör om särskild debatt ska hållas.

Kommunfullmäktiges presidieberedning kan vägra särskild debatt om vissa skäl föreligger till exempel

- att temat för debatten kan uppfattas kränkande för enskild eller grupp av enskilda
- att sakfrågan uppenbart kommer att bli föremål för politisk handläggning av fullmäktige vid senare tillfälle

- att frågan saknar ett brett allmänt intresse eller saknar tydlig koppling till kommunens verksamhet etc.

Kommunfullmäktiges presidieberedning fastställer ordningen för den särskilda debatten.

Särskilda debatter som inkräktar på fullmäktiges möjligheter att få tid till behandling av ärenden har fullmäktiges ordförande möjlighet att ompröva, alternativt avbryta.

Den särskilda debatten är inte en beslutspunkt.

7 VOTERING (OMRÖSTNING)

7.1 Genomförande av votering

När votering genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöter som har utsetts att justera protokollet.

Voteringen genomförs genom att ledamöterna avger sina röster elektroniskt via voteringssystemet eller efter upprop. Uppropet sker elektroniskt via voteringssystemet eller muntligt enligt uppropsslistan.

Vid muntligt upprop avger ordföranden sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

7.2 Sluten omröstning och valsedel

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig om den;

- upptar namnet på någon som inte är valbar,
- upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
- upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

8 MOTIONER

Ledamöter i kommunfullmäktige får väcka motioner. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

En motion;

- ska vara skriftligt och undertecknat, där det ska framgå vem eller vilka ledamöter som väckt motionen och där undertecknade får ske med digitalt BankID eller en inskannad namnteckning
- får inte ta upp ämnen av olika slag,
- **bör** lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- **bör** lämnas in senast 14 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att väcka den.

Motionerna remitteras av kommunfullmäktiges presidieberedning till kommunstyrelsen och anmäls vid kommunfullmäktiges nästkommande sammanträde med information om vem/vilka som lämnat in motionen samt motionens rubrik. Motioner kan alternativt remitteras av kommunfullmäktige till kommunstyrelsen.

Motionen bör beredas så att kommunfullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes, det vill säga protokollfördes i kommunfullmäktiges presidieberednings alternativt kommunfullmäktiges protokoll.

Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt samt redovisa verkställande av bifallna motioner. Redovisningen ska göras på kommunfullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

9 E-FÖRSLAG

Folkbokförda medborgare i Sala kommun har möjlighet att lämna in förslag om en förändring eller förbättring till kommunen genom att skicka in ett förslag via en e-tjänst. Kan medborgaren inte nyttja e-tjänster kan kommunen bistå i ärendet. Kriterierna för E-förslag finns i en separat riktlinje.

Ett e-förslag som uppfyller krav som ställs på förslaget publiceras på kommunens hemsida och det blir möjligt för kommunens medborgare att rösta på det. Ett förslag som får 30 röster eller mer, eller som kommunfullmäktiges presidieberedning bedömer är av särskild vikt, lyfts för beredning.

Kommunfullmäktige är beslutsinstans i dessa ärenden. Ärendena ska remitteras till kommunstyrelsen för beredning, som i sin tur remitterar till berörd/a nämnd/er innan förslag till beslut fattas.

10 BOLAGENS INITIATIVRÄTT

Styrelsen i ett sådant bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen får väcka ärenden i kommunfullmäktige i sådana ärenden som bolaget är skyldigt att se till att kommunfullmäktige får ta ställning till.

11 INTERPELLATIONER

11.1 Interpellation

En ledamot i kommunfullmäktige får ställa interpellation. En ersättare får ställa en interpellation bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

En interpellation

- ska vara skriftlig och det ska framgå vilken ledamot eller tjänstgörande ersättare som väckt interpellationen,
- ska ha ett bestämt innehåll och vara försedd med motivering,
- bör lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- bör lämnas in senast 14 dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att väcka den.

En interpellation som inlämnas 14 dagar före kommunfullmäktiges sammanträde besvaras på sammanträdet, om inte särskilt hinder föreligger. Om interpellationen inte kan besvaras direkt, ska den besvaras senast under nästkommande sammanträde.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i tillkännagivandet om sammanträdet.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fyra dagar före det sammanträde då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant bolag som avses i 10 kap. 2–6 §§ Kommunallagen, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av kommunfullmäktige utsedd ledamot i bolagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.

11.2 Debattregler för interpellationsdebatt

Vid interpellationsdebatt får;

- Interpellanten tala först och redogöra för sin interpellation sammanfattningsvis eller i dess helhet,
- svaranden tala sedan och svara på interpellationens frågeställning
- interpellanten tala i högst tre minuter,
- svaranden tala i högst tre minuter,
- övriga talare i debatten tala i högst tre minuter per inlägg.

Under interpellationsdebatten föreligger ingen replikrätt.

12 FRÅGOR

En ledamot i kommunfullmäktige får ställa frågor för att inhämta upplysningar. En ersättare får endast ställa fråga när denne tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde. Kommunfullmäktiges ordförande har rätt att göra undantag.

En fråga;

- ska ha ett bestämt innehåll med en kort inledande förklaring,
- ska vara skriftlig och det ska framgå vilken ledamot eller tjänstgörande ersättare som ställt frågan,
- ska lämnas in till registrator på Kanslienheten, per e-post eller e-tjänst,
- ska lämnas in senast fem dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En fråga bör besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts. Frågan behöver ej besvaras skriftligen. När en fråga besvaras får bara den som ställer frågan och den som svarar delta i överläggningen.

13 SÄRSKILD DIALOG MED ALLMÄNHETEN

Kommunfullmäktiges presidieberedning kan besluta om att vid kommande kommunfullmäktigesammanträde genomföra en särskild dialog med allmänheten i fråga av betydande vikt för kommunen, där medborgare bjuds in att föra dialog med kommunfullmäktiges ledamöter om utvalda ämnen. Den särskilda dialogen med allmänheten hålls innan kommunfullmäktiges sammanträde inleds. Kommunfullmäktiges presidieberedning fastställer ordningen för dialogen.

I kungörelsen till sammanträden ska det anges att särskild dialog med allmänheten kommer att hållas. Särskild dialog med allmänheten ska annonseras.

All särskild dialog med allmänheten är icke beslutande och behöver ej protokollföras.

14 BEREDNING AV ÄRENDEN

Utöver vad kommunfullmäktige har beslutat i *Reglemente för kommunstyrelsen och övriga nämnder i Sala kommun*, avgör styrelsen hur och av vem ärenden, som ska beslutas av kommunfullmäktige, ska beredas.

15 ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA

Kommunfullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som kommunfullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser om detta anges i respektive nämnds reglemente.

16 JUSTERING AV PROTOKOLLET

Protokollet ska justeras senast 14 dagar efter sammanträdet på det sätt som kommunfullmäktige har bestämt.

Protokollet justeras av ordföranden och två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som hen har lett.

Kommunfullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan kommunfullmäktige justerar den.

17 RESERVATION

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Om kommunfullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

18 INSPELNING AV KOMMUNFULLMÄKTIGES SAMMANTRÄDEN

Kommunfullmäktiges sammanträden spelas in och arkiveras.

Kommunfullmäktiges sammanträden direktsänds över internet genom ljudupptagning alternativt bild- och ljudupptagning.

Kommunfullmäktiges ordförande är ansvarig utgivare för sändningen. När vice ordförande leder sammanträdet inträder de i rollen som ställföreträdande ansvarig utgivare.

Ansvarig utgivare eller tjänstgörande ställföreträdande ansvarig utgivare får besluta om att sändning inte ska ske eller ska avbrytas.

Kommunfullmäktiges sammanträden är att betrakta som dagshändelser. Därmed är varje ledamot eller annan medverkande själv ansvarig för eventuella yttrandefrihetsbrott han eller hon kan komma att begå.

19 EXPEDIERING OCH PUBLICERING

19.1 Expediering

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Styrelsen och kommunens revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar kommunfullmäktiges skrivelser och övriga handlingar som upprättas i kommunfullmäktiges namn, om inte kommunfullmäktige beslutar annat.

19.2 Publicering

Tillkännagivande av justering av kommunfullmäktiges protokoll på kommunens digitala anslagstavla ska ske senast andra dagen efter det att protokollet har justerats samt även inom samma tid publiceras på kommunens hemsida. Härutöver ska hela protokollet publiceras på kommunens anslagstavla i den utsträckning hinder ej möter på grund av lag eller annan författning.

20 KOMMUNFULLMÄKTIGEBEREDNINGAR

Kommunfullmäktige kan under den löpande mandatperioden inrätta annan särskild beredning vid behov. En fullmäktigeberedning – precis som benämningen indikerar – får inte ges beslutsuppgifter utan endast beredande uppgifter. En fullmäktigeberedning kan endast delegera beslutanderätt till nämnderna.

20.1 Kommunfullmäktiges presidieberedning

Kommunfullmäktiges presidieberedning (KFPB) består av fullmäktiges presidium. KFPB har som huvudansvar att fokusera på kommunfullmäktiges arbetsformer.

KFPBs funktion är en ordförandeberedning och instansen ska därför förbereda inför kommunfullmäktiges sammanträden. Detta omfattar framtagande av förslag till föredragningslista samt hantering av interpellationer och inkomna motioner och, i förekommande fall, även beslut om beredning av e-förslag i enlighet med vad som föreskrivs kring detta i avsnitt 9 *E-förslag*.

KFPB fungerar också som kontaktpunkt för kommunens revisorer och ansvarar för att bereda revisorernas budget samt frågor om ansvarsfrihet och anmärkningar i revisionsberättelsen. KFPB har rätt att initiera ärenden som faller inom dess ansvarsområde och i ärenden den berett ska både berörda nämnder och styrelser ges möjlighet att yttra sig.

KFPB har befogenhet att begära upplysningar och yttranden från kommunstyrelsen, nämnder och anställda för att kunna utföra sina uppgifter och kan kalla in utomstående vid behov. KFPB kan också besluta att andra än ledamöter ska få delta i överläggningar, men inte i beslut. Sammanträden hålls enligt presidieberedningens fastställande gällande dag, tid och plats.

KFPB är beslutsför inom sitt ansvarsområde när minst två ledamöter är närvarande.

20.2 Valberedning

På det första sammanträdet med nyvalda kommunfullmäktige väljer kommunfullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden.

Valberedningen består av en ledamot per parti som är representerade i kommunfullmäktige.

Bland ledamöterna väljer kommunfullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter i valberedningen.

20.2.1 ANSVAR OCH UPPDRAG

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som kommunfullmäktige ska behandla med undantag av valen av kommunfullmäktiges presidium och valberedning.

Kommunfullmäktige kan dock besluta att förrätta även andra val utan föregående beredning.

20.2.2 ARBETSFORMER

Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

20.3 Demokratiberedningen

De år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer kommunfullmäktige för den löpande mandatperioden en demokratiberedning.

Val av demokratiberedningen förrättas på det sammanträde vid vilket kommunfullmäktige väljer styrelse och övriga nämnder.

Kommunfullmäktige kan även under den löpande mandatperioden inrätta annan särskild beredning vid behov.

20.3.1 ANSVAR OCH UPPDRAG

Demokratiberedningen är en fast beredning som ligger direkt under kommunfullmäktige.

Demokratiberedningen utgörs av kommunfullmäktiges presidium samt de i kommunfullmäktige representerade partiernas gruppledare.

Beredningens syfte är att arbeta strategiskt och långsiktigt med demokrati- och samhällsutveckling i Sala kommun. Beredningen ska vara en politisk resurs för omvärldsanalys, nulägesanalys, beredning, medborgardialog och översiktsplanering.

20.3.2 RÄTT ATT VÄCKA ÄRENDEN

Demokratiberedningen har rätt att väcka ärenden som hör till beredningens ansvarsområde i kommunfullmäktige.

20.3.3 BEREDNING AV ÄRENDE

I ärenden som demokratiberedning har berett ska både den nämnd vars verksamhetsområde ärendet berör och styrelsen ges tillfälle att yttra sig, (5 kap. 27 och 28 §§ Kommunallagen).

20.3.4 ARBETSFORMER

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena och att protokoll förs. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.

Kallelse ska sändas till varje ledamot senast en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen bör åtföljas av föredragningslista.

Demokratiberedningen får från kommunstyrelse och nämnder samt anställda begära in de upplysningar och yttranden som behövs för att beredningen ska fullgöra sina uppgifter.

Demokratiberedningen äger rätt att kalla utomstående om detta är nödvändigt för att beredningen ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Demokratiberedningen får bestämma att också andra än ledamöter ska ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten.

20.3.5 SAMMANTRÄDEN

Demokratiberedningen sammanträder på dag, tid och plats som den själv bestämmer.

Demokratiberedningen beslutar själv i varje enskilt fall om beredningens sammanträden ska vara öppna för allmänheten.

Arbetsordning för kommunfullmäktige
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN

Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

KS § 151 Delårsrapport 2026, Vafabmiljö kommunalförbund**INLEDNING**

Protokollsutdrag och handlingar från Vafabmiljös direktion 4 juni 2026, § 44, Delårsrapport 1 2026, Vafabmiljö kommunalförbund, är utsända till medlemskommunerna för godkännande i respektive fullmäktige.

Delårsrapporten innehåller utfall för perioden januari till och med april samt helårsprognos för 2026. I delårsrapporten redogörs även för händelser av väsentlig betydelse, måluppfyllelse samt drift- och investeringsredovisning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.3678 – Missiv

KS 2026.2892 - Protokollsutdrag Vafabmiljös direktion 2026-06-04 § 44 - Delårsrapport 1 2026, delårsrapport samt tjänsteskrivelse

Ledningsutskottets beslut § 129, 2026-08-26

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
bifall till ledningsutskottets förslag att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna delårsrapport 1 2026, för Vafabmiljö Kommunalförbund.

Beslutsgång

Ordföranden ställer ledningsutskottets förslag mot avslag och finner ledningsutskottets förslag bifallet.

BESLUT

Kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna delårsrapport 1 2026, för Vafabmiljö Kommunalförbund.

Skickas till
Kommunfullmäktige

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

KSLU § 127 Delårsrapport 2026, Vafabmiljö kommunalförbund**INLEDNING**

Protokollsutdrag och handlingar från Vafabmiljös direktion 4 juni 2026, § 44, Delårsrapport 1 2026, Vafabmiljö kommunalförbund, är utsända till medlemskommunerna för godkännande i respektive fullmäktige.

Delårsrapporten innehåller utfall för perioden januari till och med april samt helårsprognos för 2026. I delårsrapporten redogörs även för händelser av väsentlig betydelse, måluppfyllelse samt drift- och investeringsredovisning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag

KS 2026.3678 – Missiv

KS 2026.2892 - Protokollsutdrag Vafabmiljös direktion 2026-06-04 § 44 - Delårsrapport 1 2026, delårsrapport samt tjänsteskrivelse

Yrkanden

Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna delårsrapport 1 2026, för Vafabmiljö Kommunalförbund.

Beslutsgång

Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna delårsrapport 1 2026, för Vafabmiljö Kommunalförbund.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Kommunledningskontoret, Kanslienheten
Malin Selldén Wahlman
Nämndsekreterare

MISSIV

Godkännande av delårsrapport 1 2026, Vafabmiljö Kommunalförbund

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Protokollsutdrag och handlingar från Vafabmiljös direktion 4 juni 2026, § 44, Delårsrapport 1 2026, Vafabmiljö kommunalförbund, är utsända till medlemskommunerna för godkännande i respektive fullmäktige.

Delårsrapporten innehåller utfall för perioden januari till och med april samt helårsprognos för 2026. I delårsrapporten redogörs även för händelser av väsentlig betydelse, måluppfyllelse samt drift- och investeringsredovisning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna delårsrapport 1 2026, för Vafabmiljö Kommunalförbund.

Bilagor:

- 1 Protokollsutdrag Vafabmiljös direktion 2026-06-04 § 44 -
Delårsrapport 1 2026, delårsrapport samt tjänsteskrivelse

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand"*. Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående till exempel policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt JA ☐ NEJ ☒

Vid JA besvara följande frågor:

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre JA ☐ NEJ ☐

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA ☐ NEJ ☐

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA ☐ NEJ ☐

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA ☐ NEJ ☐

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om *"till det yttersta av sin förmåga"*? JA ☐ NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden JA ☐ NEJ ☒

Vid JA hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden? JA ☐ NEJ ☐

Horisontella principerna

(tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet? JA ☐ NEJ ☒

Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats? JA ☒ NEJ ☐

Kan beslutet utesluta någon från samhället? JA ☐ NEJ ☒

Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs? JA ☒ NEJ ☐

From: Carin.Miehling@vafabmiljo.se
Sent: 2026-06-23 15:27:40
To: Kommun Info
Subject: Protokollsutdrag Vafabmiljös direktion 2026-06-04 § 44 - Delårsrapport 1 2026
Attachments: Beslut VMKFD 2026-06-04Delårsrapport 1 2026.pdf, Delårsrapport Vafabmiljö Januari till april 2026.pdf, Delårsrapport 1 2026.pdf

Hej!

Bifogar protokollsutdrag samt handlingar i ärendet Delårsrapport 1 2026, Vafabmiljös direktion 2026-06-04 § 44.

MVH
Carin Miehling
Förbundssekreterare
Vafbmiljö kommunalförbund

VMKF § 44

Diarienummer 2026/412-VMKF

Delårsrapport 1 2026

Beslut

Direktionen för Vafabmiljö kommunalförbund beslutar

att godkänna delårsrapport 1 för 2026.

Ärendebeskrivning

Delårsrapporten innehåller utfall för perioden januari till och med april samt helårsprognos för 2026. I delårsrapporten redogörs även för händelser av väsentlig betydelse, måluppfyllelse samt drift- och investeringsredovisning.

Perioden januari–april

Intäkterna är 14 miljoner kronor lägre än budget, vilket till stor del beror på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar under perioden.

Verksamhetskostnaderna är högre än budget. Det förklaras till största delen av högre kostnader för energiåtervinning av avfall och inköp av bioavfallspåsar. Kostnaderna för inköp av flytande biogas är också något högre än budget, till följd av ett högre pris än beräknat.

Personalkostnaderna är lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Övriga externa kostnader är något högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på ökade kostnader för snöröjning i början av året. Därtill har konsultkostnaderna varit högre än budget, främst med anledning av arbetet med förpackningsinsamling samt byte av IT-driftleverantör.

Eftersom det kommunala uppdraget redovisar ett underskott på 18,5 miljoner kronor för perioden återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

Prognos för helåret

Intäkterna beräknas bli 7,8 miljoner kronor lägre än budget. Avvikelsen beror främst på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar.

Verksamhetskostnaderna beräknas bli 6,2 miljoner kronor högre än budget. Det förklaras främst av högre kostnader för energiåtervinning av avfall, reparation och underhåll av biogasanläggningen samt högre avfallsskatt till följd av ökade mängder inkommande farligt avfall till deponi.

Personalkostnaderna beräknas bli 7,1 miljoner kronor lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Justerares signaturer	Utdragsbestyrkande
-----------------------	--------------------

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum

2026-06-04

Direktionen Vafabmiljö kommunalförbund

Övriga externa kostnader beräknas bli 7,4 miljoner kronor högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på högre kostnader för snöröjning i början av året samt högre konsultkostnader kopplade till införandet av förpackningsinsamling, byte av IT-driftleverantör och DAP-projektet (dataanalysplattformprojektet).

Beräkningen av kostnader för sluttäckning och framtida driftkostnader för gamla deponier har uppdaterats. Därför ökas den årliga avsättningen med 0,5 miljoner kronor.

Eftersom det kommunala uppdraget beräknas redovisa ett underskott på 19,8 miljoner kronor för helåret återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

Förslag till beslut

Direktionen för Vafabmiljö kommunalförbund föreslås besluta

att godkänna delårsrapport 1 för 2026.

Yrkanden

Ordföranden Matilda Antonsson (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordförande finner att det endast finns ett förslag till beslut och frågar om direktionen kan besluta enligt detta och finner så.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2026-05-21

Delårsrapport Vafabmiljö – Januari till april 2026

Kopia till

Medlemskommunerna

Justerares signaturer	Utdragsbestyrkande
-----------------------	--------------------

Delårsrapport Vafabmiljö

Januari till april 2026

Innehållsförteckning

1	Förvaltningsberättelse	3
1.1	Händelser av väsentlig betydelse under perioden	3
1.2	Strategiska utvecklingsprojekt	3
1.3	Ekonomisk ställning	6
1.4	Förväntad utveckling	7
1.5	Budget och helårsprognos.....	12
1.6	Balanskravsresultat	13
2	Drift- och investeringsredovisning	14
2.1	Internredovisningsprinciper	14
2.2	Kommunalt uppdrag	15
2.3	Affärsuppdrag	16
2.4	Investeringar	19

1 Förvaltningsberättelse

1.1 Händelser av väsentlig betydelse under perioden

MATERIALÅTERVINNING

Marknaden för återvinningsmaterial har under perioden präglats av lägre prisnivåer och fortsatt osäkerhet. Priserna på wellpapp sjönk med cirka sju procent, främst till följd av en avvaktande marknad och ojämna orderböcker hos pappersbruken. För returpapper minskade både pris och volym, med cirka 14 respektive fem procent. Även priserna på metallskrot sjönk, med cirka 10 procent.

Prisutvecklingen för återvinningsmaterial påverkas i hög grad av råvarumarknaderna. Under perioden har bland annat internationella handelsrestriktioner och ökade transportkostnader till följd av blockaden i Hormuzsundet haft en negativ påverkan på marknaden.

RIKSDAGSBESLUT OM FÖRÄNDRAD AVFALLSLAGSTIFTNING OCH OFFENTLIG SÄLJVERKSAMHET

Riksdagen har beslutat om förändringar i flera miljölagar som ska bidra till minskade avfallsmängder, ökad återvinning och en mer cirkulär ekonomi. Förändringarna innebär bland annat att detaljhandeln får eget ansvar för sitt kommunala avfall. Även verksamheter som ger upphov till förbrukat matfett, förbrukat kontorspapper och returpapper får ett eget ansvar för dessa avfallsslag.

Förbundet får dock ett andrahandsansvar för det avfall som avregleras, om det inte finns någon privat aktör som kan erbjuda verksamheten en insamlingstjänst. Förändringen kan påverka både insamling, mottagning och behandling av dessa avfallsslag.

Nya regler införs även för hantering av schaktmassor. Syftet är att underlätta återvinning och återanvändning när massorna kan hanteras på ett miljömässigt säkert sätt. För förbundet kan reglerna påverka bedömningen av vilka massor som kan tas emot, hur de ska hanteras och i vilken utsträckning de kan användas som resurs i stället för att klassas som avfall. Förändringarna träder i kraft den 1 juli 2026.

Riksdagen har även beslutat om lagen om offentlig säljverksamhet, som träder i kraft den 1 augusti 2026. Lagen syftar till att reglera situationer där statliga, kommunala eller regionala aktörer säljer varor och tjänster på ett sätt som otillbörligt försvårar för privata företag att bedriva verksamhet. För förbundet innebär lagen att verksamheten inom affärsuppdraget behöver följas och bedömas utifrån de nya reglerna.

1.2 Strategiska utvecklingsprojekt

Kommunalförbundet driver flera större utvecklingsprojekt som är avgörande för att nå de långsiktiga målen i det strategiska ögat. Projekten bidrar på olika sätt till att stärka ökad cirkularitet, säkerställa en god ekonomi, utveckla kundnyttan samt skapa en attraktiv arbetsplats. De omfattar bland annat att ta

hem avfallsinsamlingen i egen regi, att införa ett nytt HR- och lönesystem, att bygga ut fastighetsnära insamling av förpackningar samt att modernisera återbruken.

EGEN REGI

Projektet syftar till att all insamling av rest- och matavfall inom regionen ska utföras i egen regi från och med februari 2026. Genomförandet ska öka rådigheten över fordon och resurser, stärka servicenivån och skapa ekonomiska fördelar.

Projektet följer tidplanen. Fordon har upphandlats och levererats, rekrytering av personal är genomförd och lokaler och ytor för fordon och personal har färdigställts. I vissa områden finns hyresavtal på plats, medan etablering av egna lokaler pågår i andra områden. Under uppstarten har förbundet tagit över insamlingsrutterna från Allmiljö och arbetet med att justera och anpassa dem fortsätter vid behov.

SKIFTET – NYTT HR- OCH LÖNESYSTEM

Projektet syftar till att effektivisera och automatisera HR- och löneprocesserna samt underlätta det dagliga arbetet för chefer och medarbetare.

Det nya lönesystemet, Flex Applications, infördes i mars med gott resultat. Arbetet fortsätter nu med införandet av HR-systemet Hailey. Den första fasen, med planerad driftstart i augusti 2026, omfattar bland annat masterdata, onboarding och offboarding. Därefter införs övriga moduler successivt. Målet är att systemet ska vara fullt implementerat i slutet av 2027, så att organisationen kan dra full nytta av det nya systemet.

NÄRSORTERAT – FASTIGHETSNÄRA INSAMLING AV FÖRPACKNINGAR

Projektet Närsorterat omfattar flera delprojekt och syftar till att hushållen i regionen ska erbjudas fastighetsnära insamling av förpackningar. Insamlingen ska samordnas med dagens insamling av mat- och restavfall och omfatta förpackningar av plast, papper, färgat och ofärgat glas samt metall. Målet är att skapa lösningar som är flexibla, effektiva och hållbara samt ger god service till invånarna utan att påverka taxan.

Införandet är komplext och kommer inte in sin helhet var fullt utbyggt för samtliga fraktioner och bostadsformer i hela regionen till den 1 januari 2027.

Gällande flerbostadshus och gemensamhetsanläggningar finns redan helt eller delvis etablerade lösningar i flera av medlemskommunerna. Etableringen är mycket tidskrävande och förbundet har inte rådighet över helheten då många av besluten och framdriften ligger hos fastighetsägaren. Förbundets organisation är på plats med kundansvariga som har dialog med fastighetsägare i samtliga kommuner. Under 2026 tillkommer fordonskapacitet och processerna för en mer storskalig utbyggnad fortsätter att utvecklas.

För småhus har införandet av insamling av plast- och pappersförpackningar kommit en god bit på väg. I Västerås ställdes kärl ut under 2025 och insamlingen har fungerat väl. Lösningen bedöms överlag vara uppskattad av både förare och invånare. Utställning av kärl fortsätter i övriga delar av regionen

under 2026, med målet att majoriteten av småhusen ska ha fått kärl för plast- och pappersförpackningar före den 1 januari 2027.

För glas- och metallförpackningar har arbetet hittills främst omfattat en gedigen metodutredning samt omvärldsbevakning. Under våren 2026 intensifieras arbetet med att ta fram en långsiktig lösning för dessa fraktioner. Till dess att en etablerad lösning finns på plats kommer invånarna även fortsättningsvis att kunna lämna glas och metall vid återvinningsstationer och återbruken. Den fortsatta implementeringstakten påverkas av kommande inriktning och beslut.

I samband med utbyggnaden har även en mobil app utvecklats och införts. Appen ska ge invånarna bättre information om kommande tömningar och göra det enklare att ta del av flera av förbundets tjänster.

Vid sidan av insamlingslösningarna har förbundet etablerat rutiner, relationer och processer för omlastning, bearbetning och utleverans till producenternas mottagarorganisationer. Det innefattar även arbetsrätt för att säkerställa ersättning från producenterna.

ÅTERBRUK 2.0

Återbruk 2.0 syftar till att utveckla återbruken med ökat fokus på återanvändning och cirkulär ekonomi. Målet är att nya och moderniserade återbruk ska finnas på plats till 2033. Under perioden har arbetet fortsatt med att se över den långsiktiga planen för både nya och befintliga återbruk.

Byggstart för det nya återbruket Eriksberg i Hallstahammars kommun planeras till sommaren/hösten 2026. Upphandlingen av entreprenör har dock överklagats till förvaltningsdomstolen. Det innebär att avtal inte kan tecknas och att entreprenaden försenas till dess att processen är avslutad och beslutet har vunnit laga kraft.

Arbete pågår även med lokalisering av nya återbruk i Surahammar, Arboga, Enköping och Västerås. Processen med att säkra mark har visat sig vara utmanande, vilket påverkar tidplanen för den fortsatta utvecklingen.

Parallellt implementeras gestaltningskonceptet vid befintliga återbruk. Arbetet sker enligt plan.

1.3 Ekonomisk ställning

Tabell 1: Ekonomisk utveckling (mnkr)

	Utfall 2024	Utfall 2025	Utfall T1 2026	Budget 2026	Prognos 2026
Resultaträkning					
Verksamhetens intäkter	888,5	867,8	305,3	922,1	926,5
Verksamhetens kostnader	-889,3	-826,7	-297,8	-883,5	-886,5
Resultat	-0,8	41,1	7,5	38,6	40
Balansräkning					
Balansomslutning	1034	1060	1032	1344	1209
Anläggningstillgångar	671	743	786	981	892
Eget kapital	93	134	141,5	168	174
Investeringar	114	170	76	314	258
Nyckeltal					
Soliditet %	9,0%	12,6%	13,7%	12,5%	14,4%
Skuldsättningsgrad	10,1	6,9	6,3	7,0	5,9

Den ekonomiska ställningen bedöms som stabil. Helårsprognosen visar ett resultat på 40,0 mnkr efter återföring av medel från resultatutjämningsfonden, vilket är 1,4 mnkr högre än budget. Balanskravet för 2026 bedöms uppfyllas, eftersom prognosen visar ett positivt balanskravsresultat.

Det kommunala uppdraget beräknas redovisa ett underskott på 19,8 mnkr före återföring från resultatutjämningsfonden. Underskottet förklaras främst av lägre ersättning än beräknat för förpackningsinsamling, lägre taxeintäkter för restavfall samt högre verksamhetskostnader och övriga externa kostnader. Efter återföring är uppdraget i balans och behållningen i fonden beräknas uppgå till 2,5 mnkr vid årets slut.

Affärsuppdraget prognostiseras redovisa ett resultat på 40,0 mnkr, vilket motsvarar en vinstmarginal på 11,3 procent. Resultatnivån överstiger både kravet på minst 5 procent och årets målnivå på 11 procent. Den starkare avkastningen förklaras främst av en positiv prognos inom Marknad, medan Biogas väntas redovisa ett något lägre resultat än budget.

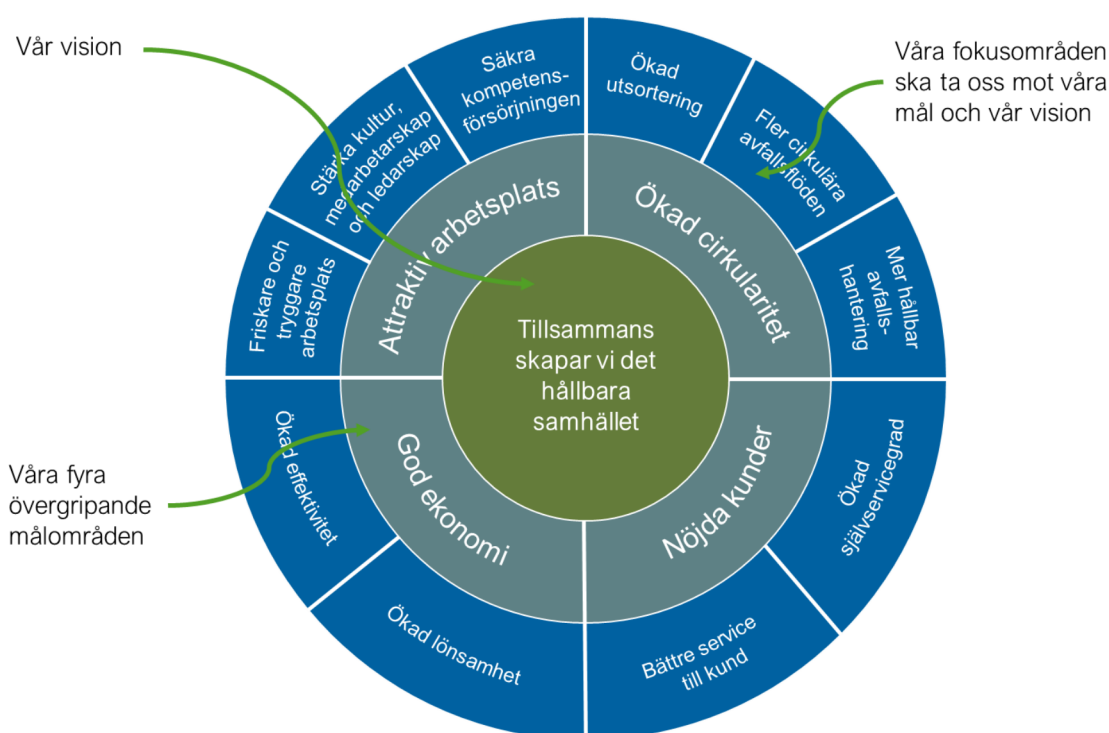
Soliditeten prognostiseras till 14,4 procent, vilket överstiger målnivån på 12,5 procent och är högre än föregående års nivå. Samtidigt är investeringsnivån hög. Årets investeringar beräknas uppgå till cirka 258 mnkr, vilket överstiger det kassaflöde som genereras av verksamheten. Förbundet behöver därför öka upplåningen enligt plan under året för att finansiera planerade investeringar.

Sammantaget bedöms förbundet ha en stabil ekonomisk ställning och god ekonomisk hushållning då både resultatet och soliditeten överstiger budget och målnivåer.

1.4 Förväntad utveckling

Vafabmiljö kommunalförbund bedriver uppföljning och planering av verksamheten baserat på det strategiska ögat, vilket omfattar fyra centrala målområden: Attraktiv arbetsplats, Ökad cirkularitet, Nöjda kunder och God ekonomi. Dessa målområden återspeglar förbundets vision om att tillsammans med kunder och intressenter bidra till ett hållbart samhälle. Genom tydligt definierade fokusområden och nyckeltal övervakas verksamhetens utveckling noggrant för att säkerställa att fastställda mål uppnås.

Figur 1: Strategiska ögat, mål och fokusområden

ATTRAKTIV ARBETSPLATS

Ambitionen är att skapa en arbetsplats där medarbetare trivs, utvecklas och bidrar till verksamhetens framgång. För att uppnå detta fokuseras på följande områden:

- Friskare och tryggare arbetsplats: Arbetet är inriktat på att minska sjukfrånvaro och skapa en säker arbetsmiljö.
- Stärka kultur, medarbetarskap och ledarskap: Insatser genomförs för att förstärka arbetskulturen och höja medarbetarnas engagemang

- Säkra kompetensförsörjningen: Fokus ligger på att skapa en attraktiv arbetsplats vilket gör att vi både kan behålla och utveckla våra nuvarande medarbetare samt attrahera nya talanger.

För att följa upp hur arbetet fortskrider inom de framtagna fokusområdena följs nyckeltal upp kontinuerligt under året.

Tabell 2: Nyckeltal Attraktiv arbetsplats

Fokusområde	Nyckeltal	Målnivå	Prognos
Friskare och tryggare arbetsplats	Sjukfrånvaro (%)	4,0%	4,0%
	Andel riskobservationer i relation till antal olyckor, tillbud och riskobservationer	55%	55%
Stärka kultur, medarbetarskap och ledarskap	Medarbetarenkät (index)	4,0	4,0
Säkra kompetensförsörjningen	Attraktiv Arbetsgivareindex	-	-

Efter första tertialet uppgår sjukfrånvaron till 4,46 procent. Helårsprognosen är 4,0 procent, vilket är i nivå med målet. Arbetet fortsätter med löpande och riktade insatser för att identifiera och genomföra åtgärder som kan minska sjukfrånvaron.

Andelen riskobservationer i relation till olyckor, tillbud och riskobservationer uppgick till 32 procent efter första tertialet. Helårsmålet är 55 procent. Bedömningen är att målet fortfarande kan nås under året, med stöd av införandet av nytt rapporteringssystem.

Medarbetarenkäten visade ett resultat på 4,0, vilket är i nivå med målnivån för 2026 och högre än målnivån för 2025. Målet för Attraktiv Arbetsgivareindex införs under året och saknar därför ännu mätetal.

Sammantaget bedöms målet om att vara en attraktiv arbetsplats kunna uppnås vid årets slut. Resultatet i medarbetarenkäten ligger i nivå med målet, medan arbetet med att öka andelen riskobservationer och sjukfrånvaron behöver fortsätta under året.

ÖKAD CIRKULARITET

Arbetet med att främja cirkularitet är avgörande för Vafabmiljös hållbarhetsarbete. Följande fokusområden prioriteras:

- Ökad utsortering: Arbetet syftar till att minska mängden restavfall genom ökad sortering av återvinningsbara material.
- Fler cirkulära avfallsflöden: Målsättningen är att etablera nya cirkulära flöden vilket ska bidra till en mer hållbar resursanvändning.

För att övervaka framstegen inom de angivna fokusområdena bevakas nedanstående nyckeltal löpande under året.

Tabell 3: Nyckeltal fokusområden Ökad cirkularitet

Fokusområde	Nyckeltal	Målnivå	Prognos
Ökad utsortering	Minska hushållens restavfall jämfört med 2020 års nivå	25%	16%
Fler cirkulära avfallsflöden	Antal nya cirkulära flöden etablerade jämfört med 2023	4 st	2 st
Mer hållbar avfallshantering	Kartläggning och prioritering av förbättringar	Aktiviteter påbörjade	Enligt plan

Mängden restavfall per hushåll fortsätter att minska, men minskningen går långsammare än planerat. Prognosen för året är en minskning med 16 procent jämfört med målnivån på 25 procent. Under året förväntas restavfallet minska ytterligare när de flesta småhus i resterande kommuner, utöver Västerås, också får kärl för plast- och pappersförpackningar.

Plockanalyser visar att restavfallet fortfarande innehåller en stor andel matavfall, mellan 18 och 28 procent. Det förekommer även felsortering i form av hela, otömnda förpackningar med matavfall. Detta visar att det behövs fortsatta insatser för att minska restavfallet och öka utsorteringen av matavfall till biogasproduktion.

Sedan oktober 2025 är det åter tillåtet att lägga smutsiga och trasiga textilier i restavfallet. Det innebär att textilier inte längre väntas bidra till minskade restavfallsmängder på samma sätt som under perioden då de inte fick slängas i restavfallet. Producentansvaret för textilier beräknas träda i kraft våren 2028.

Målet om fler cirkulära avfallsflöden bedöms bli svårt att nå. Prognosen är två nya etablerade flöden, jämfört med målnivån fyra.

Målet om mer hållbar avfallshantering bedöms kunna nås under året. Arbetet med kartläggning och prioritering av förbättringar pågår enligt plan.

Sammantaget bedöms målen inom fokusområdet ökad cirkularitet delvis uppnås. Utvecklingen går i rätt riktning inom flera delar, men takten är inte tillräcklig för att nå målen om minskat restavfall och fler cirkulära avfallsflöden under året.

NÖJDA KUNDER

Förbundet strävar efter att stärka kundernas förtroende och säkerställa att de tjänster som erbjuds håller högsta möjliga kvalitet. Följande fokusområden har hög prioritet:

- Bättre service till kund: Här ligger fokus på att förbättra service och kundbemötande genom att mäta olika index kopplade till nöjdhet.
- Ökad självservicegrad: Genom utveckling och förbättring av digitala tjänster är målsättningen att öka antalet självservicetjänster till både privat- och företagskunder.

Under året följs nedanstående nyckeltal upp för att bedöma hur arbetet inom fokusområdena utvecklas.

Tabell 4: Nyckeltal fokusområden Nöjda kunder

Fokusområde	Nyckeltal	Målnivå	Prognos
Bättre service till kund	NKI privatkund	86%	Mätning september
	NKI företagskund	86%	Mätning i höst
	Nytt abonnemang – nöjd kund	89%	Mätning i höst
Ökad självservicegrad	Antal personer som besöker oss digitalt (Mina sidor privat samt avfallsappen)	250 000	250 000
	Antal digitala tjänster för privatkunder	8 st	9 st

Ett enkätverktyg har upphandlats för att möjliggöra kundundersökningar riktade till både privat- och företagskunder. Den återkommande kundundersökningen för privatkunder planeras att genomföras i september. Undersökningar för företagskunder och nyinflyttade planeras senare under hösten.

Arbetet med att öka kundernas möjlighet till självservice fortsätter. Projektet Mina sidor för privatkunder avslutas under sommaren och övergår därefter i förvaltning. Antalet digitala tjänster för privatkunder uppgår till nio, vilket överstiger målnivån. Målet om antal besökare till Mina sidor och avfallsappen bedöms också kunna nås.

Arbete pågår även med en ny webbplats, där en företagsportal ingår. En förstudie för företagsportalen har påbörjats. Under året fortsätter även arbetet med att ta fram nya nyckeltal för att följa utvecklingen av självservicegraden.

Sammantaget bedöms målet om nöjda kunder kunna uppnås. Bedömningen grundas främst på utvecklingen inom digitala tjänster och självservice, medan resultatet från årets kundundersökningar följs upp när mätningarna har genomförts.

GOD EKONOMI

För att långsiktigt kunna upprätthålla en hållbar och stabil ekonomi fokuserar förbundet på följande områden:

- **Ökad lönsamhet:** Målet är att uppnå ett resultat på minst 5 procent i affärsuppdraget, vilket bidrar till att minska lånebehovet och stärka den ekonomiska stabiliteten. Nya initiativ att öka lönsamheten tas fram årligen och följs upp kontinuerligt.
- **Ökad effektivitet:** Genom att optimera resursanvändningen strävas det efter att öka effektiviteten. Nya initiativ att öka effektiviteten tas fram årligen och följs upp kontinuerligt.

Arbetets framsteg inom fokusområdena övervakas genom en kontinuerlig uppföljning av nedanstående nyckeltal under året.

Tabell 5: Nyckeltal fokusområden God ekonomi

Fokusområde	Nyckeltal	Målnivå	Prognos
Ökad lönsamhet och effektivitet	Resultatnivå i affärsuppdraget (minst 5%)	11%	11,3%
	Resultat i kommunalt uppdrag i balans	0	0
	Förbundets soliditet (%)	12,5%	14,4%
	Årlig ekonomisk förbättring av effektivitets- och lönsamhetsinitiativ	10 mnkr	10 mnkr

Resultatnivån för affärsuppdraget prognostiseras till 11,3 procent, vilket överstiger både kravet på minst 5 procent vinstmarginal och årets målnivå på 11 procent.

Det kommunala uppdraget är i balans efter justering med medel från resultatutjämningsfonden, vilket innebär att målet förväntas uppnås.

Soliditeten prognostiseras till 14,4 procent, vilket överstiger både föregående års nivå och målnivån på 12,5 procent. Det visar på en långsiktigt positiv utveckling av förbundets finansiella ställning.

Effekten av genomförda effektiviserings- och lönsamhetsinitiativ beräknas till 10 mnkr, i linje med målnivån. Dessa åtgärder bidrar till ett stärkt ekonomiskt handlingsutrymme på längre sikt.

Den samlade bedömningen är att målen inom området God ekonomi förväntas uppnås.

SAMMANFATTNING FÖRVÄNTAD UTVECKLING

Målen inom God ekonomi bedöms uppnås, eftersom resultatnivån i affärsuppdraget och soliditeten överstiger målnivåerna samtidigt som det kommunala uppdraget är i balans efter återföring av medel från resultatutjämningsfonden.

Målen inom Attraktiv arbetsplats bedöms kunna uppnås. Sjukfrånvaron prognostiseras vara i nivå med målet och medarbetarenkäten når målnivån. Arbetet med att öka andelen riskobservationer behöver dock fortsätta.

Inom Nöjda kunder bedöms målen kunna uppnås, främst till följd av den positiva utvecklingen inom digitala tjänster och självservice. Flera kundundersökningar genomförs först senare under året och följs därför upp när resultaten finns tillgängliga.

Inom Ökad cirkularitet bedöms målen delvis kunna uppnås. Restavfallet fortsätter att minska, men inte i den takt som krävs för att nå målet. Även målet om fler cirkulära avfallsflöden bedöms bli svårt att nå, medan arbetet med mer hållbar avfallshantering går enligt plan.

Den samlade bedömningen är att Vafabmiljö har en god ekonomisk hushållning. För att stärka den fortsatta utvecklingen behöver arbetet med minskade restavfallsmängder, ökad utsortering och fler cirkulära avfallsflöden fortsatt prioriteras.

1.5 Budget och helårsprognos

I nedanstående tabell redovisas budget, utfall och avvikelse för januari–april samt budget, prognos och avvikelse för helåret.

Tabell 6: Uppföljning mot budget och prognos (mnkr)

mnkr	Budget T1 2026	Utfall T1 2026	Avvikelse T1	Budget 2026	Prognos 2026	Avvikelse helår
Taxor och avgifter	175,5	165,9	-9,6	553,2	542,7	-10,5
Mottagningsintäkter	46,7	45,2	-1,5	145,5	149,6	4,1
Försäljningsintäkter	61,4	60,1	-1,3	164,4	164,1	-0,3
Transportintäkter	8,4	7,7	-0,7	25,1	24,5	-0,6
Övriga intäkter	8,8	7,9	-0,9	26,2	25,7	-0,5
Intäkter	300,8	286,8	-14	914,4	906,6	-7,8
Verksamhetskostnader	-117,9	-122,4	-4,5	-343	-349,2	-6,2
Personalkostnader	-90,3	-85,5	4,8	-272,1	-265	7,1
Övriga externa kostnader	-41,8	-46,9	-5,1	-125,5	-132,9	-7,4
Avskrivningar	-33,3	-33	0,3	-109,3	-109	0,3
Kostnader	-283,3	-287,8	-4,5	-849,9	-856,1	-6,2
Avsättning inaktiva deponier	-6,7	-6,7	0	-20	-20,5	-0,5
Finansiella intäkter	-0,2	0,1	0,3	-0,6	0,3	0,9
Finansiella kostnader	-4,3	-3,4	0,9	-13	-10,1	2,9
Resultat före justering resultafond	6,3	-11	-17,3	30,9	20,2	-10,7
Justering resultafond	5,7	18,5	12,8	7,7	19,8	12,1
Resultat efter justering resultafond	12	7,5	-4,5	38,6	40	1,4

STÖRRE BUDGETAVVIKELSER UNDER PERIODEN JANUARI–APRIL

Intäkterna är 14 mnkr lägre än budget, vilket till stor del beror på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar under perioden.

Verksamhetskostnaderna är högre än budget. Det förklaras till största delen av högre kostnader för energiåtervinning av avfall och inköp av bioavfallspåsar. Kostnaderna för inköp av flytande biogas är också något högre än budget, till följd av ett högre pris än beräknat.

Personalkostnaderna är lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Övriga externa kostnader är något högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på ökade kostnader för snöröjning i början av året. Därtill har konsultkostnaderna varit högre än budget, främst med anledning av arbetet med förpackningsinsamling samt byte av IT-driftleverantör.

Eftersom det kommunala uppdraget redovisar ett underskott på 18,5 mnkr för perioden återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

STÖRRE BUDGETAVVIKELSER FÖR HELÅRET

Intäkterna beräknas bli 7,8 mnkr lägre än budget. Avvikelsen beror främst på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar.

Verksamhetskostnaderna beräknas bli 6,2 mnkr högre än budget. Det förklaras främst av högre kostnader för energiåtervinning av avfall, reparation och underhåll av biogasanläggningen samt högre avfallsskatt till följd av ökade mängder inkommande farligt avfall till deponi.

Personalkostnaderna beräknas bli 7,1 mnkr lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Övriga externa kostnader beräknas bli 7,4 mnkr högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på högre kostnader för snöröjning i början av året samt högre konsultkostnader kopplade till införandet av förpackningsinsamling, byte av IT-driftleverantör och DAP-projektet (dataanalysplattformprojektet).

Beräkningen av kostnader för sluttäckning och framtida driftkostnader för gamla deponier har uppdaterats. Därför ökas den årliga avsättningen med 0,5 mnkr.

Eftersom det kommunala uppdraget beräknas redovisa ett underskott på 19,8 mnkr för helåret återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

1.6 Balanskravsresultat

Balanskravet är ett lagstadgat krav som ska uppfyllas enligt kommunallagen och utgör en undre gräns för vilket resultat som är legalt. Ett eventuellt underskott i bokslutet ska inarbetas och det egna kapitalet ska återställas inom tre år utifrån en åtgärdsplan. Prognosen visar att förbundet uppfyller balanskravet och har en ekonomi i balans för 2026.

Tabell 7: Balanskravsutredning (mnkr)

	Prognos 2026
Årets resultat enligt resultaträkningen	40
– Samtliga realisationsvinster	-1,3
+ Realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	
+ Realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	
–/+ Orealiserade vinster och förluster i värdepapper	
–/+ Återföring av orealiserade vinster och förluster i värdepapper	
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	38,7
– Reservering av medel till resultatreserv	
+ Användning av medel från resultatreserv	
+ Användning av medel från resultatutjämningsreserv	
Balanskravsresultat	38,7

2 Drift- och investeringsredovisning

Driftbudget upprättas för affärsuppdraget uppdelat på Marknad och Biogas. Det görs också en särredovisad budget för det kommunala uppdraget. Ett eventuellt överskott överförs till en resultatfond för att utnyttjas vid tillfälliga negativa resultat.

Investeringsbudget upprättas för kommunalförbundet årligen. Investeringsprojekt som inte slutförts under året förs över till nästa års investeringsbudget inom given ram.

2.1 Internredovisningsprinciper

Interna transaktioner, såsom köp och försäljning av transporttjänster samt avfallsbehandling, sker till marknadspris och hanteras genom internfakturerings, vilket säkerställer att verksamheterna bär sina egna kostnader utan ytterligare kostnadsfördelningar.

Fördelningen av kapitalkostnader sker genom avskrivningar och internränta, där internräntan fastställs årligen. För räkenskapsåret 2026 har internräntan fastställts till 2 procent.

Personalomkostnader fördelas genom ett schablonmässigt påslag på lönekostnaderna enligt SKR:s rekommenderade nivå, vilket inkluderar arbetsgivaravgifter, pensionskostnader och löneskatt.

Det kommunala uppdraget särredovisas från affärsuppdraget. Särredovisningen innebär att intäkter och kostnader som direkt kan hänföras till respektive uppdrag tilldelas direkt. Gemensamma intäkter och kostnader fördelas genom särskilda fördelningsnycklar som uppdateras tertiälsvis, baserade på andel hushållsavfall/verksamhetsavfall eller uppskattad tidsåtgång.

2.2 Kommunalt uppdrag

Uppdraget att ta hand om avfall som kommunalförbundet har enligt 15 kap miljöbalken särredovisas från affärsuppdraget.

Tabell 8: Driftredovisning kommunalt uppdrag (mnkr)*

	Budget T1	Utfall T1	Avvikelse	Budget	Prognos	Avvikelse
Taxor och avgifter	140,2	137,9	-2,3	444,3	442,4	-1,9
Ersättning förpackningar	35,3	28,1	-7,2	109,0	100,4	-8,6
Försäljningsintäkter	16,7	15,8	-0,9	42,0	41,5	-0,5
Övriga intäkter	3,5	2,9	-0,6	10,3	9,9	-0,4
Intäkter	195,7	184,7	-11,0	605,6	594,2	-11,4
Verksamhetskostnader	-77,0	-79,6	-2,6	-226,7	-229,5	-2,8
Personalkostnader	-66,5	-63,0	3,5	-203,3	-198,6	4,7
Övriga externa kostnader	-29,7	-33,3	-3,6	-89,1	-93,8	-4,7
Kostnader	-173,2	-175,9	-2,7	-519,1	-521,9	-2,8
Resultat före avskrivningar	22,5	8,8	-13,7	86,5	72,3	-14,2
Avskrivningar	-18,9	-18,9	0,0	-66,1	-66,1	0,0
Resultat efter avskrivningar	3,6	-10,1	-13,7	20,4	6,2	-14,2
Avsättning inaktiva deponier	-6,7	-6,7	0,0	-20,0	-20,5	-0,5
Resultat före finansiella poster	-3,1	-16,8	-13,7	0,4	-14,3	-14,7
Finansiella poster	-2,6	-1,7	0,9	-8,1	-5,5	2,6
Resultat före resultatfond	-5,7	-18,5	-12,8	-7,7	-19,8	-12,1
Justering resultatfond	5,7	18,5	12,8	7,7	19,8	12,1
Resultat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* Inkl interna poster

Det kommunala uppdraget redovisar ett underskott på 18,5 mnkr för perioden januari–april, före återföring av medel från resultatutjämningsfonden. Efter återföringen uppgår behållningen i fonden till 3,8 mnkr vid periodens utgång.

Periodens avvikelse mot budget förklaras främst av lägre intäkter samt högre verksamhetskostnader och övriga externa kostnader. De lägre intäkterna beror framför allt på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar.

Verksamhetskostnaderna är högre än budget, främst till följd av högre kostnader för energiåtervinning av avfall och inköp av bioavfallspåsar. Den negativa avvikelsen på övriga externa kostnader förklaras främst av högre kostnader för snöröjning i början av året samt konsultkostnader kopplade till införandet av Närsorterat och byte av IT-driftleverantör.

Personalkostnaderna är lägre än budget på grund av vakanser, föräldraledigheter samt sjukfrånvaro.

Helårsprognosen visar ett underskott på 19,8 mnkr före återföring av medel från resultatutjämningsfonden. Behållningen i fonden beräknas därmed uppgå till 2,5 mnkr vid årets slut. Prognosavvikelsen för helåret beror i huvudsak på samma orsaker som periodutfallet, med lägre intäkter samt högre

verksamhetskostnader och övriga externa kostnader. Därutöver har beräkningen av kostnader för sluttäckning och framtida driftkostnader för gamla deponier uppdaterats, vilket innebär att avsättningen i prognosen är 0,5 mnkr högre än budget.

2.3 Affärsuppdrag

Utfallet för perioden januari till april för affärsuppdraget som helhet är 7,5 mnkr, vilket är 4,5 mnkr lägre än budgeterat. Helårsprognosen är 40 mnkr, vilket är 1,4 mnkr högre än budgeterat. Resultatet i prognosen motsvarar en vinstmarginal på 11,3 procent.

I affärsuppdraget redovisas Biogas separat. Resterande verksamhet i affärsuppdraget benämns Marknad där bland annat försäljning av avfallslösningar till företag och arbete med avsättning av inkommande material och bränslen sker.

Tabell 9: Resultatsammanställning affärsuppdraget (mnkr)*

	Budget T1	Utfall T1	Avvikelse	Budget	Prognos	Avvikelse
Marknad	8,4	8,1	-0,3	31,1	34,6	3,5
Biogas	3,6	-0,6	-4,2	7,5	5,4	-2,1
Resultat	12,0	7,5	-4,5	38,6	40,0	1,4

* Inkl interna poster

Tabell 10: Driftredovisning Marknad (mnkr)*

	Budget T1	Utfall T1	Avvikelse	Budget	Prognos	Avvikelse
Mottagningsintäkter	45,3	44,8	-0,5	141,1	147,3	6,2
Försäljningsintäkter	9,5	8,6	-0,9	22,3	22,0	-0,3
Transportintäkter	11,0	9,5	-1,5	33,0	31,6	-1,4
Övriga intäkter	4,9	4,5	-0,4	14,4	14,4	0,0
Intäkter	70,7	67,4	-3,3	210,8	215,3	4,5
Verksamhetskostnader	-26,1	-24,5	1,6	-74,3	-77,2	-2,9
Personalkostnader	-19,3	-17,6	1,7	-54,7	-52,1	2,6
Övriga externa kostnader	-9,8	-10,6	-0,8	-29,3	-31,3	-2,0
Kostnader	-55,2	-52,7	2,5	-158,3	-160,6	-2,3
Resultat före avskrivningar	15,5	14,7	-0,8	52,5	54,7	2,2
Avskrivningar	-6,3	-6,1	0,2	-19,2	-19,1	0,1
Resultat efter avskrivningar	9,2	8,6	-0,6	33,3	35,6	2,3
Finansiella poster	-0,8	-0,5	0,3	-2,2	-1,0	1,2
Resultat	8,4	8,1	-0,3	31,1	34,6	3,5

* Inkl interna poster

Marknad redovisar ett resultat på 8,1 mnkr för perioden januari–april, vilket är 0,3 mnkr lägre än budget.

Intäkterna är lägre än budget. Avvikelsen beror främst på konjunkturläget, som har medfört något lägre inkommande mängder avfall från företaget samt färre transporter än beräknat.

Kostnaderna är lägre främst beroende på att personalkostnaderna är lägre beroende på vakanser, sjukfrånvaro och föräldraledigheter.

Finansiella poster är något lägre än beräknat till följd av lägre räntekostnader.

Helårsprognosen visar ett resultat på 34,6 mnkr, vilket är 3,5 mnkr högre än budget. Den positiva avvikelsen förklaras främst av högre mottagningsintäkter kopplade till nytillkomna mängder av plast som sorteras i pappershallen, ökade volymer till oljestationen samt ökade mängder farligt avfall till deponering. Även lägre personalkostnader och lägre räntekostnader bidrar positivt till prognosen.

Den positiva avvikelsen motverkas delvis av högre verksamhetskostnader, främst till följd av ökad avfallsskatt för deponering av farligt avfall. Även övriga externa kostnader beräknas bli högre än budget, främst på grund av konsultkostnader.

Tabell 11: Driftredovisning Biogas (mnkr)*

	Budget T1	Utfall T1	Avvikelse	Budget	Prognos	Avvikelse
Mottagningsintäkter	5,3	4,8	-0,5	16,0	14,4	-1,6
Försäljningsintäkter	39,3	39,7	0,4	114,2	114,6	0,4
Investerings- och biogasstöd	3,2	3,4	0,2	9,7	9,8	0,1
Intäkter	47,8	47,9	0,1	139,9	138,8	-1,1
Verksamhetskostnader	-28,0	-31,4	-3,4	-83,9	-84,1	-0,2
Personalkostnader	-4,6	-4,9	-0,3	-14,1	-14,3	-0,2
Övriga externa kostnader	-2,4	-3,1	-0,7	-7,3	-8,0	-0,7
Kostnader	-35,0	-39,4	-4,4	-105,3	-106,4	-1,1
Resultat före avskrivningar	12,8	8,5	-4,3	34,6	32,4	-2,2
Avskrivningar	-8,1	-8,0	0,1	-23,9	-23,8	0,1
Resultat efter avskrivningar	4,7	0,5	-4,2	10,7	8,6	-2,1
Finansiella poster	-1,1	-1,1	0,0	-3,2	-3,2	0,0
Resultat	3,6	-0,6	-4,2	7,5	5,4	-2,1

* Inkl interna poster

Biogasverksamheten redovisar ett resultat på -0,6 mnkr för perioden januari–april, vilket är 4,2 mnkr lägre än budget. Intäkterna ligger sammantaget i nivå med budget, medan kostnaderna är högre.

Den negativa kostnadsavvikelsen beror främst på högre kostnader för reparation och underhåll, behandling av rejektmaterial samt inköp av flytande biogas. Den inköpta volymen flytande biogas är cirka 10 procent lägre än budgeterat, men priset är cirka 20 procent högre.

Helårsprognosen visar ett resultat på 5,4 mnkr, vilket är 2,1 mnkr lägre än budget.

Försäljningsintäkterna bedöms hamna i nivå med budget, medan mottagningsintäkterna väntas bli något lägre till följd av lägre inkommande mängder avfall från företag.

På kostnadssidan beräknas avvikelsen för helåret bli 1,1 mnkr högre än budget. Det är en mindre avvikelse än för perioden januari–april och beror till stor del på att behovet av inköp av flytande biogas minskar när den renoverade rötkammaren tas i full drift till sommaren.

2.4 Investeringar

FÄRDIGSTÄLLDA INVESTERINGAR

Till och med april har investeringar för 43,3 mnkr färdigställts, vilket är i nivå med budget. Den största delen avser inköpta fordon till projektet Närsorterat. Den totala utgiften för färdigställda projekt uppgår till 52,6 mnkr, vilket är 8,1 mnkr högre än beslutad projektkalkyl.

PÅGÅENDE INVESTERINGAR

Årets prognos för pågående investeringar uppgår till 214,8 mnkr, vilket är 56,1 mnkr lägre än budget för 2026. Avvikelsen beror främst på att flera större projekt har senarelagts. Den prognostiserade totalutgiften för de pågående projekten uppgår till 362,0 mnkr. Det är 5,1 mnkr högre än beslutade projektkalkyler och avser projektens totala löptid, som i flera fall sträcker sig över flera år.

Bland de större pågående projekten finns återbruket i Hallstahammar, där 11,3 mnkr har upparbetats sedan projektstart. Inom Närsorterat är fordonsinvesteringarna i slutskedet och leverans av resterande fordon väntas under maj. För deponiåtgärder ligger prognosen i nivå med beslutad projektkalkyl.

Tabell 12: Investeringsredovisning (mnkr)

	Totalutgift			Årets investeringar			
	Beslutad projektkalkyl	Utfall från projektstart	Avvikelse	Budget	Utfall T1	Prognos	Avvikelse
Färdigställda investeringar							
Större projekt							
Närsorterat (fordon)	37,1	41,4	-4,3	42,6	41,4	41,4	1
Övriga investeringar							
Reinvesteringar	4,5	7,3	-2,8		1,0	1,0	-1
Lagkrav och myndighetsbeslut	0,8	0,3	0,5	0,4	0,3	0,3	0
Övriga	2,1	3,6	-1,5		0,6	0,6	-1
Summa färdigställda investeringar	44,5	52,6	-8,1	43,0	43,3	43,3	-0,3
Pågående investeringar							
Större projekt							
Återbruk Hallstahammar	80,0	80,0	0,0	30,0	0,4	30,0	0
Närsorterat (kärl samt ytor och lokaler)	86,8	86,4	0,4	57,1	8,2	60,7	-3,6
Närsorterat (fordon)	35,7	41,8	-6,1	38,5	9,9	41,8	-3,3
Egen regi ytor och lokaler	12,9	12,4	0,5	1,3	3,3	5,3	-4,0
Övriga investeringar							
Reinvesteringar	34,6	32,3	2,3	29,1	2,9	20,8	8,3
Affärsmässiga	53,4	49,3	4,1	44,0	3,4	16,6	27,4
Effektiviseringar och kapacitetsökningar	7,8	8,4	-0,6	14,9	3,8	11,3	3,6
Säkerhet och arbetsmiljö	2,2	2,6	-0,4	19,5		4,5	15,0
Lagkrav och myndighetsbeslut	0,8	0,9	-0,1	1,2		0,7	0,5
Övriga	4,3	9,5	-5,2	23,0	0,2	16,6	6,4
Deponiåtgärder							
Sluttäckning	20,4	20,4	0,0	4,8	0,1	2,5	2,3
PFAS- och metallrening	18,0	18,0	0,0	7,5	0,4	4,0	3,5
Summa pågående investeringar	356,9	362,0	-5,1	270,9	32,6	214,8	56,1
Totalsumma investeringar inkl deponiåtgärder	401,4	414,6	-13,2	313,9	75,9	258,1	55,8

*Inklusive planerade investeringar som ej påbörjats ännu

Till
Direktionen Vafabmiljö
kommunalförbund

Delårsrapport 1 2026

Ärendebeskrivning

Delårsrapporten innehåller utfall för perioden januari till och med april samt helårsprognos för 2026. I delårsrapporten redogörs även för händelser av väsentlig betydelse, måluppfyllelse samt drift- och investeringsredovisning.

Perioden januari–april

Intäkterna är 14 miljoner kronor lägre än budget, vilket till stor del beror på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar under perioden.

Verksamhetskostnaderna är högre än budget. Det förklaras till största delen av högre kostnader för energiåtervinning av avfall och inköp av bioavfallspåsar. Kostnaderna för inköp av flytande biogas är också något högre än budget, till följd av ett högre pris än beräknat.

Personalkostnaderna är lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Övriga externa kostnader är något högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på ökade kostnader för snöröjning i början av året. Därtill har konsultkostnaderna varit högre än budget, främst med anledning av arbetet med förpackningsinsamling samt byte av IT-driftleverantör.

Eftersom det kommunala uppdraget redovisar ett underskott på 18,5 miljoner kronor för perioden återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

Prognos för helåret

Intäkterna beräknas bli 7,8 miljoner kronor lägre än budget. Avvikelsen beror främst på lägre ersättning än beräknat för insamling av förpackningar.

Verksamhetskostnaderna beräknas bli 6,2 miljoner kronor högre än budget. Det förklaras främst av högre kostnader för energiåtervinning av avfall, reparation och underhåll av biogasanläggningen samt högre avfallsskatt till följd av ökade mängder inkommande farligt avfall till deponi.

Personalkostnaderna beräknas bli 7,1 miljoner kronor lägre än budget, främst till följd av vakanser, föräldraledigheter och sjukfrånvaro.

Övriga externa kostnader beräknas bli 7,4 miljoner kronor högre än budget. Avvikelsen beror bland annat på högre kostnader för snöröjning i början av året samt högre konsultkostnader kopplade till införandet av förpackningsinsamling, byte av IT-driftleverantör och DAP-projektet (dataanalysplattformprojektet).

Beräkningen av kostnader för sluttäckning och framtida driftkostnader för gamla deponier har uppdaterats. Därför ökas den årliga avsättningen med 0,5 miljoner kronor.

Eftersom det kommunala uppdraget beräknas redovisa ett underskott på 19,8 miljoner kronor för helåret återförs motsvarande belopp från resultatutjämningsfonden.

Förslag till beslut

Direktionen för Vafabmiljö kommunalförbund beslutar
att godkänna delårsrapport 1 för 2026.

Beslutsunderlag

Delårsrapport Vafabmiljö – Januari till april 2026

Kopia till

Medlemskommunerna

Interpellation till kommunstyrelsens ordförande: Står Socialdemokraterna fast vid höghusen på Ängshagen?

Ängshagen är ett attraktivt bostadsområde och vi moderater vill att det ska fortsätta utvecklas. Sala behöver fler bostäder och vi ser gärna fler villor, radhus och andra småhus i området.

Den detaljplan som styret skickat ut på granskning går dock betydligt längre än så. Planen omfattar omkring 400 nya bostäder, med flerbostadshus och större huskroppar i ett område som i dag till stor del präglas av villor och småhus. Flerbostadshusen har dessutom varit tänkta att fylla en funktion som bullerskydd mot riksvägen.

Moderaterna har en annan vision för Ängshagen. Området ska utvecklas utifrån de kvaliteter som redan finns, med fler villor, radhus och annan småskalig bebyggelse. Vi vill inte se stora flerbostadshus som förändrar områdets karaktär.

Vi har också varit kritiska till att bostadsbyggandet och den viktiga verksamhetsmarken längs riksväg 56 hanteras inom samma stora planarbete. Sala behöver färdig verksamhetsmark för nya företag och etableringar. Den delen borde inte behöva vänta på att alla frågor kring hundratals nya bostäder ska lösas.

Planerna påverkar de som bor i området mycket. Därför är det rimligt att Socialdemokraterna ger besked om vad man faktiskt vill innan Salaborna går till val.

Väljarna ska ta ställning till vilken politisk ledning kommunen ska ha de kommande fyra åren. Då ska de också kunna få veta vad Socialdemokraterna tänker göra med Ängshagen om partiet får fortsatt förtroende.

Jag vill därför fråga kommunstyrelsens ordförande följande:

- 1. Står Socialdemokraterna fast vid inriktningen att Ängshagen ska utvecklas med omkring 400 nya bostäder, de fyravåningshus som finns i planen och de hus som ramar in Mångatan?**
- 2. Är Socialdemokraternas avsikt att efter valet fortsätta driva detaljplanen med samma huvudsakliga inriktning som hittills?**
- 3. Är Socialdemokraterna beredda att förändra planens inriktning, bland annat när det gäller omfattningen och typen av bostadsbebyggelse, för att skapa ett bredare politiskt stöd och samtidigt göra det möjligt att snabbare få fram verksamhetsmark längs riksväg 56?**

För Moderaterna i Sala
Erik Hamrin (M), oppositionsråd

**Interpellation till social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande –
Hur ska aktivitetskravet användas för att få fler Salabor
i egen försörjning?**

Den 1 juli trädde de nya bestämmelserna om aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd i kraft. Reformen innebär att kommunerna får ett tydligare verktyg för att bryta långvarigt bidragsberoende och hjälpa fler människor vidare mot arbete, utbildning och egen försörjning.

Utgångspunkten är i grunden enkel: den som kan arbeta ska också göra vad den kan för att komma i arbete. Samhället ska ställa upp med stöd, utbildning och vägar in på arbetsmarknaden, men det ska också finnas tydliga förväntningar på den som får sin försörjning genom det offentliga.

Det är en arbetslinje som Moderaterna länge har drivit och som Centerpartiet historiskt sett stått bakom. På nationell nivå vet vi att Centerpartiet varit positiva till ett aktivitetskrav. Partiet har också betonat att aktiviteterna måste vara meningsfulla och bidra till att människor närmar sig arbete och egen försörjning. Det är klokt.

I Sala ser den politiska situationen emellertid annorlunda ut. Här styr Centerpartiet tillsammans med Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Dessa partier har en helt annan bild av aktivitetsplikt och vikten av eget ansvar. Därför är det särskilt intressant att få veta vilken linje den centerpartistiskt ledda social- och arbetsmarknadsnämnden i vår kommun tänker driva när aktivitetskravet nu ska omsättas i praktisk politik.

För oss är det viktigt att reformen inte reduceras till en administrativ skyldighet eller till aktiviteter för aktiviteternas egen skull. Sala behöver använda de verktyg som nu finns för att bryta långvarigt bidragsberoende. Såväl den som går på försörjningsstöd som samhället vinner på att de individer som berörs får en meningsfull tillvaro.

Det här är en svår uppgift för en kommun. Vi är skyldiga att skapa vettiga aktiviteter som stärker individerna, bidrar till samhället och samtidigt måste de utformas så att de inte tränger undan vanliga arbetstillfällen eller innebär osund konkurrens med lokala företag.

För att Sala kommun gå i land med denna uppgift måste det finnas en tydlig politisk ambition och plan för att använda de verktyg som vi nu har fått så att vi kan ta det ansvar vi blivit givna. Det är den vi önskar debattera via denna interpellation.

Jag vill därför fråga social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande följande:

1. **Delar nämndens ordförande Moderaternas uppfattning om att aktivitetskravet ska användas aktivt och fullt ut för att bryta bidragsberoende för att få fler Salabor i arbete?**
2. **Hur avser ordförande säkerställa att Sala kommun genomför aktivitetskravet med aktiviteter bidrar till att göra individen anställningsbar på ett sätt som innebär att Sala kommun fullgör sin skyldighet enligt lagens krav?**
3. **Vilka mål och vilken uppföljning kommer nämnden att använda för att mäta om aktivitetskravet faktiskt leder till att fler Salabor går vidare till arbete, utbildning och egen försörjning?**

För Moderaterna i Sala

Erik Hamrin (M), oppositionsråd